

Ціна 2.50 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XXXVI

СІЧЕНЬ — 1985 — JANUARY

№ 419

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

NOWI DNI
Box 235
ETO BICOKE, ONT., CANADA
M9C 4V3
Tel.: (416) 621-2605
Editor-in-Chief: M. Dalney

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

1 YEAR SUBSCRIPTION — РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: Can. dol. 18.00 кан. дол.
U.S.A.: U.S. dol. 18.00 амер. дол.

OVERSEAS — ЗАОКЕАНСЬКІ КРАЇНИ:

Can. dol. 21.00 кан. дол.
AVIO — Can. dol. 30.00 кан. дол.

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

AUSTRALIA — АВСТРАЛІЯ:

Mr. T. Myronenko, P. O. Box 302
Parramatta, N. S. W. 2150 Australia
Mr. G. Dworcowyj, 99 Nelson St.,
Fairfield 2165 N.S.W. Australia
Mr. Z. Steciuk, 10 Bates Court
Jacana 3047, Vic. Australia
Mr. A. Komar, 62 Cullford Ave.,
Klemzig 5087, S.A. Australia

GR. BRITAIN — ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

U.S.A. — СПОЛ. ШТ. АМЕРИКИ:

Чікаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky, 2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

Філадельфія і околиці:

Mr. S. Jewsevskyj, 420 Woodhaven Place,
Philadelphia, Pa. 19116, USA

Бостон і околиці:

Mrs. L. Dijak, 115 Connell Dr.
Stoughton, Mass., 02072, USA

CANADA — КАНАДА:

Тандер Бей:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волиняк

Видає

Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповіальністю

Мар'ян Дальний — головний редактор
Редколегія: Тоня Горохович, Василь І. Гришко,
Дмитро Кислиця, Олексій Коновал, Карло Рогов-
ський.

У ЦЮМОУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

"Нові Дні" — СЛОВО З НАГОДИ СВЯТ I НОВОГО РОКУ	1
Сашко Скрипаль — ВІРА	2
Юрій Шевельов — ВАСИЛЬ КУРИЛИК — МАЛЯР ХХ-ГО СТОРІЧЧЯ	3
Микола Колянківський — ВАСИЛЬ КУРИЛИК I ЙОГО ГАЛЕРІЯ В НІГАРА ФАЛЛС	8
Юрій Горгота — ДЖЕРАЛД Т. КЕМПБЕЛЛ ПРО В. КУРИЛИКА	12
Марія Логуш — "СЮІТА КУРИЛИКА" — НОВИЙ ТВІР ЮРІЯ ФІЯЛИ	15
Борис Антоненко-Давидович — ЛИСТ У НЕВІДОМЕ	16
Галия Мазуренко — СТОРІНКИ З ЩОДЕННИКА	17
Петро Роєнко — ГАЛЯ МАЗУРЕНКО	19
Г. М'ятка і Галина Корінь — ЩЕДРИЙ ВЕЧІР, УКРАЇНО МОЯ	22
Леся Богуславець — МРІЯ	22
Іван У. Громик — ПРОФ. Д-Р ОЛ. З. АРХІМОВИЧ	24
О. М. Коваленко — ПОВСТАННЯ НА ПАНЦЕРНИКУ "ПОТЬОМКІН"	28
Клавдія Фольц — НОВИЙ РІК (спогад)	29
Борис Мигаль — КАНАДСЬКИЙ ПЕРЕПIS НАСЕЛЕННЯ З 1981 Р.	30
Данило Міршук — ЩОДЕННИК В. ВИННИЧЕНКА, ТОМ ДРУГИЙ	32
Марія Яцила — НАГОРОДЖЕНИЙ ФІЛЬМ А. ЗАБРОВАРНОГО	36
Яр Славутич — ОПОВІДАННЯ МАРКА ВОВЧКА АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	37

На першій сторінці обкладинки: Василь Курилик.
"І ось я з вами по всі дні аж до кінця світу".
(Остання картина з альбому "Страсті Христові").

• Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. • Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції. • Незамовлених матеріалів редакція не повертає. • Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застежує собі право виправлювати і скорочувати надіслані матеріали.

Рік XXXVI

НОВІ ДНІ

січень 1985

Український універсальний журнал

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

СЛОВО З НАГОДИ СВЯТІ НОВОГО РОКУ

Нинішнє новорічне число "Нових днів" присвячене найвидатнішому сучасному мистецтву українського роду св. п. Василеві Курилікові. Десяток причин схилив нас до цього жесту. На перше місце серед них висувається бажання бодай частково сплатити борг ненавмисного занедбання й познайомити читачів із справжньою суттю його великої мистецької спадщини. Правда, формальним приводом стала перша посмертна пересувна виставка "Канада очима Курилика", що мандрувала по більших канадських містах понад два роки й закінчилася щойно минулого грудня в Онтарійській мистецькій галерії м. Торонто. Виставка почалась ще в 1982 р. з Кіченер-Ватерлу, що є осідком головної квартири Мючуал Лайф Ассюранс Компанії, яка цю виставку щедро фінансувала. Канадська англомовна преса виставку Курилікових творів, як і завжди раніше, широко коментувала. Тож і нам пора висловитись про мистця та його творчість на належному рівні.

Василь Курилик створив кілька картин, які зображені містерію народження Христа в різних місцях і ситуаціях. Але посільки читачі отримають це число журнала вже після тяжкої передсвяткової метушні й роздачі коштовних подарунків, ми рішаемось дати на обкладинку репродукцію Курилікового бачення другого пришестя Христа. Ця картина характеристичніша для духа мистця і для наших тривожних днів. Думаємо, що вона в однаковій мірі промовляє до націоналістів і комуністів, людей релігійних і атеїстів, до патріотів і спекулянтів...

Усім авторам Курилікового числа — ред. Миколі Колянківському, професорам Юрію Шевельову і Джеральдсі Кемблеві, пані Марії Логуш і комп. Юрію Фіялі — висловлюємо ширу подяку за їхні статті й коментарі. Хочеться вірити, що після прочитання цих матеріалів, Василя Курилика бачитимуть в іншому світлі не тільки власники кількох

тисяч його картин і шкіців, але й наші мистці, літератори, критики та громадські провідники.

Окремо дякуємо власникам музею і галерії Василя Курилика в Ніагара Фаллс, пп. Колянківським за дозвіл використати декілька репродукцій Василя Курилика і взагалі за їхню прихильність до цього проекту.

**

Тихо, без розголосу й реклами, минуло "Новим дніям" 35 років життя. В тому, — тяжко повірити! — 15 років без їх засновника і редактора сл. п. Петра Волиняка. У наслідок природного старіння української еміграції, минулого року "Нові дні" втратили найбільше число передплатників і кількох близьких, незамінних співробітників. Заклик ініціативної групи читачів в справі збільшення нових передплатників, так і залишився лише закликом. Ми вдячні тим членам групи, які приєднали "Новим дніям" бодай одного нового передплатника. Висловлюємо ширу подяку окремим представникам "Нових днів" за їхню жертовну працю для журнала. Щиро дякуємо всім пеерплатникам, які без нагадувань своєчасно відновлюють передплату, а рівночасно присилають свої пожертви на збільшені потреби журнала. Особливо широ дякуємо нашій давній добродійці пані Г. Гувер із Сакраменто, Каліфорнія, яка кожного року жертвувала систематично на журнал, а цього року, з нагоди свого 95-річчя прислава на потреби "Нових днів" аж 500 (п'ятьсот) долярів. Дай Вам Боже доброго здоров'я й почуття вдоволення за благородне діло, шановна добродійко Гувер! Ваша пожертва на "Нові дні" — це найбільша індивідуальна пожертва за останні десять років нашої праці. Завдяки їй ми й спромоглися на це збільшенні числа журналу.

I все ж таки, без більш унапрямленої, організованої і настирливої кампанії на збільшення числа передплатників, нам тяжко сказати на як довго ви-

ХРИСТОС НАРОДИВСЯ!

СЛАВМО ЙОГО!

стачить пороху в наших редакційних порохівницях. "Нові дні" здрава виразно підтримують деякі культурні, мистецькі, церковні і навіть політичні середовища. На жаль, не можемо похвалитись, що ці середовища й групи належно підтримують "Нові дні". Прізвища їхніх провідників і активістів не часто зустрічаються на списках жертвоводів.

Тож з Новим роком просимо активніших читачів: поцікавтесь чи "Нові дні" читає не лише ваш найближчий приятель, але й ваш священик, лікар, адвокат, учитель ваших дітей чи внуків, власник крамниці де купуєте коштовні меблі і приладдя, викладач української мови й літератури в місцевому університеті... Висліди вашого зацікавлення в цій ділянці можуть виявитись дуже цікаві, повчальні і корисні. Для тих нечитайлів, яким "Нові дні" видаються "занадто самостійні", "занадто ліві" чи "задемократичні", запропонуйте "Сучасність", нову "Віднову" чи хоча б "Визвольний шлях". Бо доля цих багатших наших родичів така ж незавидна, як наша.

А тим часом бажаємо всім Вам, читачам і читачкам, доброго Нового Року й усього доброго в Новому Році!

Прем'єр-міністрові Канади дост. Браснові Мальруні, прем'єрові Онтаріо дост. Б. Дейвісові, лідерові опозиції дост. Д. Пітерсонові, усім міністрам, членам канадського парламенту і всім нашим передплатникам, які привітали нас і наших читачів з Святами та з Новим Роком висловлюємо нашу щиру подяку.

Мар'ян ДАЛЬНИЙ

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ "НОВИХ ДНІВ":

Просимо читачів, які відстають з оплатою журнала, негайно вирівняти свій борг і переключитися зі списку пісплатників до передплатників. Ті, що цього не зроблять, хай не здивуються, коли отримають особисту пригадку й попередження про припинення висилки "Нових днів".

Ще є передплатники що, в добрій вірі, замість 18.00 доларів шлють дальше 15.00 дол. як річну передплату. Таку передплату ми зараховуємо тільки на десять місяців.

Особи, які оплачують журнал на користь читачів в США, просимо урахувати що в США передплата становить 18.00 американських доларів, або їхню рівновартість в іншій валюті.

В Австралії й інших заокеанських країнах

Досвід в 1984 році виявив, що достава "Нових днів" звичайною поштою — кораблем триває тепер яких три місяці. Деякі передплатники повідомили нас листовно, що по неволі погоджуються з цією дійсністю. Інші передплатники жалуються дальше на таке довге вичікування. Від Адміністрації прссимо вибачення, але змінити цього стану речей ми не в сили.

Передплата звичайною поштою, від 1-го січня

Сашко СКРИПАЛЬ

ВІРА

Казали люди, що Життя — не поле.
Його не дуже просто перейти.
Що часом притиска воно додолу,
В тернистім простуванні до мети.

Збиває з ніг шалений Дідько — Вітер,
Проносячи повз тіло лік подій,
І час стрункі рядки карбус літер,
Руйнуючи серця, мов лиходій.

І плин життя здається рухом миті,
Його не вистачає, щоб дійти
До тих часів, коли в великім світі
Своє знайдеш під Сонцем місце ти.

За горизонт ховається незнане,
І рух лякає близкістю кінця...
Та є ще Сила, вічна й нездолана,
Що вказує дорогу до Творця!

Це — Віра! Кришталева й беззувітна...
Це — впевненість у вірності Буття.
Це — часом те близьке, палке, тендітне,
Що надає нам сили почуття!

Ми віримо в дітей, в палке кохання,
Ми віримо в Добро і святість мрій,
А ще ми віримо у Боже Мироздання,
А отже — віримо у вірний хід подій.

Від Бога нам дарунок — наше тіло!
Частинкою Його душа в нас є!
І ми без сумніву достатньо маєм сили,
Щоб прийняти усе, що Він дає.

Проходячи крізь холод і незгоди,
Ми Божу іскру в серці несемо.
І впевнені, що все прийде до згоди,
Бо віримо, а отже — живемо!

1985 р. становить 21.00 канадських доларів, або їх рівновартість в іншій валюті.

Читачів, що отримують журнал авіо-поштою (достава триває яких два тижні) повідомляємо, що від 1-го січня 85 р. передплата становить 30.00 кан. дол. і незабаром буде ще підвищена, щоб видавництво не мусило доплачувати до кожного числа.

Повідомляємо всіх приятелів, що довголітній активний співробітник видавництва, колишній голова Представництва УНРади в Канаді й голова катедральної Громади св. Володимира в Торонто ІВАН ІВАНОВИЧ ДУБІЛКО успішно переніс тяжку серцеву операцію. Щиро бажаємо йому якнайскорішого повернення до повного здоров'я.

Видавництво і Редакція "Нових днів"

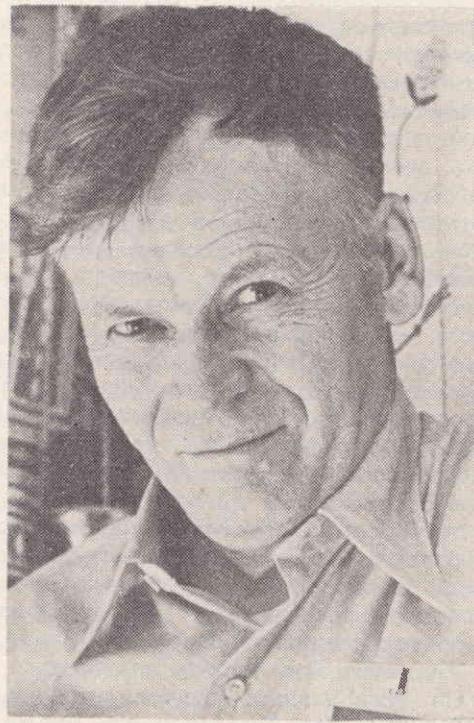
"НОВІ ДНІ", січень 1985

ВАСИЛЬ КУРИЛИК – МАЛЯР ДВАДЦЯТОГО СТОРІЧЧЯ

Цієї статті мені не слід було б писати. Не тому, що я не мистецький критик. Враження від творів мистецтва, навіть спроби синтези, зроблені людьми, сторонні до мистецького фаху, — законний жанр. Моя біда в тому, що, бувши гарячим поклонником Курилика, я знаю лише малу частину його творчості. Він малював багато, гарячково, невиспушо. Музей розглядали його як ремісника для мас, невисокого рівня і неохоче й рідко купували його картини. Більшість його творів тепер у приватних збірках Канади й штату Нью-Йорк в Америці. Більш-менш всеохопної ретроспективної виставки його праць не було. Зокрема я зовсім не знаю його картин з часу до його релігійного навернення, перед 1960 роком.

Тож правила чесної гри вимагають, щоб я розкрив свої карти: що саме я бачив і як добре я його роздивився. Мое захоплення Куриликом почалося, коли в галереї Миколи і Ольги Колянківських я побачив Куриликові цикл — 160 образів — "Страсті Христові", а також його фреску "Український піонер". Грандіозність ефекту релігійного циклу я міг би порівняти хіба з фресками Хосе Клементе Ороско в каплиці сирітського дому Каваньяс у Гвадалахарі (Мексіко). Ширше відомі розписи каплиць у південній Франції Матісса або Леже, ба навіть каплиця Портінарі в Бразилії — не мають релігійного патосу. Вони можуть бути цікавими творами мистецтва, але не релігійного. Після того я об'їхав більшість мистецьких музеїв Канади, але даремно. Деякі мали Курилика, але під час моїх відвідин це не було виставлене. Вінніпег мав виставку Курилика в 1980 році, але я її не бачив. Більше пощастило мені в Торонто. У галерії Аврома Айсіка я спіткала невеличку виставку малих картин Курилика на незвичайні теми. Це була серія "портретів" різних інструментів, з якими мальляр стикався, коли був службовцем у цій галерії — щипці, молотки, пензлі тощо. Працівниця галерії оповідала мені, що Курилик був несамовито жадібний у спостеріганні й відтворенні всього, що він бачив навколо себе, і ці "портрети" знайдуть він малював у вільні від праці хвилини. На жаль, цю незвичайну "серію" розбито тим, що різні картини продано різним особам.

Але для пізнання Курилика як мальяра ця виставка показувала речі другорядні. Речі в галерії Колянківських були, звичайно, центральні, одне з найвищих досягнень мальяра. Але я їх тільки бачив, не мавши змоги провести з ними хоч день, якщо не більше, на що вони заслуговують, чого вони вимагають. Коли восени 1982 року в Кітченері відкрилася виставка 49 картин Куриликових, що мала протягом двох років об'їхати всі значні

Василь Курилик

міста Канади, я вирішив побачити її за всяку ціну. Я бачив її 1983 р. в Ошаві, а восени 1984 р. ще раз у Торонто (де вона збагатилася на п'ятдесятну картину "Різдво"). Це в суті речі єдине з мальарської спадщини Курилика, що я міг оглянути дуже уважно і без поспіху. Це на підставі цієї виставки, що я тут пишу. Але це тільки мала частина творчості мистця.

Отже, це не характеристика мистецтва Василя Курилика, а тільки нотатки глядача, щоправда, уважного й захопленого.

Не знаю, як виставка була показана в інших провідних музеях Канади. У торонтському музеї (Мистецька галерея Онтаріо) їй було відведене дуже скромне місце — чотири кімнати в підвалі, з мінімальною рекламою й мінімальним відео, розрахованим найбільше на 3-4 особи. Одночасно в музеї відбувалася виставка торонтських мальярів у 1984 році. Її була приділена більше, ніж половина східної частини галерії, на двох поверхах, і афіші кричали про цю виставку величими літерами. Але ось парадокс: на торонтській виставці глядачів — принаймні того дня, як я там був, майже не було, а ті, що були, проходили швидко через великі залі, не затримуючися перед картинами, — на виставці Курилика глядачів не було аж рясно, але було пропорційно

далеко більше, і вони довго зупинялися перед картинами, придавлялися до деталів, обговорювали їх, часом сміялися з гумористичних деталів, — одне слово, вони реагували.

Тут, мабуть, корінь "проблеми Курилика" в сучасній мистецькій Канаді (а, мабуть, те саме було б, якби показати його в Сполучених Штатах!). Для коломистецьких снобів, для фахових мистецтвознавців, для сучасних мистців, що йдуть у фарватері модних течій, мистецтво Курилика занадто "зрозуміле масам", щоб задовольнити витончених знатців. Визнати Курилика за одного з найбільших мистців Канади нашого століття — це для них означає знизитися до примітивів. Забігаючи вперед, скажу, що знатці помиляються. У тому, що "маси" розумово сприймають у Куриликові — тільки мала частина Куриликового генія. Решта доходить до них хіба інтуїтивно. Та про це докладніше далі. Повернемось до канадської ситуації.

Може саме в з'язку з цією плечо-знизуval'noю настановою до Курилика серед канадських знатців (а поза Канадою його взагалі здебільша просто не знають і не чули), можна думати, поточну виставку зорганізовано під назвою "Як Курилик бачив Канаду", а вступна стаття до каталогу написана Джовн Маррі під назвою "Куриликові пейзажі". Є під тим, здається, прихована думка, щось на зразок: "Мистець не першорядний але канадський, тому його виставляємо".

У творчості Курилика, справді, Канади дуже багато. Більшість його картин починається з враження від дуже певного місця в дуже певну годину. У цьому сенсі його творчість майже документальна. Малюючи церкву, він позначає, де та церква стоїть. Багато своїх пейзажів він сам докладно льюкалізує. І, як правило, поза "Страстями" (де так само топографічно детально відтворено Єрусалим:) це пейзаж Канади, дарма, що він бував і деінде, пряміром в Англії, на Україні, на Близькому Сході. І не лише першим зовнішнім поштовхом до кожної картини було зорове враження від певної місцевості, а умів він відтворити і настрай місця й часу, буши в цьому сенсі куди більш канадським, ніж такі фахівці "канадськості" пейзажу, як, скажімо, Лорен Гарріс або Том Томсон, Канада яких могла б бути кожного північною країною, скажім, Фінляндією, — тоді як Канада Курилика — це таки з цього погляду тільки і виключно Канада.

Але звести творчість Курилика до зображення канадського життя, а канадського пейзажу й по-готів означає нічого не зрозуміти в цій творчості або не хотіти її розуміти.

Канадський пейзаж у Курилика топографічно й настроєво точний, він здебільшого заселений численними деталями побуту різних (соціально нижчих — селяни-фармери, робітники, рибалки, середня кляса) суспільних верств — в одязі, в іжі, в звичаях, у манерах, але все це для Курилика, як колись для Сковороди, чарівна зовнішність, а чарівна вона тому, що за нею стоїть щось вище, і це вище — це Бог. І це також — за життям — кожночасний образ смерти, загибелі,

Страшного Суду. Неприховано ця тема виступає в останньому, кінцевому образі "Страстей Господніх" — пожежа неба над чорною землею, яка з суцільним цвінтарем, а над усім, на тому клапті неба, що лишився чорним, страшний світляний хрест, що віщує — хто-зна-що: правосуддя? справедливість? чи знищення? Приховано — не буде перебільшенням сказати — ця тема дзвенить у кожному творі Курилика, від, здавалося б, такожно відтвореного краєвиду Торонто чи Нью-фавндленду до "портрета" плоскогубців.

Річ у тому, що полотна Курилика нормально живуть і діють у трьох плянах, тоді як виставка останніх трьох літ хоче, щоб ми їх бачили тільки в одному. Можна їх, ці три пляни, умовно окреслити як плян побутово-топографічний, плян символіко-метафізичний — про ці два вже коротко сказано, а далі буде ще кілька слів. І третій, про який ще не говорено тут, плян суто малярський. Про нього наприкінці цих нотаток.

Пересічний глядач, як виглядає з характеру недавньої виставки, небагато бачить поза першим пляном. Топографічність пейзажу він сприймає як даність, деталі побуту ваблять його до спостережень і розшифровань. Він шукає в них близького і оповідного, як у полотнах Пітера Брейгеля. Ось непритомні від ляку людина тікає від вибуху бомби, капелюх летить за нею, а про куртку, повішенну на кілку, він і думати забув. Сам Курилик підкреслює це назвою картини: "Не повертається, щоб захопити куртку". Ось почався дощ, і люди в садку одні стрімголов тікають у захисток, а дещо старша жінка накриває голову газетою ("Дощове надвечір'я в Високому парку"). Ось два хлопці, що подорожують чужими автомашинами, між двома відтинками подорожі, серед поля слухають радіо ("Пасторальна симфонія"). Ось на жнивах фармер ловить польову мишу ("Скирування"). Пейзажі Куриликові здебільшого мають такі малі побутові деталі десь на задньому пляні, а "Сон мера Кромбі" має десятки таких епізодів. І це чиста радість відкривати ці сценки й бачити крізь зображене події, що за ними ховаються. В цьому один з головних секретів популярності Курилика в "простого", нефахового глядача, секрет успіху його серій з життя різних національних груп у Канаді — поляків, євреїв, українців...

Звідси йдуть порівняння Курилика з Брейгелем, чого і я не уникнув у попередньому уступі. Але характеристична відмінність. У Брейгеля ці напівгумористичні, але доброзичливі сценки заповнюють всю картину. В Курилика це тільки принадні деталі, подавані здебільшого дрібно і на задньому пляні, ніби маляр хоче сказати, — так, це мило, це людяно, це трохи смішно, по-сміхнися, глядачу. Але дивися не тільки на них, умій дивитися і крізь них. У інше, у глибше.

Тут ми переходимо до другого пляну, що його я назвав символіко-метафізичним. Потреба такого переходу, такого вглиблення підказана, підкреслена тим, які звичайно ці люди маленькі розміром, як часто вони відсунені в останній куток образу. У картині "Везучи снопи до моло-

тарки" саме молотіння майже мініяюрне в високому правому кутку картини. У картині "Атеїст" на тлі широкого степового краєвиду, на гілляці дерева ледве помітний "герой" — сам атеїст. Глядач повинен добре придивитися, щоб його таки помітити. У картині "Засідка в Манітобі" миші, справжній об'єкт засідки, можна помітити тільки після доброго напруження очей. Люди малі, в своїй малості ледве помітні, натомість природа безмежно велика й могутня, чи то прерії Західної Канади, чи то гори Ньюфаундленду. Така група маленьких людей у чорності безмежного нічного степу в картині "Приїзд на манітобську фарму" (цим разом на передньому пляні, але майже поглиниennifer темрявою), така мініяюрна похоронна процесія в "Епідемії в Альберті". Ця велич природи — географічна правда канадської природи, надто Західної Канади, але це також метафізична правда Курилікового світогляду. Людина безсила, людина самотня, незалежно від того, чи вона справді сама, чи вона збита в невеликий гурт. Такий гурт малих людей, що збилися в якийсь судільний згусток, часто знаходимо на картинах Куриліка. Але він такий самий зляканий і безпорадний, як поодинока людина.

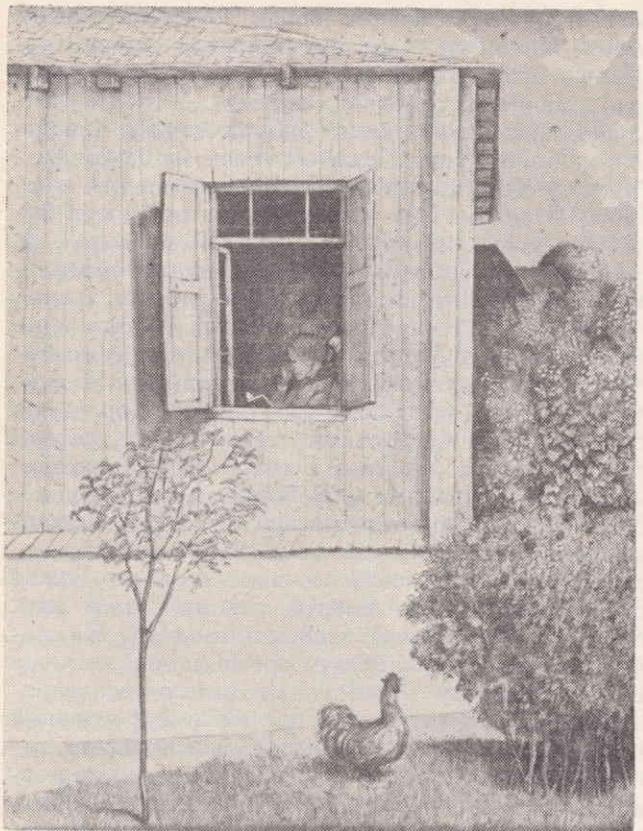
Усемогутність природи — сила Божа чи порожнеча світобудови? — підкреслюється страшними чарами неба. Воно може бути спокійне, блакитне, але далеко частіше воно вибухає лявою потужного й загрозливого світла — як полярне сяйво ("Мерехтіння звужується навколо святощів дня"), як блискавка, що роздирає хмару ("Зрушений громом"), як містичний прорив світла крізь морок хмар ("Британська Колюмбія через чорні окуляри", "Перший збір картоплі ірландським імігрантом", "Хто бачив вітер"), а то як сліпучий гриб атомової бомби ("Не повертаючися за курткою") — і тільки зрідка це не бесне чудо має миротворний і добродайний, але не менш дивний і незрозумілий характер — видиво веселки в картині "Я перемагав і сумував із погодою". Колись Ван-Гог був одержимий образом сонця, і він був чи не першим з мальарів, хто наважився — і успішно — відтворити в мальарстві сонце в його нестерпному сяянні і все-пальний силі. Курилік не хоче або не наважується змалювати сонце просто перед собою і перед глядачем, але він так само одержимий страшною потугою сонця, незбагненністю його розпеченого блиску і намагається відтворити його через контрасти вибухів світла і темряви хмар або мороку й позірної ідилії земного існування.

Один з майстрів голляндського пейзажу 17 сторіччя Ян Ван-Гоен був майстром спокійного неба (Один з найкращих зразків його мистецтва, велике полотно "Вид Ренену" висить у торонтському музеї). В його творах, виконаних звичайно в перевазі сірих і брунатних кольорів, пропорція земного і небесного розв'язується звичайно за формулою — дві третини полотна небу, одна — землі. У Куриліка, якщо небо спокійне, йому приділено мало місця; на багатьох картинах не-

ба взагалі нема, картина ніби зрізана на верхів'ях дерев. Натомість картину виповнює земля, безмежна, всепоглинаюча, безконечна земля, серед якої закинено самотню людину — людей. Це, звісно, враження від прерій західної Канади, але це також тема Божої величі й людської безсили. Такі є, серед багатьох прикладів, картини "Якщо Бог так одягає траву, що завтра буде вкинена до печі" або "Весілля диявола". У цій страшній безмежності ще страшнішим символом у Куриліка виступає образ дороги, шляху. "Трава не росте на битому шляху" зветься одна з його картин. Дорога повторюється в дуже багатьох його картинах, вона веде в нікуди, в циклі "Страстей" вона веде на Голготу. Дорога ще страшніша від бездоріжжя степів. Краще людині не користатися дорогою, а стати серед порожнечі земного існування й молитися — ("Подихом Духа"), смиренно працювати — ("Скиртування") або — малювати.

Малювати бо означає відтворювати Божий світ у славу Бога, співати осанну Божій силі, приймати як належне слабкість людини. На плякат виставки 1982-1984 р. організатори виставки вибрали картину "Маляр". Це далеко не найкраща з виставлених картин, але вибір був слушний і доцільний. Картина складається з чотирьох горизонтальних плянів — зелене поле, смуга чорної землі, смуга хмар на небі, спокій, над ними, голубого неба. На межі землі і неба манятися малесенькі будівлі, діло людських рук. У передньому лівому куті червона автомашин, в ній сидить мистець і щось малює. Велич безмежної землі переходить у велич безмежного неба. Який мізерний той малий автомобіль проти цих машин-табів, яка недолуга людина в ньому, яка до того ж сидить, не знати як, спиною до переду автомобіля. Характеристично, на картині нема шляху, як автомобіль опинився там, не відомо. І навіть з того малого автомобіля половина зрізана краєм полотна! У своєму коментарі до картини Курилік пише, що він був щасливий, сидячи в автомобілі й малювавши красу довкілля. Але чи це не самоомана? Логіка композиції картини говорить про інше, хоч, з другого боку, сила релігійного переконання могла створювати ілюзію щастя в визнанні *прийнятті* своєї малости.

I ще один деталь варт відзначити в зв'язку зі спробою відтворити світовідчування Курилікова. На його канадських картинах люди дуже часто не мають обличчя. Або вони повернені спиною, або обличчя не деталізоване. Навіть на картині "Щоб ми не каялися" розпуха матері, що втратила дитину, відтворена її постаттю, але обличчя ми не бачимо. У тих далеко рідших випадках, коли обличчя таки вималювано, те саме обличчя повторюється в різних картинах, звичайно довгасте в дорослих (але кругле в фармерів), кругле в дітей і підлітків. Як у серійних коміксах (до чого я ще повернуся далі). У "Страстях" Курилік зробив спробу індивідуалізувати обличчя апостолів, також Пілата і, звичайно, Христа, про що він сам пише. Але сучасна людина в нього свідомо не індивідуальна, вона узагальнена.

В. Курилик. 1970. Будинок в Сурамі, Грузія, в якому померла Леся Українка.

Я не знайомий з творчістю мистця перед його наверненням. Але якщо судити з його автопортрету 1957 року (заного мені тільки з ілюстрації в каталогі), тоді індивідуальні риси цікавили мальара. Якщо це було справді так, то знеособлення людини на картинах Курилика прийшло в наслідок його нової філософії протиставлення чи, краще, зіставлення Бог — людина, людина взагалі. І це ще один крок до символіко-метафізичного ключа до Курилових картин (що, звісно, не виключає того, що були в нього поодинокі картини суперечливого, відтворчого або суперечливого характеру, — як от "Закинені баржі").

Символіко-метафізичний, філософський аспект творчості Курилика попри всю його персональність і зв'язок з біографією мистця з її кризами й психічними зламами можна поставити в зв'язок з течіями його доби, насамперед з екзистенціалізмом, зокрема його релігійною галузкою, репрезентованою, наприклад, Габріелем Марселем. Не знаю, чи Курилик зновував творчість Марселя, та це не має великого значення. Ідеї носяться в повітрі і можуть бути засвоєні з посередніх і другорядних джерел. Звичайно, розквіт творчості Курилика припадає на роки 1960-1977, розріст екзистенціалізму — на сорокові й почасти п'ятдесяти роки, але таке відставання цілком природне. У нас звичайно ототожнюють екзистенціалізм із Сартром. Якщо цього дотримуватися, можна бу-

ло б сказати, що якби Сартр навернувся на католицьку релігію і малював би, він, мабуть, малював би, як Курилик.

Для шістдесятих і сімдесятіх років у Канаді й Сполучених Штатах творчість Курилика в її оповідному і в її філософському аспекті була анахронізмом або викликом, або тим і тим одразу. Це були в тих країнах роки відходу від усіякого зв'язку мальарства з літературою, роки технічних експериментів, абстракції в мистецтві, чистої форми. Тепер повелося називати це панування абстрактного експресіонізму, але це не дуже відповідна назва. Абстрактним це мистецтво було, експресіоністичним — ні. Абстрактний експресіонізм (якщо це останнє поняття ми якось пов'язуємо з німецьким "класичним" експресіонізмом двадцятих років), власне, прийшов пізніше, з другої половини сімдесятіх років у творчості таких мистців, як німці Кіфер, Пенк, Базеліц, Іммендорф, італійці Куккі, Клементе та інших, також з інших країн.

На тлі провідних течій шістдесятих-сімдесятіх років творчість Курилика в її оповідному й релігійно-моральному аспектах виглядає чужерідним тілом. Тому знавці й "знавці" так радо списували її на мистецтво примітива, призначене для тих мас, які на мистецьких проблемах не розуміються. А зв'язок з серійними коміксами ще більше сприяв такій характеристиці. Але чи так воно було справді?

Час, отже, кинути оком на мистецькі властивості й вартості Куриликової творчості. І тут відкриваються цікаві речі. Насамперед виявляється, що Курилик любив мистецькі експерименти. Він залюбки вдавався до рембрандтівських ефектів світлотіні і нічного освітлення поодиноких місць у темряві. Така, наприклад, його картина "Рибалення корюки в Сент-Ірен" — непроглядна темрява, рибалки коло багать, що вихоплюють одні риси людських постатей і затушковують інші, ланцюг далеких вогнів. Він був зацікавлений грою світлих точок у темряві — візьмім його "Молодий небесний цвіт", де між нічними стовбурами дерев на чорночорнозеленому тлі розсипані світляні точки світляків. Його небесні феерії-дива — це не тільки філософія. Якщо від неї абстрагуватися, — це експерименти в кольорах. Курилика вабило точне відтворення матеріальних структур різних об'єктів — соломи, трави, хмизу, снопів. Теж експеримент.

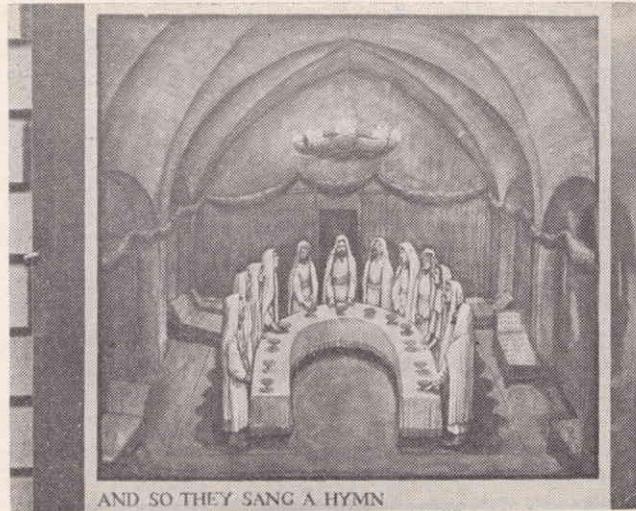
Іноді, особово змальовуючи будинки й господарські споруди, він дуже по-старомодному ніби спершу складає рисунок, а потім його площини вкриває фарбою. Але це також експеримент перенесення зasad архітектурного кресленника до мальарства. Люди без облич або з стандартним обличчям — знову забуваючи на мить про філософське підґрунтя цього засобу — це шукання схрещення засобів "високого" мистецтва з популярним мистецтвом "коміксів", близьке до прямувань "поп-арту". Не раз Курилик шукав гри відтінків того самого кольору в одній картині, приміром, сірого на сірому ("Британська Колюмбія через чорні окуляри", "Мерівілський цвін-

тар") або, ще підкresленіше — чорного на чорному ("Прибуття на манітобську фарму", "Молодий небесний цвіт", "Рибалення на корюку"). Свого часу подібні речі робив Вістлер у своїх "симфоніях" "у сірому", "у блакитному" тощо, а в добу абстракції, приміром Ад Райнгарт, який започинував велике полотно одним кольором, що в дійсності було переходом від одного відтінку чорного до дещо відмінного.

Але може "найсучасніше" в Курилика було плянування його картин як серії площин різного кольору. Тут він найближчий до абстракціоністів. Скажімо, його "Обідня пора в преріях" виразно складається з трьох прямокутників — великого сірого квадрата спереду зліва, великого брунатного спереду справа і розтягненого прямокутника іншого кольору нагорі. Якби не вписане на межі двох квадратів маленьке розп'яття з знаряддям Христових мук, це була б цілком витримана абстрактна картина. Але і його "Притча про сіяча" складається з чотирьох геометричних площин — поле, чорне, що обіймає три чверті поверхні картини, смуга шляху справа, смуга поль і смуга неба нагорі. Більшість пейзажів у Курилика теж легко розкладається на геометричні фігури. Характеристично: ці площини переважно чорні, сірі, брунатні, жовті, голубі. Їх проривають невеликі плями червоного або густосинього. В оповідному пляні це маленькі постаті людей. У сухо малярському пляні це вкраплення іншого кольору, що підкresлюють гру кольорів у площинах, як це не раз робили американські абстракціоністи, супроводжуючи площину більшменш однакового кольору райдугою кольорів на окрайках полотна. Саме вміщення сюжетно-центральних, але малих образків на краях картини відповідає цьому засобові абстракціоністів. Збивання груп людей в суцільні безобличні гурти — це не тільки вияв філософії чи світовідчуття, це також техніка площин, накинених на інші площини.

У картинах Курилика можна забути про оповідь, що стоять за ними; можна примусити себе абстрагуватися від їхньої філософії — тоді вони тим яскравіше постануть перед нами як гра площин, що несеуть у собі співвідношення кольорів. І цей "абстрагований" Курилик буде говорити як сучасник зі своїми сучасниками-абстракціоністами, а подеколи навіть із "поп-арт"івцями. А якщо він при тому додає інші пляни можливого сприймання своїх образів — це його хиба чи його осяг? Так, прибічники стилювого пуризму закинуть мистців це поєднання цілком ніби відмінних складників. Це, скажуть, вони еклектизм. Гаразд, але еклектизм — це не лайка, це теж напрям. І багато визначних творів мистецтва були створені на основі еклектичного підходу.

Можна було б ще багато писати про Курилика, навіть на підставі тих п'ятдесятьох картин, що були вибрані на канадську виставку 1982-1984 років. Але час підбити підсумки. Вони сходять на те, що сказано на початку статті. Твори Курилика оперують звичайно на трьох рівнях.

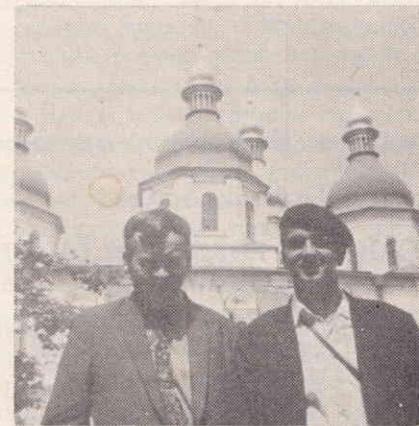

AND SO THEY SANG A HYMN

Молитва після Тайної Вечері.

Вони про щось оповідають — дискретно і свідомо спрощено. Це принаджує до його картин "простого" глядача, який любить розгадувати ці оповідні натяки, відбудовувати історії, що за ними сковані. За цим стоїть філософсько-світовідчуvalnyj plan: самота людини, стосунки людини з Богом, страх смерті й глибока віра. Нарешті, поза всім цим — мистецька вартість творів, своєрідний співрозвиток з розвитком абстрактного малярства. Другий рівень — для тих, хто хоче і вміє мислити. Третій — для тих, хто хоче і вміє бачити. "Проста" людина цих рівнів інтелектуально не зрозуміє й не оцінить. Але і в її душі вони лишать слід, хай підсвідомий.

Оповідний рівень для сучасного мистецтва не типовий, він радше в'яжеться з старими голландцями — назвім ще раз Брейгеля, згадаймо для виразніше релігійних картин ("Страсті") ще Босха. Філософські проблеми перегукуються з філософією релігійного відгалуження екзистенціалізму, течії середини нашого століття. Малярські вартості Куриликових картин в'яжуть його з

В. Курилик з мистцем Ю. Логвином у Києві в 1970 р.

Микола КОЛЯНКІВСЬКИЙ

В галерії "Страстей Христових", Ніагара Фаллс.

абстракціонізмом, течією, сучасною з діяльністю Курилика. Другий і третій рівні показують нам Курилика як мистця двадцятого сторіччя. Звідси назва цієї статті. Але в рамках мистецтва нашої доби Курилик зберігає свою, зовсім неповторну особистість, насамперед накладенням оповідного рівня, але також низкою сутто персональних рис — у виборі тем, сюжетів, проблем, манер накладання фарби, вибором і добором кольорів. Тож тепер ми могли б до характеристики "Малляр двадцятого сторіччя" додати — високо оригінальний малляр. Для заголовка це занадто довго. Для характеристики Курилика занадто коротко. Вихід із цієї суперечності — вдивлятися й вчуватися в картині Курилика. Але бачити їх нелегко. Як уже сказано, в музеях їх надто мало. Поки нема українського музею, що зібрав би достатню кількість його творів треба було б українським багатіям і інституціям замислитися над тим, як організувати велику й справді характеристичну виставку Курилика. І не в злиденному підвальному якогось музею, в якому незмірно гіршим речам відведено найкраще місце, а в справді репрезентативній обстанові, що відповідала б значенню й своєрідності Курилика.

ВАСИЛЬ КУРИЛИК І ЙОГО ГАЛЕРІЯ В НІЯГАРА ФАЛЛС

Хоч канадська преса і мистецькі критики називають Курилика найпопулярнішим і найулюбленішим малярем Канади, все ще є чимало українців, які про нього або не знають, або знають дуже мало. І ще більше є таких, хто ніколи не чув про існування його музею, який стоїть уже 15 років. Про Курилика і музей надруковано сотні більших статей і безліч менших вісток в канадській, американській та іншій закордонній пресі. Бували також вряди-годи статті й репортажі в українських часописах, але вони рідко-коли давали об'єктивний і всесторонній образ.

На американському континенті не було досі іншого мистця, що про нього було б більше написано, як про Василя Курилика, але, мабуть, немає також іншого такого, що про нього було б подано стільки неправдивої інформації. Так воно є тепер, і так було ще й за його життя. Він цим не переймався. Ми бували інколи свідками, як він, прочитавши якусь статтю про себе, казав посміхаючись: тут лише дводцять чи двадцять п'ять помилок!

На жаль, бувають "помилки" зумисні, що їх важко направити. Ось, наприклад, вийшло друге видання його автобіографії "Зо мною ще Хтось" і в ньому пропущено не лише його рисунки-ілюстрації, але й найважливіші думки, що стосуються релігії і його мистецтва.

Дещо з біографії мистця

Діди Курилика по матері прибули до Канади в 1896 році, тобто тільки п'ять років після приїзду перших українських емігрантів до Альберти. Батько, Дмитро Курилик, приїхав у 1924 році з того ж, що й вони, села Борівців на Буковині. Василь, найстарший віком із семеро дітей, народився 3 березня 1927 року на фермі біля Вайтфорду, 75 миль на північний схід від Едмонтону. Коли йому минало сім років, батьки переселилися в околицю Стонвіл, поблизу Вінніпегу, де купили більше господарство. Після початкової вони післили Василя до середньої школи у Вінніпезі. Там він студіював також в університеті і в 1949 році одержав ступінь бакалавра (бечелор оф артс). Згодом, як його ім'я стало широко відоме, Манітобський університет відзначив його як найуспішнішого абсолювента року. У 1977 році Віндзорський університет присвоїв Куриликові почесний докторат. Коли, після кардинальської номінації, ми вислали гратуляції й альбом "Страстей Христових" Курилика архиєпископові Торонта Емметові Картерові, він написав нам, що для нього це особливо дорогий дарунок, бо

У видавництві "Нові дні" ще можна набути книгу

Гелія Снегірьова

"НАБОЇ ДЛЯ РОЗСТРІЛУ ТА ІНШІ ТВОРИ"

Книга в твердій оправі, має 492 сторінки й багато ілюстрацій. Ціна книги з пересилкою в Канаді 20 кан. доларів, в інших країнах — 20 amer. дол. Замовляйте книгу Г. Снегірьова не гаючись.

він одержував почесний докторат разом з Василем Куриликом.

Курилик рисував від шостого року життя. Навку рисування і малювання продовжував у середній школі. У нас був і подарував свою картину для музею його учитель малярства І. Ф. Кляссен. По закінченні університетських студій Василь Курилик поступив в Онтарійський мистецький коледж у Торонто, але після первого року покинув його, бо ця школа не давала йому більше ніж уже знав. Згодом він кілька місяців учився в мексиканських майстрів, а опісля вивчав французьку мову й малярство методою Ніколаїдеса в Монреалі. У 1952 році виїхав до Лондону в Англії, де лікувався й одночасно продовжував студії малярства методою "вчитися малювати малюванням" — аж до повернення в 1959 році назад до Торонто. З англійського періоду відомі його невеличкого розміру т. зв. "тромп-ей" — змілювачі очей. Такі прецизіні й докладні рисунки, що намальоване можна приняти за реальне.

Ми зупинилися на освіті Курилика докладніше тому, що однією з поширених "помилок" є усна й писана поговірка начебто Курилик був самоуком, без формальної освіти.

Він говорив про себе, як самоука, в тому знанні, що дійшов до свого дуже унікального мистецького вислову своєю власною працею й обдаруванням. Такими самоуками була більшість великих малярів — творців нових мистецьких напрямків.

Розмовляючи з людьми, особливо з кореспондентами і критиками, — Василь Курилик не вихавався своїми успіхами. Для цього він був надто скромний. Навпаки, він не щадив себе і аж переяскравлював свої слабості і невдачі. Від часу, коли ще малим хлопцем усвідомив собі велич Христового терпіння і, криючись від рідних, вибігав до недалекого ліску помолитися до хреста, що його сам змайстрував, він шукав терпіння, щоб спокутувати гріхи світу.

Саме під цим кутом і з цією метою була написана Куриликова автобіографія. Переяскравлюючи свою недолугість, він створив образ нещасливого дитинства, яке межувало з деякого роду ненормальністю. Ми знали добре його батька і матір — вони були йому добрими батьками і він був їхнім добрим сином. Але свою біографію Курилик писав тоді, коли вже дивився на дитинство і своїх батьків з перспективи своїх турбот, про те, як зарадити проблемам, що загрожують сотням тисяч розбитих родин у суспільстві. Це вже не були його реальні батьки і їхнє ставлення до нього, а лише символи, якими він навчав і якими остерігав.

Він переяскравив і счій молочечий атеїзм. Батьки його на відлюдній фермі були непрактичними християнами, бо не було там ні своєї церкви, ні священика. Але сам Курилик зберіг із "гай-スクул" чудові спомини про свого учителя релігії, священика — великого українського патріота, о. Петра Маєвського. Тоді, коли батько забороняв йому рисувати, щоб не відривався від

науки, то о. Маєвський перший відкрив його талант і заставляв ілюструвати історію України. Після закінчення університетських студій, у час кульміаційного свого "атеїзму", Василь Курилик відвідав свого о. Маєвського аж у Лос Анджелес, де він тоді був душпастирем.

Справжній, Богом натхнений пророк-маляр Курилик, на зразок старозавітних пророків, промовляв до світу символами, алегоріями і гіперболами, щоб остерегти його перед знищеннем.

Перечитавши автобіографію Курилика, я сказав, що хотів би написати його біографію з своєго пункту бачення, зовсім різну. Він був дуже задоволений і просив, щоб це зробити. Матеріалом для неї були б не лише його розповіді і писання, але також розповіді його батька, матері, родичів та людей, які знали його змалку чи в інших періодах життя. На жаль, це не зреалізувалося, так як і багато інших задумів, бо перешкодила цьому його передчасна і несподівана смерть.

Переяскравленими в його автобіографії і в усіх, базованих на ній писаннях про Курилика, є його психічні проблеми. Це правда, що мистець був змалку дуже вразливою дитиною, але ж одночасно він був також одним з найкращих учнів у початковій школі і студентом в університеті, у всьому бажав бути першим, навіть у спорті, хоч від природи був кволій. Тому, коли помітив, що його зір slabne, зараз почав шукати порятунку. І тоді вичитав у газеті, що в Англії є шпиталь, який лікує послаблення зору в наслідок нервовости електричними шоками, — швидко й ефективно. Коли приїхав до Англії, психіатричний шпиталь не хотів застосувати шокової терапії, бо Курилик не був психічно хворим. І лише коли симулював самогубство, йому дали шоки. Це, — як він пише в автобіографії, — було жахливе переживання, бо кожен електричний шок — це умирання, що його він чекав з повною свідомістю. У його біографічному фільмі "Мейз" (Лябірінт), що був випродукований Корнельським університетом в Ітаці, Н. Й., Курилик стверджує на вступі: "Наперед хочу з усією рішучістю ствердити, що я ніколи не був "ментал" (психічно хворий) у тому розумінні, щоб я втратив контролю над собою". Також його батько у тому ж фільмі заявляє: "Василь ніколи не був хворий, жодне з моїх дітей ніколи не було хворим".

Це не перешкодило, однак, деяким лікарям-психіатрам демонструвати Василя Курилика як приклад вилікуваного від шизофренії. Сам Курилик не заперечував цього, бо важливішим для нього було дати надію ментально хворим та їхнім родинам. Та й, знову ж, це була йому нагода для упокорення і терпіння.

Коли він ішов пішки в 1952 році з Канади до Мехіко, в Арізоні заночував на полі під мостом. Ніч була нестерпно холодна. Над ранком відчув дотик чиєсієї руки і, відкривши очі, побачив у довгій, білій одежі постать, яка сказала: — Встань, ти замерзнеш а нам слід дбати про

ове́ць! Видіння зникло і тільки біла мряка стелилася долиною, наче стадо білих овець.

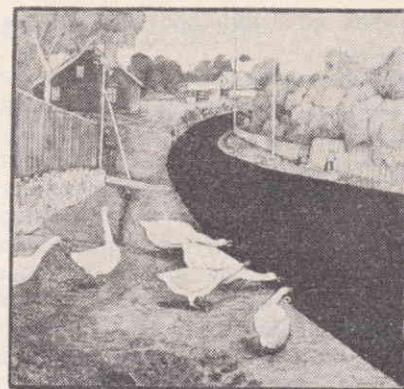
Цьому наказові — дбати про людські душі, він залишився вірний до смерти. Не тільки провідував своїм повним духовного і філософського змісту мистецтвом та прикладом свого життя, але й майже всі гроші (за виїмком найнеобхіднішого для родини) роздавав бідним і на харитативні цілі: купив й удержував ферму для бідності в Індії (тамошні злидні він побачив під час подорожі до Індії, що на неї дістав стипендію Мистецької ради Канади), допомагав сиротам-дітям у Південній Африці і Бразилії, спомагав "Рух за життя", купив хату в Торонто для студентів із бідних країн, дарував свої твори для церков і добродійних установ, виголошував доповіді в церквах різних християнських віровизвань, давав безкоштовно право видавати свої книжки і репродуктувати твори. Робив все це й багато більше, без розголосу, жартуючи, що "ліва рука не повинна знати, що робить права".

Працював дуже швидко й багато, інколи по 20 годин на добу. Малюючи серії своїх картин, звичайно замикався в якомусь відлюдному домі і тоді по два-три тижні не єв нічого, тільки приймав вітаміни й пив воду. Щодня о 6-їй годині ранку йшов до церкви, прислуговував до Служби Божої і приймав св. Причастя.

Коли не малював, то писав. Залишився по ньому щоденник та пояснення до його картин, що супроводили кожну його виставку. Критики обурювалися за те на нього, мовляв, він не дає жодного поля для фантазії глядача, все викладає, наче бувував всіх недоумкуватими. Обурювалися на його безперестанне проповідування християнських чеснот. Але, коли його не стало, один з найзаїдливіших критиків — Вейн Едмонстон, затитулував свою статтю у "Банквер Сан": "Віляме Курилик, молися за нас". Він призвався, що належав до тих, які думали, що надмірна релігійність обнижує мистецьку вартість Куриликових картин. Тепер написав: — "я бачу свою помилку, бо саме релігійні образи принесли Куриликові найбільшу славу, бо в них виявлено справжню силу любові й надії для людства".

Курилик і Україна

Любов до України й української культури виник Василь Курилик із рідного батьківського дому. Батько й мати (вже народжена в Канаді) були свідомими українцями, що зберігали український побут і звичаї. Батько був прекрасний оповідач. Він залюбки переплітав свої розповіді про улюблену Буковину приповідками й легендами. Усе це влилося у синову творчість. Українознавчі курси при церкві о. Маєвського у Вінніпезі поглибили його знання історії та культури України. Василь Курилик під час своїх студій і навіть за свого перебування в Англії підтримував тісний зв'язок з батьками. У 1952 році він подарував їм перший з великих своїх творів, — олійну картину "Українські козаки" (вона тепер у депозиті Онтарійської мистецької галереї в Торонто).

В. Курилик. 1977. "Гуси гегають на нову асфальтову дорогу в с. Борівці, Буковина." (Одна з останніх картин Курилика.)

Повернувшись в 1959 році з Англії до Торонто й шукаючи праці, він наперед прийшов до нашої галерії, яку ми відкрили рік раніше на вулиці Бетирст. Ale самі ми не могли дати собі ради з боргами. У той час він відновив свій контакт з українцями, але прийшовши на якісь збори, потрапив на сварку. Це так вразило його, що вийшов зі залі.

Все ж таки, низка перших його виставок, що вчинили його ім'я відомим, мала українську тематику. У 1968 році в Шербрукському університеті в Квебеку відбулася виставка серії його картин "Українська жінка-піонерка". В 1973 з'явилася перша його книжка "Зима прерійного хлопчина", ілюстрована репродукціями картин із сценами його дитинства на батьківській фермі. Два роки згодом видрукувано з такою ж тематикою "Літо прерійного хлопчина". Кожна дальша його книжка, не зважаючи якій етнічній групі присвячена, завжди в текстах і малюнках була пов'язана з українцями. Навіть у найбільшій серії Страстей Христових є образ, що зображує українське Богослужіння в буковинській церкві (ілюстрація до слів євангелія: "Ідіть і навчайте всі народи").

У 1970 році Курилик уперше з нами відвідав Україну і рідне село батька — Борівці. Під час тієї подорожі він подарував від усієї нашої групи Музесві Тараса Шевченка в Києві картину "Дух Шевченка в Канаді", на якій намалював себе маляря з мольбертом на канадській прерії, освітленого золотим промінням сонця, що пробивається крізь тендітні прогалини між важкими хмарами, які закривають небо. Він висить там у музеї і досі. У Києві, Харкові та Запоріжжі була дана нам можливість висвітлити для більших груп письменників і художників прозірки образів "Страстей Христових" Курилика. Сам мистець промовляв до глядачів і його гаряче оплескували.

Зразу після повернення ми спільно почали старатися зреалізувати задушевне бажання Курилика — дістати йому дозвіл зробити серію зарисовок у селі Борівцях на Буковині та в селі В. Степанівка — Русові на Прикарпатті. Дозвіл прийшов щойно по сімох роках, коли мистець був

важко хворий. Його дружина не хотіла пустити його в цю далеку і важку дорогу, але Курилик заявив твердо: "Я поїду, навіть коли б мали нести мене на ношах". Поїхав і зробив біля 100 шкіців у Борівцях; до Русова не дозволено йому післяти. Повернувшись, показував їх нам сидячи, бо стояти вже не міг. Він плянував використати ці зарисовки для великої фрески в одному з урядових будинків в Оттаві, що зображували б минуле й теперішнє життя українських емігрантів. Три картини із зарисовок він залишив для музею в Києві, віддачуючись за гостинність. Узявшись до малювання фрески вже не стало йому часу, бо до шістьох тижнів помер.

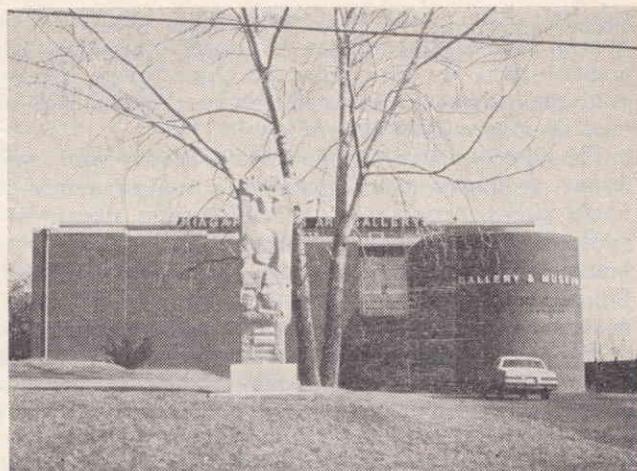
Музей "Страстей Христових" у Ніагара Фаллс

У лондонській лікарні Курилик зазнав подвійного виздоровлення: душі і тіла. Після дуже докладного простудіювання теорії та історії християнської віри — він став глибоко віруючою та богословсько образованою людиною. Разом із цим повернувся йому ідеальний зір, який давав змогу виконувати найпрецізніші рисунки. Одне й друге він сприйняв за чудо. Щоб віддячити за нього Богу, вирішив доконати такого, що не вчинив до нього ще жоден маляр: проілюструвати картинами кожне слово євангелії за св. Матвієм, який найсистематичніше з євангелистів зображене події. Поїхав до Святої Землі і зробив там 800 рисунків, маючи в пляні зробити серію 800 образів.

Коли почав у Торонті працювати зарамовувачем картин, то зараз же на початку 1960 року став докладно кожного тижня малювати по одній картині, починаючи від Тайної вечері, мук і Воскресіння Христового. У малюванні користувався т. зв. змішаною технікою, поєднуючи рисунок із темперою, вишкрабуванням, інколи фосфоризуючими фарбами тощо. Понад двадцять образів намалював олійною фарбою на меонайті, решта малювана на білому картоні. Образи визначаються великою докладністю малюнка, незвичайною композицією та перспективою. Він поєдає реальні краєвиди, обличчя апостолів, фарисеїв та товни — то обличчя людей, що їх він зустрічав у Палестині — жидів та арабів. Обличчя Ісуса Христа базоване на відбитці із Торінської Плащаниці.

Так за три роки Курилик намалював 160 образів. Коли ми побачили цю панораму в 1970 році на виставці в Інституті св. Володимира в Торонті, були такі вражені її величчю, що просто поїхали до Курилика і заявили, що купуємо в нього цілу серію та обіцяємо побудувати для неї музей. Ми заплатили йому по 200 доларів за образ, тобто 32.000 доларів за цілість. У нас зовсім не було грошей, але несподівано легко дістали від банку 10.000 на першу рату й гарантію на дві дальші сплати, що були заплачені згідно з контрактом, зробленим нашими адвокатами.

У передмові до альбому "Страстей Христових", що його ми опублікували в 1975 році (з

Вид на музей "Страстей Христових" з Квін Елізабет Вей

160 кольоровими репродукціями), Василь Курилик так описує свої переживання з того вечора, коли ми до нього зайдли:

"Я добре тямлю цей великий день. Того вечора постукало в наші двері. Моя дружина спалахнула, бо це був час вечери. Я впustив Колянківських. Вони були справді дуже схильовані. Сказали, що приходять просто з виставки, бо серія Страстей так вразила їх, що хочуть її купити в цілому і примістити в галереї, що її плянують побудувати в Ніагара Фаллс. Я оставпів. Як це було сказано, я не мав практичної надії продати ці картини... Але Колянківські таки купили серію. Це був справжній акт віри з їх боку, як з погляду духовного, так й економічного. Їх проект галереї і музею натрапив на міріади перешкод, які становлять історію про себе. Але вряди-годи вони можуть помічати знаки дуже конкретного Провидіння, яке веде їх до успіху".

Видатний український архітектор проф. Радослав Жук зробив проект і у вересні 1970 року почалася будова галерії, а вже 19 червня 1971 відбулося її відкриття. Коли Василь Курилик побачив на стінах образи Страстей Христових, сказав: "Я не можу уявити собі кращого приміщення для них".

Кореспондент газети "Ніагара Фаллс Рев'ю" написав у цій газеті з приводу відкриття: "Усе в цьому будинку величне. Сам будинок є вже твором мистецтва. Галерія, з поверхнею понад 13.000 квадратних стіп, робить враження фортеці. Але всередині дивують вас просторі залі з прямыми лініями стін, що підкреслюють картини. Весь будинок викінчений всередині ясною, злегка жовтоватою цеглою".

Віддячуючи за те, що ми для нього зробили, Василь Курилик ще того самого 1971 року намалював для головної стіни 6 великих фрескових панелів, що разом панорамно змальовують історію українських поселенців в Канаді. У листі, який нам незабаром після того прислав, написав: "Я дарую вам ці картини, щоб виставлялися в

галереї. Але трапиться може таке, що ви із-за довгів, які нагромадяться, не зможете колись провадити далі музею Страстей Христових. Може тоді знайдеться якось особа чи інституція, яка за них заплатить вам довги".

Це було дійсне пророцтво. Галерія весь час була дефіцитною, борги нагромаджувалися і після десяти років ми справді стояли перед загрозою ліквідації. Трапилося тоді, що ми знайшли допомогу в найвищих державних колах. Оригінали панорами "Український піонер" знайшлися тепер у найрепрезентативнішому місці — в Парламенті Канади в Оттаві (в залі "Рейлвей Коміті Рум", де відбуваються прийняття королеви й найдостойніших гостей). Наші гіпотеки і банкові позики заплачені, а в галерії маємо ідентичну, теж дуже дорогу, фотокопію в оригінальній величині.

Музей не має жодних зобов'язань перед будь-ким і залишається нашим — українським. Він має тепер статус недоходної харитативної корпорації, тобто датки на нього можна відтягати від податків. Його розвиток і майбутнє залежатиме від того, наскільки він знайде допомогу українського громадянства й інституцій.

Крім "Страстей Христових" і ще кількох образів Василя Курилика, Галерія має окрему залу "Краєвидів України" сучасних мистців; велику збірку картин Василя Кричевського; окрему залу панорами "Створення світу" латвійського мальера Т. Кікавки; велику збірку портретів; більшу кількість праць Миколи Глущенка, Романа Бараника, Петра Мегика, Софії Зарицької, Андрія Сологуба та кількох десятків інших українських мальарів. Є тут також чимало праць визначних скульпторів, не бракує навіть скитської Степової Баби та монументального пам'ятника Українських пionерів Е. Конюшого. Існує також відділ прикладного митецтва Петриківські розписи, писанки, килими тощо).

Музей відкритий круглий рік. Він відомий як Ніагара Фаллс Арт Галлери, Курилик Коллекшен. Це єдина мистецька галерія міста Ніагара Фаллс. Вибираючись до нас, просимо наперед потелефонувати на: (416) 356-1514.

Відвідувачі можуть побачити завжди бодай один із п'яти фільмів Курилика і почути записи його голосу. Музей має досить багатий архів прозірок, електромагнітних записів, пресових виїзок, плякатів.

ДЖЕРАЛД Т. КЕМПБЕЛЛ ПРО ВАСИЛЯ КУРИЛИКА

(Наше інтерв'ю)

Д-р Джералд Т. Кемпбелл — професор і декан філософського факультету в Ст. Джеромському коледжі в університеті Ватерлу. Він довголітній приятель Василя Курилика й основників Куриликової галерії в Ніагара Фаллс.

Юрій Гогота — молодий публіцист, кол. асистент редактора престижевого журналу "Меклін'с", видавець "Фічер" та співробітник інших канадських періодиків.

Юрій ГОГОТА: Що спонукало Вас, пане професоре, зацікавитись Василем Куриликом і його творчістю?

КЕМПБЕЛЛ: Моя перша зустріч з творами Курилика відбулась через д-ра Дона Демарко. Він, із групою своїх студентів з курсу філософії мистецтва, відвідав Ніагарську галерію і музей. Там вони побачили Страсти Христові, які на д-ра Демарко справили дуже сильне враження. Він купив пару Куриликових книжок і показав їх мені. Коли ж я сам вперше відвідав цю галерію, на мене зразу найбільше впливнув Куриликов "Канадський піонер". Це був просто чудовий твір.

Я розказав про Куриликові картини д-рові Лотманові з факультету психології. Його спеціалізація — шизофренія. Саме тоді я закінчив французьку версію Куриликових "Страстей Христових". Колянківські дали мені одну копію і вона висіла в мене на стіні. Побачивши твір, Лотман захопився і я показав йому деякі Куриликові книжки. Його реакція була надзвичайна: "це твори або справжнього шизофреніка, або святого". Мене чимало вразив такий Лотманів коментар, хоч у попередньому семестрі ми дискутували з студентами близьку подібність між святістю і шизофренією: святий бачить у всьому натуральну єдність, а шизофренік намагається накласти на все своє розуміння порядку і єдності.

Лотман запитав, чи він міг би взяти своїх студентів до Ніагарської мистецької галерії, щоб прослідити цю справу. Ми поїхали туди, і після оглядін Лотман зробив висновок, що праці Курилика — це праці не шизофреніка, а когось, кого торкнулась візія поєднання суті і форми, цебто, рідкісна візія святців. Це було десь на про весні 1978 року.

ГОГОТА: Які Ваші особисті враження про Василя Курилика? Чи був він у житті такий, як у своїх творах?

КЕМПБЕЛЛ: Так, навіть у дуже великій мірі. Він був неудавано простий і дуже скомплікований водночас. Він був обдарований надзвичайною пам'яттю, спроможністю охоплювати рівночасно дрібні деталі й композиційну цілість, а проте, я думаю, він не доцінював себе. Але таким він був. Одної ночі ми розмовляли вдвох про докази на існування Бога, про бессмертність людської душі. Він сам розумів усі аргументи, але запропонував мені, щоб я відповідно переробив цю частину його автобіографії, бо для нього саме ця частина найважливіша. Я відповів, що він повинен зробити це сам, а я просто додам відповідну примітку. Він призначався, що його завжди турбує опінія філософів: "Я погоджується з вашим ходом думок, але ще зажадаю до Торонта, в мене виникнуть різні сумніви й застереження, тому я бажаю, щоб це написали ви".

Він був дуже простою людиною, але дуже інтелігентною. Він зізнав, що людина мусить повністю розуміти якусь проблему, щоб братись за її скомплікованість. У Курилика була одна з найздоровіших візій, які я будьколи бачив. Було ясно, що він багато пережив і перетерпів.

ГОРГОТА: Як близько були ви й Курилик до завершення (нового видання) автобіографії, коли наступила його смерть?

КЕМПБЕЛЛ: Я закінчив перегляд його проекту, на жаль, не встиг відіслати на пошту, коли почув на радіо про його смерть... Він ще хотів, щоб В. О. Мітчелл виправив літературний стиль Автобіографії й за це Курилик взявся ілюструвати настільну версію найпопулярнішої книжки Мітчелла про канадський Захід — "Хто бачив вітер?", але, здається, нічого й з цього не вийшло... Я розумію, чому Курилик хотів переробити філософічну частину своєї автобіографії, але я не робив стилістичних змін, бо це ж стиль Курилика! З цього приводу ми обмінялися кількома листами. Я запитував: чому ви хочете, щоб хтось посторонній щось змінював, коли це написано прекрасно? Чому ви просто не викреслите сторінок, де заторкуєте питання бессмертності й існування Бога. Книжка ж читається, як чудова розповідь." Куриликову відповідь можна висловити словами: "Слухай, манекене, ти викреслюєш найсуттєвіше. Решта книжки була написана саме для цієї частини."

ГОРГОТА: Значить, він намагався осягнути своєю автобіографією те, що й своїм малярством — покласти духовне послання в осередок своїх популярних праць?

КЕМПБЕЛЛ: Як мистець, він вірив у свою спроможність відкривати рівночасно універсальне й дрібне. Кожний об'єкт повинен виявляти щось більше, ніж тільки себе. Я думаю, що в такому світлі Курилик розглядав і свою автобіографію.

ГОРГОТА: Як, на Вашу думку, публіка сприймала ті Куриликові твори, в яких помітні сильні-

ші елементи релігії? Здається, що його арелігійні картини продавались набагато краще.

КЕМПБЕЛЛ: ...Деякі картини Курилика, так би сказати, справді крикливо релігійні, інші в менший мірі, а ще інші ніби й не релігійні цілком... Але релігійні виміри помітні в нього навіть у таких серіях, як "Хлопчина з Прерій" чи "Лісоруби", хоча б просто в підході, в зображені людей. Яка чиста радість дітей промінює в "Зимі прерійного хлопчина", яка невинність! Завважте, фігури намальовані, мов маски, а скільки вітальності в них. У певному сенсі навіть його Перегони Джека Зайчика з товарним потягом можна вважати релігійним образом. Ми звички думати, що релігійне мистецтво — це передусім мистецтво, а релігійним робить його біблійна тематика. Курилик дивився на це інакше: він був релігійним мистцем, бо в його ментальності не існувало мистецтво поза релігійними межами, як у час середньовіччя.

ГОРГОТА: Чи Курилик почав вважати себе релігійним мистцем після свого навернення?

КЕМПБЕЛЛ: Так. Але він і жартував на цю тему, мовляв, йому радили малювати серії по-змінно: раз мирську, а раз релігійну; мирська серія принесе йому гроші, щоб міг віддатись релігійній тематиці. Курилик лише посміхався на таку пораду. Досить тільки глянути на його чудову серію "Піонера": там ви побачите всі виміри разом — і силу природи, і приголомшливу велич ціліни, але можна також інтерпретувати її психологічно і в пляні Бог та природа — все це там є. В нього виявлялась середньовічна ментальність навіть у тому, як він підписував свої картини — WK з хрестом над W, мовляв, він — це не тільки він, не Курилик важливий, важливе те, що сказане чи показане. Тому колись картини не підписували. Він учився через покору і терпіння...

Але щоб розуміти Курилика, треба бачити деякі картини, які він малював перед своїм наверненням — сила його образів могла розірвати вас. Коли я побачив його "Свято жнів" — мене розпирала жадоба. Я був готовий віддати все за цю картину. На ній — його уява, змішана з досвідом з прерій — на вершику хати п'яний ворон. Це, мабуть, одна з найбільш "поганських" картин, яку я будь-коли бачив, але яка розкішна, яка техніка!

Деякі критики називали Куриликові стиль простацьким, варварським або примітивним. Ні, він міг творити кожною технікою. Простота його картин має своє відповідання, у нього все має своє сміце.

ГОРГОТА: Що ви думаете про його місце в канадському мистецтві?

КЕМПБЕЛЛ: Він не в головному руслі канадського мистецтва. Він унікальний, як унікальною є його репутація у всьому світі. Ви можете ввійти в будь-котрий музей світу і ви пізнаєте Курили-

ка зразу: він дуже характерний. Ті, хто має його картини й тепер цінують їх. Курилик напевно залишиться, але його не визнають у наш час. Чи велике мистецтво тому велике, що триває в часі, чи тому воно тривале, що велике? Я думаю, що у випадку Куриліка воно житиме, бо це велике мистецтво — його послання дійсно універсальне.

ГОРГОТА: До якої міри праці Куриліка є канадські, включаючи його канадські пейзажі і теми?

КЕМПБЕЛЛ: Він прославляє Канаду, але це не мусить бути Канада. він завжди прославляє щось більше, його візія більш універсальна ніж лише націоналістична. Вона була націоналістична, поки він був молодий. Він хотів показати історію Канади в мистецтві, так як пізніше хотів відзеркалiti історію українців у мистецьких образах. Він прославляє різні райони Канади, прославляє багатокультурний характер Канади, але це було щось більше за багатокультурність. Ви просто любите його ескімоську серію чи квебекську серію, бо він умів пришипилити ментальність прямо до картини.

ГОРГОТА: Чому ж тоді його не визнають так, як членів канадської Групи сімох?

КЕМПБЕЛЛ: Бо Курилик заставляє людей почуватись незручно. Сучасні люди почуваються некомфортабельно з кимсь, хто говорить про Бога... Курилик не є вузьким націоналістом, він намагається поширити горизонт людини.

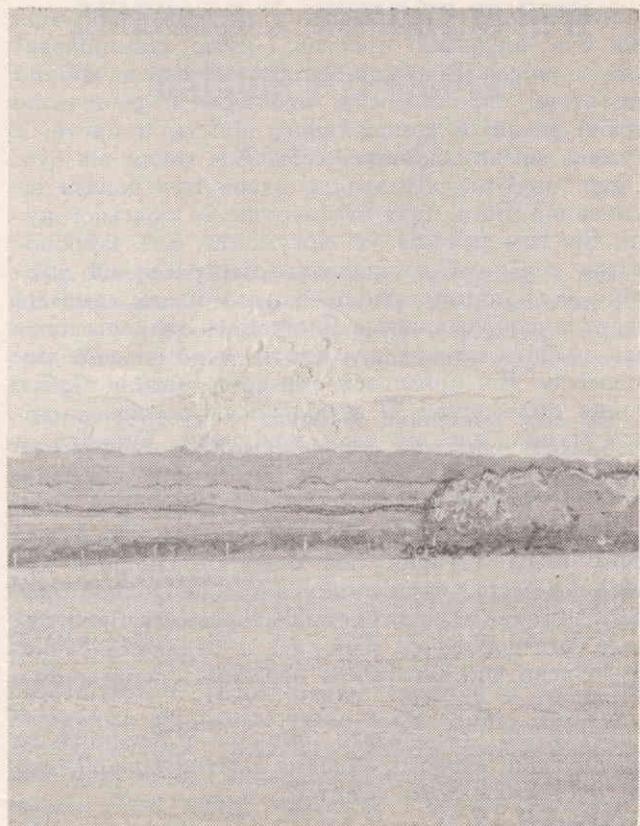
ГОРГОТА: Чи він вважав себе ю соціальним коментатором?

КЕМПБЕЛЛ: Так, але знову ж таки — не в політичному, а в ширшому сенсі...

ГОРГОТА: Чим в основному Курилик апелює до фахового мистецького критика й до звичайного глядача? Він зацікавлює обидвох.

КЕМПБЕЛЛ: Очевидно. Більшість великих мистецьких галерій мають своїх Куриліків. Він висить і в Бакінгамському палацу. Іншими словами, Курилик зацікавлює не лише тих, хто цінує мистецтво, він промовляє до всіх; кожен в нього бачить щось для себе. Я можу дивитись на Курилікове мистецтво з своїми дітьми, — вони докладно вивчають його і завжди приемно спостерігають їх здивування одним чи другим деталем, на який ви раніше не звернули уваги, а який доповнює загальний ефект від картини... Але якби хто не сприймав Куриліка, він ні в кого не залишає комфорtabельного почуття, що людина є в центрі всесвіту. У нього людина показана завжди в перспективі, завжди у відношенні до домінантної природи чи чогось іншого.

ГОРГОТА: Яку роль, на Вашу думку, зіграло в житті і творчості Василя Куриліка його українське походження?

Свого оптимістичного "Українського піонера" В. Курилик закінчив у пізнішому альбомному виданні також пересторогою: "... але, що це за зловісна хмара на горизонті? Це загроза явного матеріалізму!"

КЕМПБЕЛЛ: Його походження було частиною його особистості. Він почував себе українцем і не цілком українцем рівночасно. Це було джерело тертя і внутрішнього конфлікту. Під час наочання у Вінніпезі він пробував роздумухати в собі вогонь ревного українського націоналізму, але з часом цей вид вигасає... Під кінець він цінував своє українське коріння, цінував свою канадську спадщину, був вдячний цій країні, але вважав себе громадянином царства Божого, отже міг погодити й прийняти свою канадськість і свою українськість... Він був продуктом двох різних культур і йому забрало багато часу, щоб позбутись страху, що через це його не прийме ні одна, ні друга...

ГОРГОТА: Отже він був людиною з багатьма контрастами.

КЕМПБЕЛЛ: Все було боротьбою для нього. І через це все він прийшов до Бога. Він належав до типу людей, які вважають, що й почуття вини може бути добром для людини. Бо раз ви відчуваєте вину, значить, у вас є сумління. "Терпіння є добрим, бо принаймні заставляє вас відчути, що б'єте головою об мур. Це вас зупинить і ви подумаете, що, може, є десь кращий вихід".

Я, наприклад, думаю, що величезна більшість людей нашої генерації ніколи не простить Куриликові його картин абортів. Тут він знімає рукавиці з яких спливає кров. Тут не може бути двозначності, — це не гарне, і це те, що він хоче показати. Він вміє звеличувати життя й нехавати вбивство.

ГОРГОТА: Чи Василь Курилик задовільно презентуваний у канадських мистецьких галеріях?

КЕМПБЕЛЛ: Ніягарська галерея була збудована з думкою, щоб у ній примістити "Страсті Христові". На жаль, вона розташована за містом. Ні, Курилик репрезентуваний незадовільно. Це дивне, але його картини переважно заховані в приватних колекціях. Я дуже щасливий, що бачив їх чимало. Але люди позичають свої картини для публічних виставок тільки раз. Позичити вдруге відмовляються. Візьміть його "Українського піонера": тепер, коли цю серію продано й приміщено в "Рейлвей Коміті Рум" у парламенті в Оттаві — скільки глядачів зможе її бачити? Я був прибитий горем, дізнавшись, що "Український піонер" вибуває з циркуляції... Отож Курилик досі не стільки відомий, як повинен бути, хоч канадські магазини завжди приділяли увагу його новим творам.

ГОРГОТА: І на закінчення нашої розмови: що найцінніше залишив Василь Курилик після себе для нас? Що говоритимуть про нього за сто років?

КЕМПБЕЛЛ: Через сто років він житиме в своїх картинах. Вони вказуватимуть простоту життя в скомплікованій добі. Ви залишаєте кожну Куриликову картину з країм самопочуттям, за винятком тих картин, де він нещадно б'є як суворий мораліст. Він січе дуже боліче, щоб прояснулось сумління.

Марія ЛОГУШ

"СЮЇТА КУРИЛИКА" – НОВИЙ ТВІР

ЮРІЯ ФІЯЛИ

Восьмого та дев'ятого березня в концертах Едмонтонської симфонічної оркестри буде вперше виконаний новий оркестровий твір монреальського композитора Юрія Фіяли. Назва твору: "Сюїта Курилика". Він створений на замовлення Альбертсько-Українського товариства для збереження культури. Складається твір із п'яти частин і побудований на базі картин Василя Курилика.

З цього приводу друкуємо скорочено розмову Марії Логуш з Юрієм Фіялою, яка зацікавить і наших читачів. — Редактор.

М. Л.: Цікаво було б довідатися, що саме може спонукати композитора створити оркестровий твір на базі картин Василя Курилика?

Ю. Ф.: Курилик був небуденним майстром, творчість якого не може не приваблювати всіх, хто цікавиться образотворчим мистецтвом. Цікаво, що сюжетні задуми його найліпших картин відзначаються музичними якостями, які переконують своєю силою, імпонують своїм кольоритом, вражают майже поліфонічною логікою розробки свого матеріалу. Самозрозуміло, коли пишеться музику на базі твору образотворчого мистецтва, мова ніяк не йде про звукову ілюстрацію, про який-небудь звукопис того, що бачить око. Справа набагато складніша. Тема тієї чи іншої картини відіграє лише роль своєрідного творчого поштовху, певного вихідного пункту, на підставі якого твориться музика. Як жанр мистецтва, музика має своє власні, притаманні їй одній архітектонічні закони та характерності, які набагато ширші та багатші від усіх правил і канонів літератури чи драми, поезії чи мальарства. Конкретно це все означає, що, познайомившися з десятками, може навіть сотками, репродукції та оригіналів картин Курилика, треба було вибрати з них з-пів десятка найбільш змістовних і самобутніх, які імпонували б як композиторові, творцеві даної музики, так і тому уявному слухачеві, увазі котрого цей оркестровий твір був би наприкінці запропонований. Дуже важлива й деталь: "Сюїта Курилика" не творилася виключно для прославлення музичного мистецтва, як такого. Потрібно підкреслити, що, як і Курилик, тобто автор первісних образів, композитор мусів втілити конкретні музичні ідеї та теми в логічну, струнку форму, яка промовляла би до пересічного слухача з тою ж яскравістю, з тою ж силою переконливості, що характеризують її образотворчі оригінали.

МАТЕРІАЛИ ДО 11-ГО ЗБІРНИКА "СЛОВА"

Об'єднання Українських Письменників "Слово" в Канаді звертається до наших літераторів, розкинутих по цілому світі, щоб присилали свої твори до 11-го Збірника. Згідно з ухвалою Управи і Редколегії, матеріали не повинні бути розміром більші, ніж 10 сторінок машинопису через два інтервали; це тому, що як найбільша кількість наших письменників могла взяти участь у цьому 11-му збірнику.

Матеріали слід присилати до 28 лютого 1985 року на таку адресу:

"SLOVO" 12820-93 St., Edmonton, Alberta
Canada T5E 3T2

М. Л.: Отже, які саме картини Василя Курилика покладені в основу п'яти частин оркестрової Сюїти?

Ю. Ф.: Вибрано таких п'ять картин Курилика: "Лябірінт", "Арктична Мадонна", "Українське Різдво", "Поля" і "Я плюю на життя". Не трудно переконатися, що головна ціль вибору перелічених образів — стремління досягти максимальної контрастності задуму, змісту, тематики окремих частин Сюїти. Перелічені картини відносяться до різних періодів творчої діяльності Курилика й характеризують провідні думки та настрої, які керували мистцем у молодості, середньому віці і в останніх роках його порівняно короткого життя. Загальна форма побудови оркестрової Сюїти ставить перед композитором певні вимоги. Як і в кожному розвиненому сонатно-симфонічному циклі муситься дбати не тільки про тематичну різноманітність його окремих частин, але й про їх ритмомелодійну, динамічну, контрапунктично-поліфонійну, інструментально-ансамблеву та гармонійно-темпову самостійність. Одночасно з цим усім у даному конкретному випадку найскладнішим творчим завданням було поєднати усі перелічені елементи — плюс багато інших принципів формотворення й естетично-художніх засад, з типовими зворотами та інтонаціями, притаманними українській пісенності. Найпростіше було б вказати, що, наприклад, третя частина "Сюїти Курилика" — "Українське Різдво" — побудована на мелодійних інтонаціях трьох колядок: "Бог Предвічний", "Нова Радість" та "Ой, колядка-колядниця". У четвертій частині — "Поля" — використані звороти українських пісень: "Ой, поля, ви, поля", "Ой у полі жито" та "Вийшли в поле косарі". Зрозуміла річ, муситься добре пам'ятати, що композитор восьмидесятіх років двадцятого сторіччя, який працює в період так званого "пост-шенбергіянства", не може писати музичною мовою його попередників — майстрів класики, романтики чи імпресіонізму. Сучасна доба вимагає принципово нових методів звукотворення. Той, хто зможе поєднати в одне гармонійно ціле всі ці принципово контрастні, стилістично-виразні елементи, може сподіватися на певний успіх свого творчого задуму. Та найбільш суворим, але й неупередженим суддею треба, безперечно, уважати час. Тільки майбутнє підтверджить, або заперечить об'єктивну цінність будь-якого мистецького твору.

Творча спадщина Василя Курилика у повному розумінні слова — невмироща! Чи зможе музичний твір, навіть написаний на підставі його ліпших картин, досягти порівняної виразності та сили впливу?...

М. Л.: Можна не сумніватися, що ця подія викличе велике зацікавлення не лише в українському, але й загальноканадському світі.

Скільки нових передплатників
ви приєднали для "Нових днів"?

Борис АНТОНЕНКО-ДАВИДОВИЧ

8. ЛИСТ У НЕВІДОМЕ

Давно розвіявся біль останньої розлуки.
Де був широкий шлях, там виросла трава.
Та пам'ятаю все: заломлені в розпуці руки,
кричущи очі і німі уста.
І пам'ятаю ще: дозорець і черідка.
"Побачення скінчилось! Ну, рушай!"
Навіки двері зачинились і ти пішла. Прощай!
Лиш здалека десь: "Не забувай!"
На довго зачинились темні
тюремні двері, хворі, як віки.
І в каламутній річці чисто змішались місяці,
роки.

Минуле видиво, як тінь...
Чи так було, чи тільки снилось, не знаю я.
Неодне тут життя забили, а я живу.
У синю далечінь летить земля,
а з нею я, моя тюрма, мої думки.
І тільки обрис твій коханий і надія свята.

Моя кохана! Так далеко порозкидало нас
життя;
немов би з іншої планети,
крізь квадрільйони кілометрів,
твій голос рідний та далекий
часом немов вчуваю я.
Сибір, Чіта, чужа земля. —
Колись давно тут декабристи
пройшли на світі хресний шлях.
А мене все ще вабить місто,
що потонуло ген, в гаях.
Старезне місто. Вічний Київ,
такий могутній і — безсилий раб!
Скільки разів було чужих наїздів,
стогнав ти з болю, кривд, образ!
Скільки разів в вечірній час,
коли заходить сонце за горами,
мені здавалось, що горить смола,
і світиться як світла провесни розсада.
І день ясний, завітній день,
в наш день визволення настане.

Здавалося... Давно надії,
жаль і віру,
розпуку, радість і любов
розвія вітер по Сибіру
і стихла в серці, мов оспала, кров.
Такий байдужий на чужині,
я лиши хотів би одного:
аби хоч вмерти на Вкраїні,
коли вже жити не дано.
Аби хоч раз, в останнє глянуть
на ті поля, де ми ішли,
де падали і знов вставали,
немудрих прадідів кляли
і кров'ю з ран своїх списали
рахунок рідної землі.
Щоби колись, як нас не стане,
як навіть слід наш час знese,

нащадки пізні, довгожданні,
заплату справили за все.
Та то колись.
А покищо занадто млява
руша десь наша провесень.
А хижий вітер з-за Байкалу
несе нам спів сумних пісень.

Ждала, ждала навісна...
Мина осінь і весна:
Нема, нема козаченка,
вже й не чутъ.
Злій люди-воріженки
вже кують.
Не вернувся козаченко,
помер на чужині.
Поховали чужі люди
в чужій домовині.

Не знаю, кого ще дожидаєш?
Бачу сум в твоїх очах;
але терном заростає
мій додому шлях.
Мила, люба, мілий друже,
вже мене не жди...
Що було, не буде вдруге.
Зрозумій і не тужи!
Не тужи, що обірвались
наші спільні дружні дні.
Ми в борні життя зламали.
Без війни ми в полоні.
Хай попереду повільно завмираю я:
вічна тиша, морок, цвіль.
Я однак у день останній
чую важко стогон твій.
Я воскресну в ваших же ділах.
І може, там з потужними полками,
що вийдуть враз на битий шлях
і пройдуть ним від Сяну до Кубані.
Ти не шукай мене між юнаків,
що підуть сміочись до бою,
ні серед мертвих, що в бою поляжуть,
скрізь розкидані по полю.
Дивись в майбутнє!

Ти гори в тих роках,
що прийдуть рано за борами.
Я вийду теж на битий шлях,
щоб стати мертвяком пліч-опліч з вами.
І, як нездоланий козак,
що його привид сіє жах,
хай промайне тоді в степах
моє ім'я, як тінь, як кара;
і хай помститься разом з вами
за нашу смерть і ваші рани.
Не рань же серця і не ридай!
Дарма, що, може, це лист останній.
Але ти конче його знов прочитай
У судний день великого повстання.
Тоді здалека тихо усміхнись!
І буде усмішка твоя
мені за прапор в бою
А покищо — прощай,
живи і не журись!

Завжди, завжди з тобою

Твій Борис.

Галия МАЗУРЕНКО

СТОРИНКИ ІЗ ЩОДЕННИКА

Пів сьомої. Зима. Вже сонце переспало.
Дощами сіє вітер із Гольфштрому.
Я Ваш щоденник в віршах цілу ніч читала.
"Мелодії Космічні", та "Вогонь священий".
У книжці кобзарі сліпі,
Такі сліпі, що змерзли на дорозі,
Йдучи куди? До Києва...
Коли? На прощу у 1920 році.
А Ви? Хто Ви самі із Вашим чистим, юним
жаром?
"Не німець, не москаль, і не волошин",
А просто старенький страстотерпець Божий
Поет, не визнаний у життєвий пітьмі,
Ви за кордоном опочили з миром,
І Ви для мене дорогі й близькі.

Упанішади й Ведди не в ладу.
Сказати по просту, — сваряться!
А Шанкара, маленький індус, хлопчик,
Дізnavся про таку біду,
Та й захотів (від мами) світ за очі
До старців податись,
А мама цього Шанкари не дозволяла.
От якось вони пішли до Гангу,
І крокодил за ногу хлопця ухопив.
І мама обіцяла відпустити хлопця
Як він залишиться живий...
І шанкара зробився тоді мостом
Між Ведами й Упанішадами,
Бо крокодил той був не простий!
Згадалися мені слова якоїсь то маркизи:
"Ловіть, ловіть кохання" і так далі...
Дуельні спогади і присмак від скандалів?
Мізерний досвід був у пишної маркизи.

Прийшла на згадку доля революційного поета.
Дійшов до лайки, і до слів плякатних
Кінчилось гаком, смертю... чи це варто?
Жаль сил бурхливих ніжної душі поета.
Тоді в обставинах безжалісно залізних
Піяніно глухо край стіни, бідаха!..
І я заграла, щоб забутись, Себастьяна Баха.

Що дастъ мені глибока старість?
Терплячу витримку. Увагу непорушну
До текстів з будь-якої сухої галузі
Шукання книг рідких, непрізнаних і гарних,
Цікавість за цікавістю до всього
Не театрального. Прозору грушу лямпи
Над черговим текстом...
Іще з обіймів тіла душу визволену без протесту.
Повагу тиху від людей
Приносить старість
І тихий лиск без окулярів
Нічого не бачучих очей...

З МАНУСКРИПТУ

Десь в Індії, у горах Голубих
Стирчить бугор, на нім трава,
Немов зі скла, — сковзка, шовкова,
Не зчуєшся, як скотишся додолу.
Ще на горі скляній високий мур, то сторож,
Стереже свій клад, свою могилу.
В печері глибоко зариті химерні пташечки
З баранячими голівками, і вази вирізні
Із неопаленої глини в багатокутниках
Магічних, як зірки...
Отак, в пустині через тисячі сторіч
Хтось знайде і від нас залишенні
Машині...
А Тайну Смерти ї нашої не відгадас,
Ні її причини.
І це, певно, не погана річ.

ВІВТОРОК

Як у небі громи й буря, — це весна.
Хоч усі пересварились, то відверто й чесно.
Може й треба, щоби жовчю наливались літери
Під пресом?
І безпомічно кривилися вуста?
І очі закривали тільки тим, —
Доступу хто не знайшов
До преси?

П А С Т У Х

Пам'яти М. Мухина

"Хто Ви такий? Чом, рідний син Москви, Ви
Нації своєї зрадник?
Із саркастичним усміхом Михайло Мухин
відповідав

На гострий закид москалів:
"Я —, жертва примусової українізації..."
У мене на столі вже десять літ лежить
Посмертна загадка про людину з рисами Сократа,
З очима вічного студента. Її надрукував
Покійний вже професор Панас Феденко:
"В малого хлопця (в Мухина) була сердита
мачуха,
Московка енергійна, Вона зненавидила пасинка
І Київ, і подільських хлопів... I це була причина
Чому так пильно й часто він читав Шевченка.
Вкоротці і мачуха погана, і ті обідрані подільські
Хлопці для України, для самостійності її,
Били гаряча пропаганда...
Журналіст Михайло Мухин?
Я його в Варшаві зустрічала як співробітника
"Трибуни", також Миколу Вороного,
Що написав "Євшан Зілля",
Від їх незгод, тих "принципових", трусилась як
не вся
Земля, то вся редакція її контора.
Така була з них вояовнича пара дуелістів.

Минуло, але слів не викинути з пісні.
А потім в Празі розквітла і зів'яла сумно
Доба Масарика гуманна, незабутня,
І, з острахом ми гостро всі відчули Гітлера,
Його присутність, ніби чорна магія, кошмарна,
Мене із дітьми гнала із квартири до квартири,
З чулану до чулану, з трущоби до трущоби
Та ми якось вилазили із гробу.
Діти хворіли кіром, шкарлатиною і на сухоти,
Та не втрачали сили духу.
Тоді, до нас до хати, ніби випадково
Із зайшов Михайло Мухин.
Він говорив про все далеке від життя,
Наприклад, про поезію поляків,
Але в його очах я прочитала співчуття і заповіт:
"Як будете тікати, при переїздах зайного
Нічого не беріть!"
Це те саме, що вчила мене мати...
Потім, в Баварії, із книжкою французькою в
руках
Він пас корови, мабуть при тім обдумуючи
"За" і "проти" в ідеології Донцова...
Там, у горах "пастуха" зустрінув і книгарем
Своїм зробив сусідній граф.
Спасибі французькій мої! I мене вона урятувала
З польського тифозного табору! !
Так, мудрий Мухин, поліглот, із язиком своїм
Колячим, жив у старенької німкені, пас вівці в
ней
I читав книжки в палаці!
Старий, старий і незалежний, він вмер, як жив:
Нікого не забив і не замучив,
Воліючи пасти худобу по Баварських кручах.
Боронячи від деградації дух співчуття,
Михайло Мухин все життя боровся проти
помилок
Навіть своєї нації.

ХЛОПЕЦЬ ЧОРНОМОРЕНЬ

1920

Чур мене! Чур! Хіба живе там щур?
Із кізяка, з навозу із соломою,
Та зліплена нора. Нема на мурі й сліду
Від солом'яної стріхи... таке на Чорномор'ї
Коло моря село, чи хутір, бачите?
А вітер дме, як велетень могутній
По битому шляху, немов не хоче він пробачити,
Що по адресі із Миколаєва та до Одеси
І мчать тачанки, як скажені, тягнуться підводи
Чи зрідка поскрипуюсі самітний віз.
Ось на цім возі хлопець з добрим серцем
Побачив піші пішанцію в вишиваній сорочці...
Та й мене підвіз до свого дому.
Отак на Чорномор'ї ми зістрілисъ
І розлучилися навіки із тобою...
Тоді, у мене в голові снівали пляни:
Де повстанці?, як їх знайти? В якім селі
Махно? Де головній отаман?
Омелоночівич наш Павленко?
А Ти? У матері тихенько запитав:
"Посвятайтесь? Чи піде вона за мене?"

Ліг на лавицю, підклав під щоку руку.
Та й заснув, як херувим.
А мати, ті твої слова почувши, мені
Тихенсько підморгнуши, у нічку глупу
Зі мною вийшла із халупи...
"Йдіть геть, поки він спить."
І відпустила гостю.
Не пам'ятаю, за погостом? Чи просто за бугром
Під бідним, зліпленим із хизяків, селом,
Під кущиком полині
Присіла я спочити на хвилину.
Прокинувсь ранок і поблідли зорі.
Дивлюсь нагору й бачу хтось біжить!
Це ти? І знов стояв переді мною
Мій любий парубок, мій сонях з похиленою
Головою... мій незабутній спомин!
— "Ви? Ви втекли? Ще й потайки від мене?" —
Ти крикнув гірко та й махнув рукою!
І круто повернувся, й зникнув...
І роздоріжжа невідоме, темне, через кордони
Лягло переді мною
Шукання правди, істини в абстракціях
Головоломних. Англійська мова, Лондон.
В той час, як Ти, неграмотний та гордий,
Зціпивши зуби, на повстанні,
Обороняв майно своє останнє.

На виставі я бачила Нольде "Чорний Шквал".
Малюнок висів коло Боннарда:
"Голубе Небо в синіх крапках".
А на вулиці... Жар з неба! Краса!
Над мостом ангел на синім полотні
Розпеченим вуглем мазнув, — і пече.
Пече у грудні, а Темза тече серед плаксивих

гримас.

Серед Гоголівських хар...
Поки не заснув зелений сигнал
Треба швидко перебігти шлях,
Поки сні не втекли з голови, озираючись,
Як первісна твар.
Хай буде, що буде! Тільки б знайти шлях,
Поки не згаснув зелений ліхтар!

Не пишеться... А вивірка пухната
До мене з дерева насипала горіхів!
От і вечеря, от і рідна хата,
І Бог над головою й синя стріха...

Добро і зло до смерти надоїли,
Сьогодні я в Раю, до гріхопадіння.
Дтиша співає і радіс тіло,
Що слідує за нею тінню.

Спалю листи, які ще не спалила,
Де мене лають, а за що й не сниться!
І оживець в книжках, у непоборній силі,
Які ідеї сплють з рукавиці...

ЗРОБІТЬ КОРИСНУ ПРИСЛУГУ СВОЇМ
ПРИЯТЕЛЯМ: ПОДАРУЙТЕ ІМ
ПЕРЕДПЛАТУ ЖУРНАЛУ "НОВІ ДНІ"!

Петро РОЄНКО

ГАЛЯ МАЗУРЕНКО

(До 60-річчя поетичної творчості)

В особі Галі Мазуренко гармонійно поєднані поет-історіософ і поет-мистець. Вона своїми артистичними малюнками не менше чарує, як і своїми поезіями. Саме тому хочемо відзначити цими скромними й непретенсійними рядками славне п'ятидесятиріччя поетичної творчості цієї талановитої і трудолюбивої дочки України, яка усе своє життя присвятила доброму імені нашого народу своєю цінною працею.

Галя Мазуренко народився 25 грудня 1901 року. Про свої юні роки вона пише так: "В мене складне дитинство і я мала повну свободу вибору — йти на спокійне життя, чи мати те, що маю..."

"Мій батько познайомився з мамою, коли вона була студенткою в Петербурзі, але їх подружжя тривало недовго. Я покинула маєток батька Карасі, коли мені було 4 роки і провела дитинство своє з мамою. Мій батько походив із старої аристократичної родини по матері, а з духовної по батькові. Я прийняла своє літературне ім'я по матері, яка прищепила мені любов до України і всіх пригноблених".

В час революції Г. Мазуренко разом з мамою виїхала з Катеринослава до Евпаторії (Крим). З різними пригодами, на які були багаті ті роки, дісталася до армії УНР, де виконувала обов'язки зв'язкової між армією і повстанцями. Брала також активну участь у Зимовому поході, і за хоробрість була нагороджена орденом Залізного хреста та С. Петлюри. Після закінчення війни Г. Мазуренко інтерновано в польському таборі. З нього пощастило її вийти, і вона виїхала до Берліну (Німеччина). Тут студіювала на історично-філологічному факультеті. Через два роки переїхала до Праги (Чехія), де продовжувала студії на літературно-історичному відділі в Педагогічному інституті ім. М. Драгоманова; цей відділ вона закінчила із званням педагога середніх шкіл. Ступінь доктора філософії здобула в Українському Вільному Університеті.

Мистецтво — скульптура і мальарство — вабило Г. Мазуренко не менше як поезія. Скульптуру вивчала ще у Катеринославі, потім у Варшаві, Берліні, Празі. Графіка навчалась у проф. Р. Лісовського. Тут же у Празі вчилася мальарства та у Софії (Болгарія) й у Віденському університеті. У Лондоні (Англія) поетка нострифікувала свій диплом з педагогічного інституту і отримала право викладати російську мову в інститутах. У Лондоні є членом товариства професійних мальарів. Про її мистецькі виставки були прихильні віргуки в журналах "Артс Ревю" і в "Таймсі".

Поетка увесь час цікавиться культурними здібностями інших народів. У листі, напередодні ла-

тинського Різдва 1971 року, вона, між іншим, пише: "Намагаюсь відчути Єгипет в малюнках, не текстах. Ці сумні очі фараонів і їх близьких — яка невисловлена драма за ними. Коли ходжу по Лондоні, бачу відроджений дух Єгипту на багатьох. Але від цього ще сумніше... Продивилась і намалювала багато варіацій на Зен-Буддизм. Культ, не вічності, а одної миті... Японія не має реліквій старовини. Там все будують знову і тільки зміна є вічна. — Хочеться знати все, що тільки вмістили лондонські книгарні з людського мистецтва, думок і варіацій..."

Не чужа поетці і музика. З юних років вона грає на піаніно. Пробує своїх сил у композиції.

Поетичною творчістю Галя Мазуренко почала займатись ще в ранній молодості. Перші її поезії побачили світ у "Студентському віснику" (Львів), "Нова хата" (Львів) та в "Літературно-Науковім віснику" (Львів), що пізніше вийшли до збірки. В 1925 р. з'явилася її збірка поезій "Акварелі" (Прага), через чотири роки тут же побачили світ інші її збірки: "Вогні", "Стежка", а два роки пізніше — "Самоцвіти". Після другої світової війни: "Пороги" (1960), "Ключі" (1969), "Зелена ящірка" і "Скит поетів" (1971) — усі в Лондоні (Англія). Прозові твори: "Не той козак, хто поборов..." і "Жолудевий гобелен" — автобіографічний твір.

У поетичних акварелях в одноіменній збірці "Акварелі" замітно є настанова поетки, що є далекий, таємний світ, в який вона хоче дістатися, щоб його піznати, хоч свідома того, що не так то легко знайти його:

ВИ ЧУЄТЕ? Я ХОЧУ ЖИТИ! ШУКАТИ І ТАКИ ЗНАЙТИ!

Цьому пориванню поетка залишиться вірною навізди.

У шуканні казкового і таємного світу поетка не обмежиться традиційною психологічною Европою. Вона полине до світу "екзотики" — індійських пісень і легенд ("Стежка", ст. 12). А вже в поезії "Спомин" пригадує нам типову індійську мудрість — "перед народженням десь мусила я жити."

У багатьох поезіях висловлена думка застанив, запитання, бажання знайти найсуттєвіше у житті, те, що "не тане", не мине, не пропаде, бо воно завжди буде сутністю нашого буття. Шлях до цього тяжкий. Найбільшою перешкодою на цьому шляху є світ видимий, з його багатьма земними привабами чи звабами. Багато на цьому шляху заломиться, розчарується, стане слугами тієї чи іншої звabi і на цьому закінчиться їх шукання праਪричини всежиття.

Галя Мазуренко, як і всі визначні поети, прирекла себе змаганню за тяжке, але тривале:

А ти працюй хоч би й незрозумілий.
Згадай, твоя душа — не твій килим.
Його ткала висока Духа сила,
Гаптуючи все шовком дорогим.

Не все для ніг щоденної турботи,
Щоденних снів. Є тихий храм.
Ввійди до себе, у свої висоти,
І міць нову ти знайдеш там!
Твори — завіт. Твори — самопосвята.
Як квіти, як кришталі, як пташки.
Бо це єдине, найсвятіше свято.
А тим, хто тебе мучить — все прости.

До збірки "Пороги" маємо від авторки таку сумну нотатку: "Збірку "Пороги" сама складала і не спромоглася закінчити, бо кінець друкар спалив, сказавши, що задовга" ...

Доля знедоленої батьківщини і її народу — національна тематика — є невід'ємною частиною усієї творчості поетки. В "Порогах" і пізніших збірках трагічна доля козака, української людини, жінки, матері, дитини хвилює чутливе серце поетки.

Постає питання — як полегшити злигоденне життя мученикам? Не легко відповісти на це питання, а ще тяжче знайти цілющий бальзам. Його шукали і знаходили передові поети і письменники. Знаходить дози цього бальзаму і Галя Мазуренко. Перш за все — це усвідомлення і просвічення засліплених.

Hi, не цурайся їх, вони брати твої
І перед нами темний, довгий шлях.

Іншого виходу тут нема. Треба багато часу і терпіння у шляхетній праці просвіщати темних і психологічно незрячих.

У збірці поезій "Ключі" є дані, які допомагають читачеві відобразити віхи пройдено поеткою шляху: Б. Грінченко, Гог, Кант, Апулей, Езоп, вчення Христа, Карма, мудрість буддизму, санскрит, індійська філософія, теософія. З особистого досвіду знаю, що останніх кілька (п'ять) назв прямо страшать декого з наших "провідників", які "формують думку" українців у діяспорі. Тому спішу пригадати дещо з того, що... давно відоме інтелігентним українцям! Пригадаймо українську літературу X-XII століть та деякі твори й праці Івана Франка, Лесі Українки; історію літератури М. Грушевського, С. Єфремова, бл. п. митрополита Іларіона про цю добу (X-XII ст.) нашої літератури і культури. Не будемо тут наводити довгих цитат з їхніх праць, але загальню відмітимо відому правду: у психологічному пізнанні вічно турбуючих людину питань щодо сутності і праਪричини буття створено багато паралельних понять та розумінь подібних питань чи тем. Вони в тому чи іншому виді чи варіаціях мандрували із Сходу на Захід або навпаки. Іншими словами — у духовному пізнанні народи майже ніколи не були відокремлені. Мандрівка, наприклад, казок, легенд чи вчення великих релігійних реформаторів, філософів і мислителів ніколи не припинялась, ніяких китайських мурів у духовості не існувало і не існує. Справді Дух вісде хоче!

Отож, поезії із "східною тематикою", які є в "Ключах" і "Зеленій ящірці" — це явище не

Галия Мазуренко

нове. Варто пригадати цікаву деталь із творчості Лесі Українки. Вона поширила межі української літератури, уводячи у свою творчість загальноєвропейські і світові теми, дотримувалась у своїй творчості літературного "стилю тогочасної західноєвропейської літератури". Це може служити посередньою відповіддю на питання щодо східньої тематики у творчості Гали Мазуренко. Східний світ дає їй дуже просторе поле на новаторські спроби бачення іншого світу, знайти у ньому влучнішу відповідь на хвилюючі питання, силу до творчого вищого і оригінальнішого вислову. Збірка "Ключі" і "Зелена ящірка" мають чимало спільної тематики — мітологія, філософія, індійська чи взагалі далекосхідня мудрість.

У збірці є й поезії тематично близькі українській людині. Наприклад:

Миє ноги міст старовинний,
Крутять води темної Темзи.
Орлик жив недалеко. Ходив він
До цього мосту, що оперезав
Лондон на кілька сот років.
Миє камінь свій міст старовинний,
Під трамвайній, пароплавній рокіт
Так, як мости в Україні...
Чути запах смоли та риби,
Як на пристанях Дніпра, Дону.
Тут стояв Орлик і думав — розбите...
І тяжко стояти було старому.
(“З. ящ.”, ст. 66)

У "Семиптисі" подібною темою є поезія "Серце княгині Ольги", "Підмітельник коло шпиталю", а також "Різдвяна мандрівка" та "Старий Святогор".

Збірка "Скит поетів" ілюстрована багатьма малюнками — на чорному тлі білими лініями зображені той чи інший задум малярки. Починається збірка статтею "Творчі зусилля" — низка спогадів про Українську академію мистецтва в Празі. Відтак слідують "Сюрреалістичні поезії", а другу частину книжки становить ілюстрована казка "Котигорошок", з відповідним текстом до кожного малюнку. Щоб мати хоч уяву про першу частину — про поезії, назвемо назви деяких з них: "Страсний четвер", "Корейська легенда",

"Пророцтво Геракліта", "Горді, полум'яні очі чужі", "Сюрреалізм Гоголя", "Ціна щастя", "Побратими", "Лебедине перо", "Чистий четвер", "Істина", "Запорозька церква", "Сахара", "На чужині", "Езотеризм", "Бранка татарка", "Реінкарнації", "Куток Україн". Майже всі названі поезії велики, а тому не наважуємося їх подавати, щоб "не обтяжувати ними читача".

Найголовніша тонація в творчості Гали Мазуренко — це сприяти людині віднайти новий нетлінний світ, що в свою чергу сприяє духовому інтелектуальному ростові, піднятись на щабель вище і звідси побачити і злагнути основну сутність світу й буття. Коли вглибиться в сутність всесвітнього буття, то інтуїтивно злагнемо, що смерть — це ілюзія. Поетка каже, що "смерти нема". Є безконечне життя в прерізних видозмінах. Відчуття чи пережиття цієї великої мудrosti винагороджує людину за всі її страждання і споневіряння, що їй прийшлося пережити і перетерпіти в цьому земному житті.

Допитливий читач у поезії Гали Мазуренко знайде такі ідеї і образи, які допоможуть йому зрозуміти отої таємний, але вічносущий світ; пережити незабутні хвилини духового піднесення й мужності, радісні й надихненні.

КОМІСІЯ ДЕКАДИ УКРАЇНСЬКОЇ РОДИНИ

Однією з найпекучіших проблем нашої доби є справа збереження РОДИНИ

Згідно з постановою пленарної сесії СКВУ (червень 1980) і у співпраці зі СФУЖО, 9-го лютого 1981 проголошено ДЕКАДУ УКРАЇНСЬКОЇ РОДИНИ. З тієї нагоди з'явилося багато статей, плянів, пропозицій.

Щоб посилити працю для збереження української родини, в серпні м. р. СФУЖО і СКВУ покликали СВІТОВУ КОМІСІЮ ДЕКАДИ УКРАЇНСЬКОЇ РОДИНИ. Комісію очолила представниця СФУЖО — пані Оксана Бризун-Соколик. До управи Комісії запрошується представників усіх громадських і молодечих організацій. Осідком управи Комісії буде місто Торонто, клітини Комісії творитимуться по осередках поселення українців.

Президія СФУЖО та Секретаріату СКВУ просять проводи наших Церков, центральних громадських і молодечих організацій та всю українську пресу дати СВІТОВІЙ КОМІСІЇ ДЕКАДИ УКРАЇНСЬКОЇ РОДИНИ ЯКНАБІЛЬШУ ПІДДЕРЖКУ! Зокрема просять одиниць та групи, які бажають працювати в Комісії й мати цікаві ідеї, а то й досвід в такій праці, зголосуватися листовно до канцелярії СКВУ, пишучи до Світової Комісії Декади Української Родини.

ЩЕДРИЙ ВЕЧІР, УКРАЇНО МОЯ...

1.

Івано. /Бандуристи/

сл. Я.М'ятка
муз. Г.Корінь

Там над ріка-ми, на сході, на ви-со-кім не - бо - зводі.
Ой там ся-с зо-ря. Ой там ся-с зо-ря...

щедрий ве-чір, до-брій ве-чір
щедрий вечір до-брій вечір

у-кра-ї - - но мо-я..... у-кра-ї - - но мо-я

2. Там пумятає сячени води,
іоч замка, сниги, негоди,
Ой там ся зора.
Щедрий вечір, добрий вечір і т.д.

3. Ой там пить по воду люди,
дьрті підзему силу в груди,
Ой там ся зора.
Щедрий вечір, добрий вечір...

4. Ой дай Боже силь набрати,
Ой часті Боже тьму прогнati.
Хай нам ся зора.
Щедрий вечір, добрий вечір...

5. Ой же сис, не згасас
Понад нашим рідним Красим
насна, южа зоря!
Щедрий вечір, добрий вечір...

Леся БОГУСЛАВЕЦЬ

М Р І Я

Чи буває в житті, щоб мрія дійсністю стала, втілилась в життя?!

Мріяла я поїхати на батьківщину, добиратися до неї через північ і південь, щоб подорожі побачити й інші республіки. І от на Україну поїхала і це була незабутня подорож! А мрія так і зосталась... Здавалося, зірку з неба легше зняти, ніж її здійснити.

Та якось спало на думку: поділене горе, — півгоря, поділена радість — подвійна радість, а що станеться з мрією, коли нею з кимсь поділитись? Роблю експеримент. В хаті саме повно гостей. Виймаю мапу і з олівцем починаю по ній мандрівку. О, вже хтось підходить, дораджує, пособляє!

Перше лечу до Гонконгу, звідти до Токіо. Там сідаю на пароплав і пливу до Находки. Потім поїздом проїжджаю Далекий Схід і Сибір. Фу,

аж зуби зацокотіли од самої думки про ті краї. Треба нагрітися, то ж гайну до Ташкенту, а там під боком казкові Самарканд і Бухара. Огляну усе і полечу до Баку, покупаюсь у Каспійському морі. Звідси потягом почухаю до Тблісі...

Втомулася, все ж таки отакений шмат дороги враз одчути. Кажуть, в Сочі курорт первого сорту, можна там відпочити. Тут уже бачу й кума підсідає, — зацікавилася. Добре, клюнуло значить. Далі можна заглянути в Краснодар — Край Козачий, і знову спочити коротко, цим разом в Криму. Хорошого ж, кажуть, потрошку. А звідси нарешті починається й Україна. Треба знову Харків, Полтаву і столичний град відвідати. Подивитись, які там сталися зміни.

В цю хвилину кума й своїх п'ять суне, хоче іхати в Мінськ, Ленінград. Мені, правду кажучи, зовсім туди не кортить, та що зробиш — пере-

мага демократія. З Ленінграду вернемось знову у Київ, потім Львів, Тернопіль, Чернівці — все знайомі місця з попередніх мандрів. Оглянули рідні землі, треба і честь знати. Ідемо в Бухарест, а там через Сінгапур вертаємося в лоно рідної сім'ї. Правда гарна подорож?

— Чудова, — згоджується кума. І в цю хвилину мрія стає, майже реальністю! В нас бракує правда фінансів (іх можна позичити, радять кумасі) зате так багато ентузіазму.

Підраховуєм скільки буде тривати ця Одисея. Виходить мінімум сімдесят днів, це десять тижнів, або два з половиною місяця! Аж дух забиває і голова іде обертом од самої думки. Чи витримає без нас родина? Чи дозволять холовікі?

— Плянуйте собі, тільки нам не морочте голову, — кажуть наші рідненькі.

— Може полегшає, як виговорите. Та ви в самім Мельборні заблудите! І міняються думками, які в них жінки нетямущі: "Щоб вони без нас і робили? Ото тільки за нашою спиною є можуть жити!"

А ми слухаєм і гадаєм: невже роки подружнього життя, сповнені пелюшками, борщами, прибираннями і всіми родинними турботами, вбили нашу ініціативу, притутили наш розум, зробили нас байдужими до пригод і життя? Та ж за той час ми пройшли безліч факультетів життєвого університету!

Починаєм перечислювати: пізнали материнство й автоматично стали нянкою, кухаркою, городником, медсестрою, а потім, як дітки підросли, — шофером, дипломатом, психологом, фінансовим експертом (чоловіки закочують на лоба очі. А хто ж уміє краще нас економити? — запитуєм). І разом з дітками гризли всі їхні науки (духом і тілом) і здавали з ними єспити, матури, пізнавали університети. Коли ми все це перелічили (та й чи можливо все згадати?) і себе підбадьорили, кума промовила: є ще порох в порохівницях! Отоді й почали ми думати та гадати за подорож... Все ж таки, разом дешевше і веселіше. Одним пальцем і голки не вдершиш, каже народня приказка.

Пройшов рік, пройшов другий. Чоловіки, маєтесь, і забули про те, а ми мріяли й готовувалися помаленьку. На наші голови посыпались всякі хвороби, операції: серця, печінок і інших частин тіла, а ми терпіли й далі мріяли...

Вже наблизався день від'їзу, ми заплатили за літак, а ні дозволу, ні документів і досі не мали. За три дні до від'їзу йду до лікаря, прохати рецептів на всі хвороби, що можуть напасті в дорозі.

— А ви що, з чоловіком війну затяли? — питася він мене на порозі.

Я уражена: — Ні, — мовлю, — покищо обмінююємося дружніми меморандумами.

— А мені атомовою війною пахне, — зауважує він. — Око ваше все кров'ю запливло.

Дивлюсь у люстро, справді жилки в оці потріскались.

— Треба дома сидіти і нікуди не рипатись, щоб протяги не пошкодили, — радить він.

— Оце якраз, — кажу, — бідному женитись і дня мало. Я ж збираюся через Сибір їхати. Тож, коли стелеться доріжка, козакові не до ліжка.

— Чого вас туди несе? — запитує. — Нормальні люди їдуть до Канади, Америки, в Західну Європу, а вам у Сибір заманюєлось!

— Ви всі чоловіки однакові — речу. Забрала рецепти й пішла собі. За два дні до від'їзду отримали документи на подорож. Того вечора прощалися з друзями. Всі вони бажали нам щасливової дороги і повернення. Одних завидки брали і питали нас: чи немає з кишені чи в валізі місця, щоб і нас взяти? Інші селептично запевняли: поки доберетесь пароплавом, літаками, поїздами то й України одпочечтесь, весь з вас ентузіазм вибереться.

— Як ото чоловіки вас пустили? — питались цікаві кумасі.

— А ми, — говоримо, — заспівали їм старої домашньої пісеньки, мовляв, "і в воді ми не утонем, і в огні ми не згорим..." "От вони нам і повірили.

Нарешті прийшла довгожданна неділя. Спішимо на летовище. Синок во всю нажимає на газ. Я прохаю його:

— Будь ласка, не лети, як оглашений, чи не можеш, помаленьку, ті сто кілометрів на годину робити?

Нарешті приїхали. Наши друзі теж прибули провожати. Беру валізку, дві торби, торбинку через плече, плащ на руку, похідну ковдру і готуюся йти в літак. Чоловік і знайомі клащають фотоапаратами, історичний моментувівчують. З мене катяться три поти, мов їjak, тягну усі речі, але скільки радості в очах, ентузіазму у грудях! І не віриться й досі, що таки дочекалася, прийшла та хвилина, коли я, раба Божа, вирушаю в цю монументальну для мене мандрівку! У кишені ліки для ока, яке й досі червоне, а в душі, десь у куточку почиває винною, що отак кидаюти всі обов'язки і цілих десять тижнів будуть вітатись по білому світі.

Але кума підморгує й каже: запізнай світа, поки служать літа...

(Сподіваємось, що "продовження буде".

— Ред.)

ГУМОР

Це трапилося на кордоні. Одну стару жінку запитали:

— Чи немає у вас речей, які обкладаються митом?

— Ні, немає!

— А що це у вас у пляшці?

— О, це вода, свяченна вода!

Митник все ж понюхав ту воду.

— Це ж коняк!

— вигукнув він.

— Слава Всевишньому! Він створив чудо!

Іван У. ГРОМИК

ПРОФЕСОР Д-Р ОЛЕКСАНДЕР

ЗІНОВІЙОВИЧ АРХІМОВИЧ

(НЕКРОЛОГ)

19 січня 1984 року, українську спільноту на еміграції, а особливо українських вчених, вразила сумна вістка про смерть видатного вченого, дослідника світового маштабу на полі біологічних і агрономічних наук, близького викладовця цих наук у трьох університетах в Україні, кол. Президента УВАН у США, та автора більш ніж 200 наукових праць, проф. д-ра Олександра Зіновійовича Архімовича. Замість прощальної грудки землі на могилу покійного, присвячує ці рядки з почуттям глибокої пошани і вдячності його світлій пам'яті.

Проф. д-р Олександр Архімович народився 23 квітня 1892 року в місті Новозибків, на Чернігівщині, Україна. Батьки його належали до передової культурної верстви тодішнього суспільства: батько Зіновій мав вищу університетську освіту і викладав математику в реальному училищі; мати Олександра, з роду Грушвицьких, закінчила математичний факультет Вищих Жіночих Курсів і була фахівцем математиком. В 1893 році, Зіновій Архімович був запрошений до славнозвісної Колегії Павла Галагана, в Києві, на посаду викладача математики; згодом він був обраний директором цієї установи.

Вищу освіту проф. д-р О. Архімович здобув у трьох вищих навчальних закладах:

1. В Київському університеті Св. Володимира, природничий факультет, в 1917 році, де одержав диплом першого ступеня.

2. Агрономічний факультет Київського політехнічного інституту в 1922, зі званням вченого агронома.

3. Вищі Селекційні курси Українського вченого сільсько-господарського комітету і Голов-цукру в Києві (в 1922) зі званням фахівця-селекціонера.

Таким чином отримав солідну ґрунтовну підготовку в галузях біології, агрономії, та, особливо, у вужчій галузі генетики і селекції с. г. рослин. Це, а також великі здібності до наукової експериментальної праці, забезпечило високу ефективність його науково-дослідної діяльності.

Після закінчення університету викладав природознавство в середніх школах Києва та був асистентом при катедрі ботаніки на Вищих Жіночих курсах. Проф. д-р О. Архімович виявив хист і зацікавлення науково-дослідною працею в галузі біології та агрономії ще за студентських

Кіра Іванівна і Олександр З. Архімовичі

часів, беручи безпосередню участь у переведенні дослідів (лабораторних та польових) у галузі біології та рослинництва. Про наслідки дослідів робив звіти і читав реферати в наукових гуртках і семінарах університету та політехнікума. Крім того, він брав активну участь у праці Комісії для вивчення культурної фльори України при ВУАН та Українському сільсько-господарчому комітеті. Про наслідки цієї праці він написав статтю "Матеріали до вивчення культурної фльори України", яка була опублікована в 1928 році в Збірнику Білоцерківського Товариства природників-краєзнавців. Після закінчення курсів Селекції в 1922 році працював селекціонером спочатку на Іванівській, а потім на Білоцерківській селекційній станціях; на Білоцерківській станції організував науково-дослідний відділ, яким керував до 1933 року, коли його було обрано дійсним членом Всесоюзного Науково-дослідного інституту цукрової промисловості ССР, у Києві (ВНІЦ), де він працював аж до літа 1941 року, коли розпочалась війна і німці захопили всю Україну.

Головний напрям науково-дослідної праці проф. д-ра Олександра Архімовича за період 1922-43 роками в Україні полягав головним чином у вивчення біології та методів селекції цукрового буряка. Наслідки дослідів були опубліковані у виданнях ВНІЦ та Селекційної станції в Білій Церкві. Його загальна науково-дослідча продукція становить за період 1922-41 р.р. більш ніж 40 наукових праць українською, російською та німецькою мовами. Головнішими з них є: "Біология сахарной свеклы", у виданні ВНІЦ, 1932 р., та "Регулирование опыления у сахарной свеклы", дисертація на ступінь доктора біологічних наук, яку успішно захистив 9 червня 1940 р. в Київському університеті ім. Тараса Шевченка (затверджена вищою Атестаційною комісією в Москві 11 березня, 1941 р.) З інших праць цього

періоду відмітимо такі: "До питання інкухту цукрового буряка" (т. VI, вип. 3, 1931), "Застосування рефрактометрії при селекції цукрового буряка" (т. I, 1927); всі три статті надруковані в *Трудах Білоцерківської селекційної станції*; остання стаття була також надрукована в *Записках науково-дослідної катедри технології с. г. продуктів* (т. I, випуск 4, 1924); "Новий тип ізолятора для груп висадків цукрового буряка" в *Журналі Інституту ботаніки УАН* (ч. 26-27, 1938 і Ч. 31, 1939).

Поруч з науково-дослідною роботою, д-р О. Архімович був професором і керував катедрою рослинництва в сільсько-господарських інститутах: Білоцерківському, Київському, та Житомирському одночасно. Володіючи досконало українською, російською, німецькою, французькою, та латинською мовами, а також в певній мірі англійською, італійською і шведською (читав зі словником), він широко користався оригінальними працями закордону з біології, селекції й генетики та спеціального хліборобства і був у курсі всього нового в цих галузях науки. Взагалі, за період праці в роках 1922-41 в Україні, проф. д-р О. Архімович виявив себе талановитим вченим-дослідником великого маштабу в галузях біології та селекції цукрового буряка. Послдуючи свою дослідницьку працю з керівництвом науковими катедрами рослинництва трьох сільсько-господарських інститутів він значно підняв науковий рівень своїх лекцій, та сприяв підготовці майбутніх дослідників (біля 3.000) зі студентського середовища тих інститутів і цим відрізнявся від інших університетів до кандидата на професора певної наукової дисципліни.

Під час німецької окупації в 1941-43 рр., при обмежених можливостях праці, приймав участь у відновленні діяльності вищих шкіл Києва і Житомира. У 1943 році емігрував з України і працював протягом 1944-45 керівником відділу селекції ярих зернових культур на Селекційній станції в Гальбтурні біля Відня, Австрія. В Німеччині, в Баварії, разом з іншими науковцями, творив нові емігрантські наукові осередки — Український Технічно-Господарський Інститут, Українську Вільну Академію Наук, Наукове Товариство ім. Шевченка та інші. Протягом 1945-46, як професор УТГІ, читав лекції зі спеціального хліборобства і керував катедрою цього факультету на агрономічному факультеті, в Регенсбурзі. В Мюнхені, на ветеринарному й фармацевтичному факультетах УТГІ читав лекції з ботаніки та керував катедрами ботаніки.

1948-1952 — Еспанія. В 1948 році, проф. д-р О. Архімович був запрошений еспанською національною фірмою ПРОДЕС для розв'язки проблем вирощування насіння цукрового буряка в застудливих районах Кастилії, тому що попередні спроби німецьких та еспанських фахівців були невдалі, а це ставило Еспанію перед потребою щорічного імпортuvання насіння цукрового буряка з-закордону, за що треба було платити золотою валютою. Він досить швидко винайшов від-

повідну методу переховування висадків, а пізніше, на підставі дослідів, встановив, що для успішної продукції цукро-бурякового насіння в умовах Кастилії потрібно практикувати пізні, літні посіви, з залишенням на зиму молодих рослин у ґрунті, з яких збирати врожай насіння у наступному році. Лагідна еспанська зима дозволяє на застосування такої методи. В цей спосіб він блискуче виконав поставлене перед ним завдання і вивів Еспанію з перманентної кризи невдач продукції насіння цукрового буряка та дорогої залежності від закордонних насіневих фірм. Наслідки цієї праці описані і видруковані в *Бюллетені Національного Інституту Агрономічних Дослідів*, а також у спеціальній брошурі еспанського міністерства хліборобства, в 1951 році ("El cultivo de la remolacha azucarera para la obtencion de simillas", Boletin del Instituto Nacional de Investigaciones Agronomicas, Madrid, 1951, No. 24, pp. 79-133. Ministerio de Agricultura, Cuaderno No. 149, Madrid, 1951). Поруч з цією проблемою він вивчав роль та фавну комах, як агентів переносу пилку у цукрового буряка. Труднощі були переможені за допомогою українського вченого Л. А. Шелюжка та німецьких і шведських ентомологів. Результати цього вивчення оголошено на засіданнях Еспанського товариства для вивчення природи й О. З. Архімовича обрано почесним членом Real Sociedad Espanola de Historia Natural, а праці були надруковані в бюллетенях Товариства під такими назвами: "Funcion de los insectos en el transporte del polen y polinizacion de la remolacha". Boletin de la Real Sociedad Espanola de Historia Natural, Tomo XLVIII, Num. 3. Madrid, 1950, pp. 279-309. "Fauna de insectos en Espana, que acuden a los portagranos de la remolacha" Ibid, Tomo L, Num. 1, 1952, pp. 91-121.

Оскільки ситуація з культурою картоплі в Еспанії була аналогічна до культури висадків цукрового буряка, себто вироджувалась швидко в умовах гарячого літа і держава витрачала великі кошти щорічно для імпорту свіжого посадкового матеріалу з закордону, проф. д-р О. Архімович застосував методу пізньої посадки картоплі, після чого можна отримувати здорову картоплю протягом кількох репродукцій. Рівночасно було виявлено, що переносниками вірусних хвороб картоплі в Еспанії є маленькі цикади. Інформації про це були видруковані в бюллетені Інституту Агрономічних дослідів (No. 26, pp. 179-193) та окремою брошурою (*Cuatro años de ensayos sobre el problema de obtencion de patata de Siembra en regardios de Castilla*, Ministerio de Agricultura, Guaderno No. 172, Madrid, 1952). Стаття про цикади, як переносників вірусних хвороб картоплі, була надрукована також у журналі німецького ентомологічного товариства, членом якого проф. д-р О. Архімович був обраний. Взагалі ж, праця над цукровим буряком та картоплею в Еспанії (1948-1952) висвітлена у 18 наукових працях, друкованих у різних виданнях Міністерства хліборобства, в бюллетенях наукових інституцій та еспанських агрономічних журналах. В 1952 році

закінчився цей період вельми успішної експериментальної науково-дослідчої праці проф. д-ра О. Архімовича у зв'язку з його еміграцією до США.

1952-1984 РР. — ПЕРІОД ЖИТТЯ І НАУКОВОЇ ПРАЦІ В США

З переїздом до США змінився характер наукової діяльності проф. д-ра О. Архімовича. Опинившись в умовах відсутності бази для експериментальної праці (лабораторій, дослідних польових, та інших елементів досліду) він спрямував свою працю на вивчення проблем рослинознавства в географічно-економічному аспекті. Наслідком його кропоткої праці були цінні солідні монографії та синтетичні праці в галузі рослинництва; з них наземо тільки такі: Для Інституту по вивченню СССР (Мюнхен-Нью-Йорк) надрукував багато наукових праць, з них чотири монографії: 1ф. "Селекция и семеноводство сахарной свеклы в СССР", Мюнхен, 1954, стор. 172, бібліографічних позицій 432. На цю ж тему були видруковані праці англійською мовою в США, в 1955-56 pp. 2. "Зерновые культуры в СССР", Мюнхен, 1954, стор. 104. 3. "Культура хлопчатника в СССР", 1954, стор. 108. 4. "Растениеводство СССР", Мюнхен, 1960, стр.232, бібл. позицій 470. П'ятою монографією треба вважати працю англійською мовою "Selection of Sugar Beet in the USSR." Beet Sugar Development Foundation, Fort Collins, Col. USA, 1955. Наукові статті на різні теми, надруковані в українських, білоруських збірниках, у "Вестнике Інститута по изучению СССР" та в Studies on Soviet Union, Ukrainian, Belorussian and Caucasian Reviews, Soviet Studien (нім. мова), Problem Sovietique (франц. мова). В 1959 році проф. д-р О. Архімович був обраний почесним членом Інституту.

При Колумбійському університеті його праця полягала у виготовленні рефератів і читанні лекцій студентам спеціальної школи про стан генетики і сільського господарства СССР. В Українському Технічному Інституті (УТИ), в Нью-Йорку керував катедрою хліборобства, а в 1955-62 був президентом УТИ. В Українському Технічно-Господарському Інституті (УТГІ), Мюнхен, систематично вміщував свої праці в Наукових Записках" та Бюлетені УТГІ".

Олександер Зіновійович був дійсним членом УВАН з 1948 року, головою Відділу природничих і медичних наук в 1959-81 pp. і Президентом Академії в 1962-70 pp. Він автор багатьох наукових доповідей на засіданнях УВАН і статтів, уміщених в The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences. В НТШ був дійсним членом з 1949 року, директором Хемічно-біологічно-медичної секції, 1974-1981. Автор наукових праць, друкованих у "Proceedings" секції. Редактор Записок НТШ т. 196 (1978 р.) і "Proceedings" Хемічно-біологічно-медичної секції, том VIII, 1980 р. Крім того, Проф. О. Архімович друкував свої праці в таких наукових журналах: 1) The Botani-

cal Review, N. York, 2) Proceedings, American Society of Sugar Beet Technologists, 3) Український Історик, 4) Інформативний Листок Об'єднання Українських Ветеринарних Лікарів. Також дописував до науково-популярних журналів "Український Господарник" та "Нові дні", Торонто, Канада, і до часописів "Свобода", "Українські вісти" і інших. В Енциклопедії Українознавства є автором статті під кількома гаслами. Взагалі, за період 1952-84, себто за 32 роки життя в США, проф. д-р О. Архімович надрукував більше ніж 140 наукових праць різними мовами: українською, російською, білоруською, англійською, німецькою та французькою. Головнішими темами праць були: зернова проблема в СССР, роля України в зерновій продукції СССР, валові збори зерна в СССР в різні роки, врожай збіжжя в 1932-33 роках та великий голод в Україні, зміни в географічному розміщенні зернових посівів в Україні та історична географія культурної польової рослинності України, щорічні огляди сільського господарства СССР і України. Особливо треба відмітити праці: "Культура бавовника в СССР і Україні" та "Культура льону довгунця в Україні і Білорусі" (Огляд праці Відділу природничих наук УВАН за роки 1946-1968).

Велику увагу присвятив проф. д-р О. Архімович висвітленню світової продукції зернових культур за окремі роки та ролі окремих культур у світовій продукції зерна. Майже всі ці праці надруковані англійською, зрідка німецькою або французькою мовами повністю або у формі рецензії. Подаємо їх короткий перелік:

Grain Production in the USSR, and in the Ukraine. Soviet corn problem. Grain Crop in the Ukraine; Botanical Geographical Changes in the distribution of the Field Crops of the Ukraine; Plant propagation in the Northern Caucasus; Plant propagation in Georgia; A survey of Soviet Agriculture; The 1960 Soviet Harvest; Die Landwirtschaft der Soviet Union im Jahre 1961; Soviet Agriculture in 1962; Recoltes de 1963 en USSR; Bilan de l'agriculture soviétique en 1964; Methods of Sugar Beet Selection in the USSR; Selection of Sugar Beet in the USSR; Selective breeding of Sugar Beets in Russia and the USSR.

Закінчуючи огляд науково-дослідницької праці та іншої наукової діяльності проф. д-ра О. Архімовича, треба підкреслити його високу наукову продуктивність в галузі біології, селекції, генетики рослин і спеціального хліборобства. Більш як 200 наукових праць, видрукованих за період 1922-1983 є його великим вкладом в скарбницю науки

УЧАСТЬ В НАУКОВИХ ТОВАРИСТВАХ І УСТАНОВАХ

Крім активної участі в працях УТИ, УТГІ та Інституту для Вивчення СССР, проф. д-р О. Архімович був дійсним членом УВАН в США з 1948 року, дійсним членом НТШ в США з 1949 року, почесним членом Інституту для ви-

вчення СССР з 1959 року, почесним членом Американсько-Українського Об'єднання Ветеринарних Лікарів з 1968 року, та членом:

American Society of Sugar Beet Technologists, 1954, American Association for the Advancement of Science (AAAS), 1956, The New York Academy of Sciences, 1979, Bayerische Botanische Gesellschaft, 1948, Deutsche Gesellschaft für angewandte Entomologie, 1952, i Real Sociedad Espanola de Historia Natural, 1950.

Як бачимо, наслідки його науково-дослідної діяльності, досить висвітлені в українській та російській пресі, також нашли собі почесне місце в наукових виданнях європейських та американських наукових установ і організацій. Ім'я проф. д-ра Олександра З. Архімовича стало широко відоме не тільки в наукових колах світу, але й агрономічних адміністративних установах, відоме як ім'я великого вченого та зразок близкучої творчої праці на користь людства. Тому смерть його є великою втратою для науки і людства взагалі. Однак, фізична смерть не в силах припинити життя створених св. п. Олександром З. Архімовичем наукових праць, що є прикрасою наукових бібліотек світу. Зі сторінок цих книжок св. п. Олександер З. Архімович продовжуватиме говорити з науковцями майбутніх генерацій, погляшуючи їм працю в досягненню дальнішого прогресу науки, і в цей спосіб стане невмирущим. Хай свідомість цієї умовної бессмертності дорогої друга життя хоч у незначній мірі зменшить глибокий біль дружини його. Кіри Іванівни Архімович та інших членів родини покійного Олександра Зіновійовича, як також великої родини біологів, генетиків, селекціонерів, та фахівців рослинознавства. Хай американська земля буде пером ТОБІ, ВЕЛИКИЙ ТРУДІВНИКУ НАУКИ, ОЛЕКСАНДРЕ ЗІНОВІЙОВИЧУ!

БІОГРАФІЧНО-БІБЛІОГРАФІЧНІ НАРИСИ:

a) Українською мовою:

1. Експедиція Т-ва Абсолютентів Української Господарської Академії (Подебради) і Українського Технічно-Господарського Інституту (Мюнхен). Бюлєтень ч. 42, додаток: "Спогади про УГА-УТГІ" ч. 27, стор 1-3, Професор Олександер Архімович (з нагоди 75-ліття).

2. Іван Розгін, "Професор д-р Олександер Архімович, Життя і наукова діяльність" (з нагоди 75-ліття життя). Вісти УВАН ч. 1, стор. 31-37, 1970, Українська Вільна Академія Наук.

3. Олександер Домбровський, "Дев'ятдесятліття життєвого шляху Олександра З. Архімовича." *Свобода*, 27 квітня, 1982 р.

4. Олександер Домбровський, "На смерть Олександра Архімовича", *Свобода*, 1984.

b) В американських і світових довідниках:

1. Who's who in the East. The Eleventh Edition, 1967, p. 47.

2. American Men of Science. Eleventh Edition. The Physical and Biological Sciences. Supplement 1, 1966, p. 19; Supplement 2, 1967, p. 23.
3. American Men and Women of Science. Agricultural, Animal and Veterinary Sciences, 1974, p. 19.
4. Leaders in American Science. 8th Edition, 1968-69, p. 30.
5. Ukrainians in North America: A Biographical Directory, 1975, p. 5.
6. Dictionary of International Biography. Sixth Edition, 1969-70. Part I, p. 28.
7. Notable Americans of the Bicentennial Era, 1976, Vol. I. p. 27.
8. Men of Achievement, 1978, p.20.
9. International Book of Honor. First World Edition Scheduled Release: Early 1984.

ЯКІЦО ЖИВЕТЕ У ВІННІПЕГУ І МАЄТЕ ФІНАНСОВІ КЛОПОТИ

- при закупі, або направі авта,
- при закупі нового урядження хати,
- при консолідації (зібранні) всіх довгів,
- при закупі, або перебудові дому, тоді

РАДИМО ВІДВІДАТИ

КРЕДИТОВУ КООПЕРАТИВУ ПІВНІЧНОГО ВІННІПЕГУ

Вона радо допоможе Вам
усі ці клопоти усунути!

NORTH WINNIPEG CREDIT UNION LTD.

544 Selkirk Avenue
Winnipeg, Manitoba R2W 1Y9
Telephone: 589-8808

НЕ ЗАБУДЬТЕ

ВІДНОВИТИ

ПЕРЕДПЛАТУ

СВОЄЧАСНО!

У Видавництві "Українські вісті" вийшли друком

С П О Г А Д И
ген. Петра Григоренка

Замовлення на книжку разом із її вартістю 30 американських доларів просимо висилати на адресу:

Ukrainian News, Inc. 19411 West Warren Ave.
Detroit, MI 48228

ПОВСТАННЯ НА ПАНЦЕРНИКУ “ПОТЬОМКІН”

(Продовження з попередніх чисел)

Старший із них, комендант порту, зараз же розпочав із нами переговори. Говорили ми то по-французьки, то по-німецьки. Він попрохав списати йому все те, чого ми потребували, що й було зроблено. На наш запит, чи можемо ми надіятися на дозвіл дістати все те у Констанці, звичайно за гроші, він відповів, що, на жаль, своєю владою він того зробити не може, але телеграфуватиме прем'єр-міністрові і про його відповідь повідомить нас. Один із румунських матросів, що приїхали з офіцерами, який умів трохи по-українськи, розповів нам, що в Констанці ходить чутка, ніби якийсь контрторпедовець, що управляється самими офіцерами, шукає нас, щоб зірвати “Потьомкін”. Нам відалося це ймовірним, і через те ми рішили бути обережні. Поговоривши з нами ще кілька хвилин, обидва офіцери стали лаштуватися до від'їзду. Команда випровадила їх теж з усіма належними їм по етикеті почестями. При розставанні ми дали їм для передачі чужоземним консулям два документи:

1. До всього цивілізованого світу! Громадянин всіх країн і всіх народів!

Перед вашими очима відбуваються грандіозні події великої боротьби за волю — пригноблені і поневолені народи Росії не витримали вікового гніту і сваволі деспотичного самодержавства. Руїна, злідні і безправність, до яких російський уряд довів нещасну Росію, переповнили чашу терпіння працюючих мас. По всіх містах і селах спалахнула вже пожежа народного повстання і збурення. Могутній заклик багатомільйонних груп “Геть рабські кайдани деспотизму! Хай живе свобода!” мов грім заливав по всій безмежній Росії. Але царський уряд рішив, що краще утопити країну в народній крові, ніж дати свободу і краще життя. І безневинна кров борців, що рішили віддати себе в жертву, сторіками потекла по всій Росії.

Отже збожеволіле самодержавство забуло одне: що темна і забита армія — ця могутня зброя його кровавих заходів — є той же самий народ, є сини тих самих робочих мас, які рішили здебути волю. І армія рано чи пізно зрозуміє це і зміє, нарешті, з себе ганебне тавро катів своїх же батьків та братів. І ось ми, команда ескадренноного панцерника “Князь Потьомкін Таврічеський”, рішуче і одностайнє робимо цей перший великий крок. Нехай усі ті братерські жертви робітників та селян, які полягли від солдатських куль та багнетів на ву-

лицях і полях, знімуть із нас своє прокляття як їх убивців. Ні, ми не убивці, ми не кати свого народу, а оборонці його! І наше спільне гасло: смерть або свобода для усіх народів!

Ми вимагаємо негайного припинення безглуздого кровопролиття на полях далекої Манджурії.

Ми вимагаємо якнайскорішого скликання Всенародниці Законодавчої Ради на підставі загального, прямого, рівного і таємного виборчого права. За ці вимоги всі, як один чоловік, готові разом із нашим панцерником полягти у бою або здобути перемогу.

Ми глибоко переконані, що чесні і трудові громадяни всіх країн і народів відгукнуться гарячим співчуттям на нашу велику боротьбу за волю.

Геть самодержавство! Хай живе Законодавча Рада!

Команда ескадрового панцерника “Князь Потьомкін Таврічеський” і торпедовця “Но 267” (Печатка панцерника)

2. До всіх європейських держав!

Команда ескадрового панцерника “Князь Потьомкін Таврічеський” розпочала рішучу боротьбу проти російського самодержавства. Словіщаючи про це всі європейські уряди, ми вважаємо за свій обов’язок заявiti, що ми гарантуємо повну недоторканість усім чужоземним суднам, що плавають на Чорному морі, й усім чужоземним портам, що тут знаходяться.

(Підпис і печатка)

Ледве я встиг, випровадивши румунських офіцерів, повернутися до кают-компанії, як до мене прибіг один матрос і сказав, що до нас іде шлюпка коменданта російського стаціонера воєнне судно, призначене для постійного перебування у чужоземних водах), яка стоїть у румунських водах. Я знов вийшов на поміст, де вже зібралися деякі з товаришів. Шлюпка причалила до борту. Капітан із рапортом у руці збіг по трапу на поміст і, зустрінутий мною біля входу, спинився, нестяжно і здивовано дивлячись навколо.

— Що вам потрібно, капітане? — запитав я його.

— Я... власне до коменданта ... з рапортом, — відповів він перериваним від схвилювання голосом.

— У такому разі, — сказав я, — ваш приїзд сюди — непорозуміння. Річ у тому, що панцерник “Потьомкін” тепер належить не урядові, а повсталому проти нього народові і управляється матросами... Хіба ж вам нічого не відомо з чужинних часописів? — мимохіть здивувався я.

— Я іноземних газет не читаю, а російські сюди приходять пізно, — відповів капітан.

Тоді один з товаришів розповів йому про те, що сталося і ще раз додав, що “Потьомкін” тепер перший революційний панцерник. Капітанові не було більше чого робити, як розпрощатися. Він сів у свою шлюпку і хотів уже відіздити, коли знову налетів шквал і піднялася велика хвиля. Бачачи, що веслярам буде важко справи-

тися з хвилями і вітром, ми запропонували йому відвезти його нашим паровим катером; він на те згодився, і через кілька хвилин катер із шлюпкою на буксиру нісся до берега, то зникаючи за високими хвилями, то знову піднімаючись на їх гребнях...

Пізно увечорі я вийшов на поміст подихати свіжим повітрям. Ніч була тиха та зоряна. З панцерника від прожекторів простягалися у різні боки довгі світлі снопи блідоголубих промінів, усе переміщаючись та пересікаючись між собою й освітлюючи на далеку віддалі море. А там, де була Констанца, вимальовувалися чорні силуети будинків та храмів і блискіли незліченні вогники.

З ясно освітленого приморського бульвару долітали звуки лагідної оркестри. Мимохіть уявилася мені там різnobарвна публіка, яка живо і весело обговорюючи незвичайну подію — прихід революційного панцерника, — без журно любується легенькою морською хвилькою, що смарагдом переливалася в промінні наших прожекторів. І уся та смужка землі, де життя йшло таким звичайним порядком, здавалася мені іншим світом, далеким і чужим тепер нам усім...

(Закінчення буде)

Клавдія ФОЛЬЦ

НОВИЙ РІК

(Спогад з раннього дитинства)

Ще не світало, а батьки уже повставали, щоб, не дай Бог, посівальники не захопили їх у ліжку, бо це ознака лінощів на цілій рік. Мати соломою розпалює піч і замішує тісто на пиріжки. Батько вийшов "привітати" худобу. Від печі по хаті розноситься приємне тепло, а перед образами, зачищено й заспокоююче, блимає лямпадка.

Діти ще в ліжку, але теж вже не сплять, чекають на сніданок та на посівальників. А сьє і перший стук у віконницю: "Пустіть посівати!" — це сусідський Фед'ко, що кожного року приходить найпершим, щоб вибити "дідуха", який стоїть під образами ще з Святвечора — щоб був добрий урожай.

Фед'ко заходить до хати, з торбиною через плече, в яку він складатиме подарунки за посівання. Скинувши капелюха, він бере "дідуха" з під образів і, на столі, руками вибиває та виминає з нього зерно, зсипаючи його в капелюх. Покінчивши з вибиранням, Фед'ко стає перед образами і вигукує такий вірш:

Я маленький хлопчик, став на стовпчик,
У дудочку граю — Христа забавляю.
А ви, добрі люди, самі знайте,
Відчиняйте гаманець, давайте карбованець,

Мені на горіхи, а вам на потіху.
Сію, вію, посіваю, з Новим Роком

поздорвляю!

Здоров'я їй щастя вам бажаю і доброго урожаю!
Дійшовши до слів: "Сію, вію, посіваю..." він жменєю кидає в образи вибите з "дідуха" зерно, яке відбиваючись, падає на підлогу. За посівання дістас від батьків нагороду: дрібні гроши, цукерки, горіхи та свіжий, ще гарячий, пиріжок.

Не встиг Фед'ко вийти з двору як заходять інші посівальники, уже з власним зерном. Іноді по двоє або й більше і дуже гарно співають. І отак ідеться майже до полудня. А на підлозі все більше і більше зерна. Тут і пшениця, і овес, і ячмінь, і просо, і навіть кукурудза. Перед вечором, батько все оце збере в цебро і погодує курей, гусей, качок, дастъ трохи і горобцям, які дуже голодують під час зими, бо ж все єстивне лежить глибоко під снігом. І цілий день гости. Родичі, сусіди, знайомі заходять, вітають, бажають, випивають чарчину-дvi, закушують і йдуть далі. Хто поспішає, щоб бодай кого не оминути, а хто лишається на довше і от уже лунає батькова улюбленна пісня:

"Забіліли сніги, забіліли білі..."

Все село в русі. Скрізь гуляють. А найвеселіше дітвori. Один перед одним вихваляються по-дарунками, зібраними за "Святу Вечерю" та Різдво, за қолядування та посівання. Або міняються солодощами, що ще не встигли поїсти: цукорками, пряниками, бубликами та картинками з цукоркових обгорток. А які ж то були гарні та різноманітні оті картинки... Після свят діти їх наліплювали у стари, старших братів або сестер, зошити або у "непотрібні" книжки. І часто, у довгі зимові вечори, знову і знову розглядали оті картинки, пригадуючи хто ім їх подарував, а чи з ким помінялися на інші.

У декого роками збиралися такі стари, пожовкli "альбоми". Та прийшли інші порядки. Церкви було зачинено й зруйновано. Різдво викреслено. Колядувати, щедрувати та посівати заборонено. Завмерли давні звичаї і попалено "альбоми", що тримали в собі так багато дитячих спогадів та радощів.

АВТОМАТИЗАЦІЯ

Після урочистої церемонії відкриття нової лінії метрополітену гости й журналісти сідають у поїзд. "Леді й джентльмені! — лунає з репродукторів. — Лінія, якою ви ідете, цілком автоматизована і працює без участі людини. На ній зовсім немає технічного персоналу. Замість нього діє електронна апаратура, котра виключає можливість найменшої несправи.. несправи... несправи... несправи..."

ЕКСПЕРИМЕНТ РЕСТОРАТОРА

В меню голландського ресторану не проставлені ціни, і відвідувачі самі, на свій розсуд, виписують собі рахунки. Наслідки цього сміливого експерименту виявилися вельми втішними для власника ресторану. Відвідувачі платять пересічно на 1,5 долара на одну особу більше, ніж він сподівався.

Борис МИГАЛЬ

КАНАДСЬКИЙ ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ З 1981 РОКУ

(Продовження з попередніх чисел — 5)

У попередньому випуску (березень 1984 року), в кінці статті про перепис населення сталися переставлення та пропуски рядків тексту. Найкраще буде повторити передостанній уступ:

Українська католицька церква виявляє зниження чисельності вірних з 227.730 до 190.585 душ, себто на 16,3%. Зменшення кількості вірних нерівномірне по провінціях. Найсильніше зменшення бачимо на сході Канади і в Квебеку. Це зниження кількості вірних в Українській католицькій церкві йде в парі із зменшенням числа всіх українців. Зокрема в Квебеку детальні соціологічні студії повинні пояснити, чи ця зміна була викликана відпливом деяких категорій громадян із провінції, чи просто завершеннем асиміляційного процесу. Зменшення числа осіб Української католицької церкви у центрі Канади було помірковане. Альберта і Британська Колюмбія зареєстрували (малий) приріст. Кількість вірних великої релігійної групи сучініх православних зросла за десятиріччя на 14,2%. Із інформації про етнічні групи знаємо, що це іміграція греків по Канаді піднесла чисельність православних. У двох провінціях, Саскачевані й Манітобі, де серед православних переважають українці, позначилося кількісне зниження.

**

У 1981 році, як і в попередніх переписах, віровизнання було визначене широко. Поняття відноситься до віри, переконання чи життєвої філософії людей в групах, стоваришеннях, сектах чи в індивідів. Перепис не визначає сили зв'язку, принадлежності, асоціації чи відданості. Це просто заява відповідача.

Традиційно імігранти українського походження в Канаді називали себе греко-католиками або православними. Кількість представників інших віровизнань була незначна — це були римо-католики (т. зв. латинники), баптисти та адвентисти. Значна більшість імігрантів були греко-католики. Через необізнаність канадських адміністраторів з європейською дійсністю до 1931 року греко-католиків і православних подавали в

публікаціях разом під найменуванням грецька церква.

З часом назви обох традиційних церков мінялися. Греко-католицьку церкву у переписах стали називати українсько-греко-католицькою, а тепер називають українсько-католицькою. Православних називали греко-православними, східніми православними, а тепер — українськими православними. Вилучення терміну "греко" мало чи не більше негативних наслідків, ніж позитивних, зокрема для католиків. Те, що англійська мова не має іменникової форми *українець* (ані *католик*), а тільки прикметникову, та те, що навіть в українській мові не приймається форма "*україно-*", як відповідник до форми "*греко-*", зумовлює деяке непорозуміння.

Українська католицька церква в Канаді здавна гralа важливу роль в приватному й суспільному житті своїх вірних. У своїй історії вона зазнала багато потрясень. Її доводилося переживати труднощі вростання в новий ґрунт, вона терпіла від чужої та української конкуренції тоді коли меншала роля церкви взагалі. Вона виходила з кожної перипетії ніби переможно, але трохи слабою, менше певною себе, трохи менш українською; ієрархію дістала пізно; інколи розв'язка насущих проблем натрапляла на затяжні труднощі. Останні десятиріччя змінили напрям занепаду, але не спинили його.

Менша за кількістю вірних українська православна церква була свого часу у ще гіршій ситуації. Нею відразу "заопікувалася" була російська рука, щоправда, небажана і відкинена. Якісно і кількісно ця церква зростала і вчилася в тіні помилок і труднощів греко-католиків. Мусила самотужки організаційно оформлятися. Але добувши право на існування в українській громаді та серед православних узагалі, вона втратила свій динамізм росту, її притягальна сила змаліла.

У статистичній аналізі перепису віровизнань у 1981 році треба пам'ятати таке:

а. Лише особи, що подали "чисте" (одноетнічне походження, показані в релігійних інформаціях. Для українців це 529.615 душ, на 8,8% менше, ніж 580.660 всіх українців у 1971 році. Це пояснене в таблиці 17-й.

б.) Чисельне зростання тих, що подали православну релігію, пояснюється великою іміграцією до Канади осіб не-українського походження — головно греків (зростання за роки 1961-1981).

в.) Інформацію про українців православного віровизнання беремо з даних про велику групу східних православних, що показана в таблиці 18-й. Група "українське православ'я", що показує тільки 7,200 душ у Канаді, явно нереальна. Про це ще буде мова потім.

Історичний розвиток віровизнанневої принадлежності українців Канади показано в таблиці 19 і 20. У таблиці 19-й статистичною підставою є кількість у традиційних українських церквах, у таблиці 20 — українська етнічна наявність у цих церквах.

**ЗРОБІТЬ ПРИЄМНІСТЬ І КОРИСНУ
ПОСЛУГУ СВОІМ РІДНИМ ТА ПРИ-
ЯТЕЛЯМ. ПЕРЕДПЛАТИТЬ ДЛЯ НІХ
ЖУРНАЛ "НОВІ ДНІ"!**

Таблиця 19

Українсько-католицька і велика східня православна віровизнанні групи, переписи 1931-1981, у тисячах душ:

Рік	Українсько-католицька кількість	% зміни	Велика східня православна	
			кількість	% зміни
1981	190,590	- 16,3	361,565	14,2
1971	227,730	20,1	316,610	32,0
1961	189,653	- 0,6	239,766	39,2
1951	190,831	- 2,8	172,271	23,4
1941	185,657	- 0,5	139,629	36,4
1931	186,654		102,389	

Таблиця 20

Українці в традиційних українських віровизнаннях, переписи 1931-1981, у тисячах осіб:

Рік	Всіх українців	Укр. українці кількість	катол. % усіх	церква % ¹⁾	Православна церква		
					українці кількість	% усіх	українці кількість % ¹⁾
1981	529,6	159,1	30,0	83,5	98,7	18,6	27,3
1971	580,7	186,5	32,1	81,9	116,7	20,1	36,9
1961	473,3	157,6	33,3	83,1	119,2	25,2	49,7
1951	395,00	164,8	41,7	86,4	111,0	28,1	64,4
1941	305,90	152,9	50,0	82,3	88,9	29,1	63,7
1931	225,100	130,5	58,0	70,0	55,4	24,6	54,1

У 1931 році 82,6% українців у Канаді подали одне з традиційних українських віровизнань як своє. Якщо прийняти, що майже всі українські емігранти до Канади були або греко-католиками або православними, то у першому сорокаріччі їхнього перебування в Канаді, крім внутрішньо-українських пересунень, зо погляду віровизнання релігійно втрачений один із шести тих, що заявили про своє українське походження. У другому сорокаріччі, як видно з таблиці 19 і 20, відсоток українців, що затримали одно з традиційних віровизнань, знизився до 52,2%. Тож статистично, за 80 років від прибууття перших українців до Канади, що-друга особа з українського походження відійшла від релігійного українства. Під час останнього міжпереписного періоду, 1971-1981, відпalo від релігійного українства дальших 45 тисяч душ. (із цього 25 тисяч від католиків і 18 тисяч від православних). Через уведення принципу многоетнічного походження індивіда ще не знаємо кількості тих, що втратили тільки релігійне українство.

Українська католицька церква (в цілому) затримує своє кількісне плято понад 180 тисяч душ від 1931 року; приріст у 1971 році виявився короткотривалим, хоч може він був дійсний. Тимчасом цей приріст анульований скиненням "частинних" українців з рахунку. У порівнянні до всього населення греко-католицька церква кількісно занепадає.

Відповідний кількісний та пропорційний приріст великої релігійної групи східних православних іде в парі з рівночасним зростанням числа греків у Канаді. Українську дійсність за цим фасадом зростання розглянемо потім.

З погляду етнічного складу вірних Українська католицька церква зберігає свій український характер. Досягнена в 1941 р. пропорція (понад чотири українці на кожних п'ять вірних) затрималася до 1981 перепису. Можна очікувати, що видалення з охоплених переписом у 1981 році "частинних" українців справді зменшило чисельність українців, але покищо докладніших інформацій не маємо.

Аналогічне відношення етнічних сил у великій релігійній групі східних православних послужить нам для оцінки становища серед православних. Українці досягли найвищий відсоток серед усіх православних у переписах 1931-1961 рр., коли він (відсоток) коливався між половиною і двома третинами цілості. Масовий приїзд до Канади греків в останньому двадцятиріччі знизив цю пропорцію до 27,3%. Як і в усіх калькуляціях, зміни наслідком впровадження многоетнічності у переписі покищо не встановлені.

Особи, що подали в 1981 році українсько-католицьке віровизнання, належать до понад 30 різних етнічних груп. З-поміж тих етнічних груп, що їх перепис ідентифікує по-іменно, найменше було (етнічно) тубільців тихоокеанських островів та західних азіятів (по п'ять у кожній). Дальших десять груп (серед них євреї й фіни) нараховували 100 або менше осіб кожна. Між 101 і

¹⁾ відсоток з таблиці 19.

200 осіб мають голляндці, півн. африканці, італійці, росіяни, канадські тубільці та скандинавці. Чисельніші етнічні групи, що подали українсько-католицьке віровизнання, показані в таблиці 21. — означає, що даних немає.

Етнічні групи, чисельність яких спадає з бігом часу, а саме поляки, чехи і словаки, мадяри, —

це наші сусіди, котрі могли принести ще давнє греко-католицьке віровизнання з Європи. Австрійці в 1931 році ще могли бути архаїчними рештками галичан. Кількісне зростання британців — це канадський феномен мішаних подруж і затримання віри українського партнера. Цікава мінливість кількості французів.

Таблиця 21

Вірні українсько-католицької церкви, за етнічним складом, що подали понад 225 душ, Канада, переписи 1981 і 1971 — у тисячах душ

Етнічна група	1981		1971		Максимум в роках	
	кількість	%	кількість	%	1971	—
Всіх	190.6	100,0	227.7	100,0	1971	—
Українці	159.1	83,5	186,5	81,9	1971	1951
Австрійці	0,2	0,1	4,5	2,0	1931	1931
Румуни	0,3	0,1	—	—	—	—
Балканці	0,3	0,2	-2	—	—	—
Азійські араби	0,5	0,3	—	—	—	—
Німці	0,8	0,4	1,4	0,6	1971	1971
Мадяри	0,8	0,4	1,2	0,5	1941	1941
Чехи, словаки	1,1	0,6	2,2	1,0	1941	1951
Французи	1,4	0,7	16,5	7,2	1971	1971
Поляки	3,1	1,6	7,2	3,2	1931	1931
Британці	7,5	3,9	7,9	4,5	1971	1971

(Далі буде)

Данило МІРШУК

ЩОДЕННИК В. ВИННИЧЕНКА ТОМ ДРУГИЙ

У журналі "Нові дні" за вересень 1982 р. була надрукована рецензія на "Щоденник" В. Винниченка, том перший. У 1983 році виданий другий том "Щоденника", який дійшов до читачів у другій половині 1984 року.

Другий том "Щоденника", як і перший, видав Канадський Інститут Українських Студій за редакцією проф. Григорія Костюка; тексти та примітки впорядкував Олександер Мотель. Книга об'ємом на 700 стор. у твердій обгортці в якій поміщені фотознімки письменника, його дружини, визначних діячів науки, культури, політики та краєвиди місцевостей, де перебував Володимир Кирилович Винниченко.

"Щоденник" охоплює п'ять років — 1921-1925, цебто час, коли Винниченко перебував на еміграції в Чехії, Німеччині та Франції. У хронологічному порядкові зафіксовані події й життя людей, змушених залишити рідні місця на Україні.

Коли люди вимушено втікали з батьківщини, то силою фактів зустрілись із труднощами, які зроджували незадоволення і нарікання. Винниченко описав у "Щоденнику" особисті пережи-

вання, труднощі життя, суперечки, а також різні типи людей з політичних, мистецьких, наукових, громадських і воєнних організацій; відбите їхнє життя і пляни на майбутнє, які часто не були реалізовані.

Треба зазначити, що 1920 року на еміграцію вийшли не випадкові люди, як, в більшості, після війни 1945 року. На еміграцію 1920 року вийшла жива Україна — військо, політичні й урядові діячі, мистці й науковці, підприємці й комерсанти. Більшість з них були в дозрілому віці, мали родини і тому їм було важко залишати Україну перед брутальним наїзником з півночі. Написати рецензію на велику книжку, що складається з різних щоденних епізодів протягом п'яти років, не є легко, а тому я спинуюсь на окремих моментах національного і політичного характеру.

Із записів автора кидається в очі поділ еміграції. Це прикре явище ми, емігранти після другої війни, відчуваємо боліче в щоденному житті. Ми розуміємо причини того поділу і без силі його ліквідувати. У першій еміграції поділ проходив по трьох вертикалях — універівці або як в щоденному жит-

ті прийнято називати петлюрівці; група прихильників гетьмана П. Скоропадського з його членами урядового апарату; й третя група ідеологічно-партийних діячів — есери та есдеки. До цієї групи спочатку належали М. Грушевський та В. Винниченко.

В. Винниченко закликав створити єдиний фронт для виступів у світі і зокрема проти більшовизму, але не всі діячі партій підтримали цю ідею. Коли жен діяч хотів показати себе, і тільки себе. А тому Винниченко про таких діячів записав у щоденнику дещо іронічно, як наприклад, про Ісаака Мазепу за 6-те лютого 1928 року: "Побачення з Мазепою в кафе... Вражіння: кирпатуватий, витягнений і плескуватий на кінці ніс. Рум'януваті худіщоки бльондина, і окуляри. Лице злого в'їдливого польського попа. Протиріччя з собою. Очевидно, есдеки невдоволені моїм виступом у справі єдиного фронту. Гра амбіцій. Відсутність патосу самовіддання, недорослість до егоїзму самопожертві, до насолоди себевіддання. Вияви заздрості й бажання себе вималювати як найкраще. Те, що ним робиться, є найважливішим: переклад на німецьку мову своєї книжки. Це є найбільше і найкорисніше як для національної, так і для державної справи України. — Гнітюче вражіння. Бажання відійти геть, бачачи явне нерозуміння моїх мотивів."

В іншому місці Винниченко записав про розмову з Мазепою, який висловився проти єдиного фронту словами: "Єдиний фронт неможливий тепер через те, що "Нова Україна" (журнал у Празі. Д. М.) виходить без есдеків, що замість Бочковського я редактором"...

Як бачимо з цих цитат: таке саме трагічне повторення було в сорокових роках у Німеччині, яке тягнеться донині. Очевидно, таке явище не могло б існувати, якщо б окремі політичні діячі були на рівні національно-політичних вимог. Пересічна маса емігрантів активніше допомагала б фінансово зреалізувати політичні пляни — друк наукової й художньої літератури.

Винниченко мав широке знайомство з національно-революційними представниками інших народів. Він не замикався лише в українському середовищі, а бував серед чехів, грузинів, вірменів і росіян. В щоденнику записав детальні характеристики на окремих осіб. За 25-го лютого 1923 року записав про князя Туманова: "Маленький, з широкою жовтою лисиною, широким носом і вузьким підбріддям. Дуже ввічливий, приемний у поводженні, бувалий. Якийсь "Ноздрюв" у кафе при більярді; назвав його "папашею", що, видно, було йому не зовсім приемно."

Повоєнні роки 1921-25 були важкі не лише для пересічних емігрантів, але й для самого Винниченка, хоч він дещо заробляв літературною творчістю; його драматичні твори ставили майже всі столичні театри Європи. Однак життя було важке, про що Винниченко записав 22 квітня 1923 року: "При невдачах при образах та приниженні, при паскудних нервах і слабостях, при цілковитому нулі "конституції" почувати себе у філософському спокої, веселості й бадьорості, — в цих

обставинах мати веселу і гумористичну вибачливість до людей, сміятися з себе і з усіх ударів та стусанів життя і людей, — от це і є справжнє панування над собою."

В еміграції були випадки шахрайства серед високих урядовців дипломатичної служби. На пропозицію Української Держави було куплено в Голяндії на культурно-освітні потреби 450.000 голландських гульденів. Ці гроші були в розпорядженні дипломата Супруна, але коли більшовики завоювали Україну, то намагались забрати ті гроші для своєї дипломатичної місії і різним шахрайством взяли ті гроші, обіцявши Супруну дати 10% комісійних. Про те шахрайство Винниченко записав у щоденнику.

Суперечки, інтриги, компрометації серед емігрантів були щоденним явищем. окремі угруповання не визнавали українства за Винниченком, називали його зрадником, хоч він ніколи не зрадив ідеї самобутності України, нікому в чужинців не служив. І все це зроджувалось у наслідок заздрощів до Винниченка, бо окремі типи думали, що Винниченко розкішно живе за рахунок літературних гонорарів.

За 24 серпня 1923 року в щоденнику записано: "Стаття в "Українському сурмачі" про мене. Лайка, глузування, ненавість — не українець, що я підлабузнююсь до українства. Наче бути українцем — це надзвичайно прибуточна, почесна річ. Наче бути українцем — це не бути вічно приниженим, вічно невизнаним, вічно відштовхненим. Наче одно слово "українець" не символ чогось невиясненого, сумнівного, суперечного до загальновідомого"...

Борячись із еміграційними труднощами, політичними й економічними, Винниченко критикував філософію Л. Толстого, яка полягала в словах "робіть не так, як я роблю, а як говорю". Філософія графа була виправдана його буттям, але вона нічого не давала людству, бо одно говорити, а інше творити, — люди не приймуть. Винниченко не лише говорив, але намагався все життя, якщо не практично (не мав змоги), то теоретично боротись за щасливе й не упосліджене життя для трудящих. Буржуазії, експлуататорів він не любив. Це була його ідеологія і мета життя.

За гонорари з літературної продукції Винниченко купив на провінції в Німеччині хутір, щоб мати притулок і спокій для літературної праці. Але той спокій був умовний. Щотижня приїжджають з Берліну чи Праги гости і це було зв'язане з витратами, які покривались дуже туго. Важко працювавши з дружиною на тому хуторі, Винниченки мали досить городини, фруктів і власні кури. А гости все мінялись. Одні від'їхали, приїхали брати Шаповали, Микита і Микола. Гостювали два тижні й були вдячно здивовані, що Винниченки відмовились від грошової вигоди. Винниченки не мали відваги відмовляти в гостинності знайомим і рішили продати хутір, бо гости їх економічно руйнували. Про це рішення записано в щоденнику 27 вересня 1923 року:

"Продати віллу в Рауені й переїхати до Італії, сховати від усіх своє місце перебування й порва-

ти зв'язки абсолютно з усіма людьми, близькими і далекими. Цим припиняється цілий ряд тих дрібних принижень, яких доводиться зазнавати в зв'язку з здобуванням засобів на життя... Слава, багатство, влада, честолюбість, — це випадає з кола моїх інтересів."

У той час Винниченко критично оцінював Німеччину в якій комуністичний рух завоював революцію. 3-го листопада 1923 року написав:

"Колотнеча в Німеччині набирає російського характеру. Наївність деяких німців дивовижна: вони готові прийняти Червону армію, не здаючи собі справи, що вона принесе з собою. Якби ж то вона принесла дійсно, соціалізм, знищення експлуатації, зліднів, насильства, панування чужинців. А то ж буде те, що в Росії й на Україні: руйна, деспотизм, експлуатація пролетаріату, шанування паразитів, панування сваволі чужинців, занепад культури, зубожіння всього краю".

Не зважаючи на лівизну Винниченка, він прихильно ставився до поміщика Євгена Чикаленка. В період національної революції їхні погляди розійшлися на суто клясовому грунті, але на чужині відновилися приятельські відносини. У Винниченка не було клясової нетерпимості. Він лише стояв на позиціях — знищити право експлуатації людини людиною. 7-го листопада 1923 року Винниченко записав: "Дочка Є. Чикаленка прислава картку, чи не можу я перечитати спомини батька. Відповів згодою. Отже, думається, Євген Харламович хоче таким чином поновити відносини. Треба піти на зустріч."

У тих роках серед емігрантів ширилася політична хвороба "зміновіховство", тобто переорієнтація емігрантів у напрямку примирення з більшовизмом. Цей недузі сприяла повоєнна криза. В країнах Європи були нестерпні економічні умови, зокрема для чужинців. З другого боку — широка пропаганда і заклики компартії, щоб емігранти повертались додому. Це була політична тактика знешкодження діяльності еміграції проти більшевизму. На Україну повернулось чимало політичних і військових діячів, яких пізніше чека знищила. На цьому місці не можна подати імена поворотців з огляду великої кількості, а тому обмежуємося до вислову Винниченка з 14-го січня 1924 року: "Лист від Шапovala. Есери на Україні ніби стали на позиції празьких есерів і шлють Грушевському протести за його переїзд на Україну. Празькі есери також протестують. Це добре. Може спинять старого хала-пута, щоб не шкодив."

На іншому місці, за 19-го серпня 1924 року, Винниченко пише: "Шаповал одержав листа з Праги. В листі згадується лист М. Грушевського з України. Тяжко йому там: робити нічого не можна, вся влада в руках чужонаціональних елементів, обман, дурійство. Сам Грушевський не ночує дома, боїться арешту. Хотів би вернутись за кордон, так (не) певен, що пустять вийхати... Грушенята (Чечель, Шраг і Ко), які заборонили йому взяти професуру в Празі, тепер од нього відсахнулися, рятуючи свою шкіру й посади. Мабуть стався конфлікт на тому грунті, що він не

підписався на їхній льоальській заяві проти мене. Втягли старого в дурну і тяжку ситуацію і покинули. Шкода старого."

Винниченко провістив боротьбу внутрі компартії, яка й почалась зразу після смерті Леніна і продовжувалась майже 12 років аж до сумнозвісного ката Єжова. По смерті Леніна Винниченко 24. I. 1924 записав: "... тепер принаймні поле розчищене й боротьба між спадкоємцями виразно визначиться. Маса любить мати ідола. Теперішнє політbüro є цурупалки від колишнього ідола. Нема в мене доброго почуття, яким міг би заграти Леніна. "Вчителя підлости", — так його називали. Брутальність, лицемірство, езуїтизм, нечесність з собою — покриває ті якості¹ розуму й волі, якими він безперечно володів."

На іншому місці Винниченко записав про Леніна: "Заповіт Леніна" з характеристиками своїх найближчих друзів: Зінов'єва, Сталіна, Бухаріна. Бідний чоловік, яке в нього було убоге особисте життя, якщо найближчих до себе людей він так злісно, так мстиво, так негарно схарактеризував."

Винниченко не любив самозакоханих, кар'єристів і продажних, але поважав і співчував талановитим, які в наслідок революції й в'яні опинились у важкому становищі. Для цього приводимо записи про Микиту Шапovala й Миколу Садовського.

Про Шапovala: "Самозакоханість, віра в свою величність... У нього дві натури: Одна великого вождя, провідника, соціаліста, перебудовника світу, а друга — ніжної людини, яка любить природу... Чужі думки, тільки що вислухані ним, зразу передає так, наче вони його власні. Він — великий учений, соціолог... А загалом — щаслива людина, бо вірить у свою величність, вибраність, величність і, мабуть, у геніальність" (ст. 296). А на іншому місці записав так: "Весь час страх бути нижчим за мене. Повчальний тон і нестримна балакучість. Загроза (коли буде смія-тись) перервати балачку й піти геть. Ненависть до есерів і ні крихти бажання пожертвувати дрібнесенькою амбіцією."

Про Садовського: "...Садовський у ролі Карася — зворушливий. Бідний, він, видно, старається вподобатись публіці, розсмішити її. Він уже не має тої королевської гідності, певності колишніх часів, яка була в його поставі, руках, голосі. Тепер — це актор, який боїться публікі і запобігає її ласки."

Винниченко користувався пошаною в українських комуністів, які були при владі більшовицького уряду в Харкові, і тому, мабуть, був тріскою в оці московської кліки, яка всячими засобами намагалась скомпромітувати Винниченка в очах українських комуністів. Українські комуністи запрошували Винниченка на Україну, а в той же час Москва його не хотіла, боялась, що присутність Винниченка на Україні скріпить національні позиції українських комуністів. Винниченко міг би повернутись на Україну, але не при таких умовах, як повернувся М. Грушевський. Винниченко ставив точно визначені умови і ви-

магав гарантії Москви та умови дотримувати, на що Москва не погодилась.

11. 4.1924 року Винниченко записав: "Найкраще, розуміється, заманути на Україну всячими обіцянками". Але 19 лютого 1925 року на лист Бадана Винниченко написав: "Мій пессимістичний погляд: розходження настільки великі, що по-розумітися неможливо. Українізація (справжня) тісно зв'язана з економічними і політичними питаннями. Централізація і диктатура Політбюро РКП є ті причини, які внеможливлюють усамостійнення політики і фінансів на Україні. Справа не в посаді для мене, а в загальних поступках."

Москва шукала аргументів скомпромітувати Винниченка й руками "дипломата" Б. Воліна опублікувала в "Ізвестіях" фейлетон під назвою "Проделки Винниченки" в якому автор розповідає, що нібито Винниченко усіма силами намагається обратись на Україну, втертись у довір'я компартії і з середини зірвати Україну при допомозі інтервенції буржуазних країн, в яких він є довірений агент. Для підкріплення цієї версії, автор фейлетону навів листування між Винниченком і лідерами капіталістичних країн. Розуміється, фейлетон і листи мали свою метою дезорієнтувати українських комуністів, а наведені листи — були сфальшовані.

З цими подіями зв'язано питання видання роману Винниченка "Сонячна машина". Москва не хотіла пропустити "Сонячну машину" на Україну, але в той час українські комуністи, хоч і послушні Москві, були настільки сильні, що централістична Москва не наважувалась уходити з ними в конфлікт.

У той час приїхав до Європи П. Любченко — колишній український лівий есер, згодом боротьбіст і накінець член КП(б)У Й Винниченко запросив його на зустріч, але як написав Винниченко 19. 10. 1925 року зустріч не відбулась, бо: "Дійсно, як я й гадав Любченко злякався й не зміг побачитись. "Соняшну машину" дійсно вже друкує Держвидав. Гонорар ніби встановлено 16 тисяч рублів. Чому так і чи справді так, невідомо. Але тепер, звичайно, коли я "агент європейських держав", — нічого не заплатять. Та нехай, аби видали, аби книжка до читача дійшла".

Відомо з історії, що Винниченко був знайомий з Х. Раковським. Раковський у 1924 році вів переговори з урядом Франції по питанні торгівлі між Росією й Францією. З тієї нагоди Винниченко записав: "Жулики від комунізму радіють від визнання всесвітньої лихварки — французької буржуазії; інтернаціональний жулик і авантюрист Раковський бенкетує з представниками французьких "акул" у готелі "Меріс" (стор. 442).

У час, коли представники харківського уряду вели переговори з Винниченком, Х. Раковський уже був московським дипломатом у Франції. Винниченко записав 4. 12. 1925 року: "Казенна пишність посольства. Куценька, козлино-інтелігентська постати Леніна на портреті в приймальні. Раковський несподівано дідуся, з сивим рі-

деньким волоссячком, зачісаним прилиплим павутинням на лисину. Щічки — собачі, обвислі. Але оченята ті ж самі хитрі, недоброзичливі, злодійкувато розумні. "Я б до вас не звернувся, коли б ваші позиції в національному питанні тепер не були позитивні." Раковський з протестом: "Завсіди, завсіди були такі!" Немов би нічого не знов про мої переговори в справі повороту. Тільки читав статтю Воліна. Але потім сам себе вибив запитанням, нібто охоче взявся штовхнути Москву спростувати наклеп Воліна. Відносно повороту я розмову відхилив".

Винниченко був соціяліст і, може, соціяліст християнського характеру, що в людському житті ставив на перше місце справедливість; в питаннях економіки й національної культури був державником. Націоналізму, що послидовно переростав у шовінізм і людоненависництво він органічно не толерував. Однаково ігнорував російський і український націоналізм. Про італійський націоналізм з приводу убивства соціяліста Маттеоті записав: "Убивство Маттеоті — іспит для італійської демократії. Але хоч би й провалила вона цей іспит, не поборола Муссоліні, все ж таки витримала іспит італійська історія: з приводу вбивства піднявся страшний крик жаху, обурення. Це вжахнулася і крикнула історія, традиції, побут, психіка Італії, а не демократія. Бо зрівняти з Росією: убивства масові, люті, дики, жахливи, і ніякого крику історія не робить" (стор 364).

Про російську шовіністку Винниченко записав 11. 5. 1924 року: "Неприємна сутичка з карапакою, яка вихваляла перед нами руську мову й мені заявила, що про українців вона не може спокійно говорити. Чудесне втілення всього духу руського націоналізму. Забратись у чужу хату серед націй, ненавидить її, й поводиться, як у себе вдома".

Не лише росіян-націоналістів не любив Винниченко, а й спорідненого в ідеології соціяліста-революціонера Бориса Савінкова, що перейшов до більшовиків: "Продав себе чоловік. Але авантюрист є авантюристом і, хоч большевики роздумують цей факт як "всемирно-историческое событие", він є не більш важливий, як усякий факт підлости й людської слабости й легкодухості. Але нам цей легкодух може пошкодити: в своїх признаннях він викрив допомогу Масарика грішми."

Із щоденника Винниченка читач довідається про справжнього Винниченка, а не такого, яким його розпропагували групові й поодинчі вороги чи противники. В ідеологічних питаннях Винниченко був лівим, може близьким до комунізму, але комунізму національного. Як щира індивідуальність, він не толерував переслідування, репресії, терор і несправедливість. На кожному місці критикував кар'єристів, пристосуванців, продажних і користолюбивих типів; дрібних і нікчемних пльоткарів, які тільки псують гармонію національного довкілля.

Очевидно й тепер в Північній Америці знайдуться себелюблічні індивідууми українського походження, що прикриваються патріотизмом і по-

божністю, але не можуть ісповідувати ідеологічну візію Володимира Кириловича; та мудра вчителька історія покаже в майбутньому хто стояв і стоятиме на загальнолюдських позиціях.

З двох томів "Щоденника" ще не можна дати правильну оцінку про Винниченка політика й людину. Сподіваємось побачити наступні томи "Щоденника" в яких Винниченко напевне залишив для української й загальнолюдської історії цікаві й повчальні думки.

Ми знаємо, що Винниченко був мужній політик, який передбачав майбутність, знав Європу й душу українського народу, а тому в тяжких обставинах визвольної війни рекомендував шлях у якому, може, Україна могла б закріпиться, як європейська держава. Його побратими по будівництві держави злякалися Винниченкової "лівизни", йшли за європейською буржуазією, яка ігнорувала законні потреби нашого народу, допомагала ворогам України й цим самим увели в блуд адміністрацію і військо України. Тепер Західний світ мусить розплачуватись за минулі помилки.

На закінчення варто згадати про Винниченка як мужчину. З його щоденника читач довідається про інтимну сторону життя, про звязки з жінками різних національностей і суспільних верств. Легенда поширина його ворогами, що ніби письменник проводив життя з повіями не витримує критики. Напевне чорні слухи пускали людці, які в особистому й громадському житті не дорівнювали Винниченкові по пояс, а тому в них зроджувалась заздрість і блюзнірська ненависть.

Винниченко — індивідуальність, що полонила навколоїнє середовище. Фізично красивий, чудовий промовець, глибокомислячий політик, найкрасивіший письменник його епохи, а до всього — зо всіма був у дружніх стосунках і ділився останнім, хто потребував допомоги.

Винниченкова дружина — Розалія — була вірним другом, навіть слугою, яка в найтяжчих обставинах облегшувала життя Володимира Кириловича. Не відповідає правді, що вона, жидівка, спрямовувала його розум й енергію на інтернаціональний шлях. Винниченко володів великою силою волі і ніхто йому не міг накинути власні переконання чи бажання. Мені здається, що мало є жінок, які могли б спокійно зносити поведінку Винниченка, хоч він не ігнорував свою дружину, високо оцінював її прикмети, ніколи її не ображав і старався зробити для неї щось присмне, розважити і піднести настрій. "Зальоти" Винниченка — це, мабуть, результат передчасного згасання молодості в Розалії. Вона це розуміла й не робила трагічних історій у подружному житті.

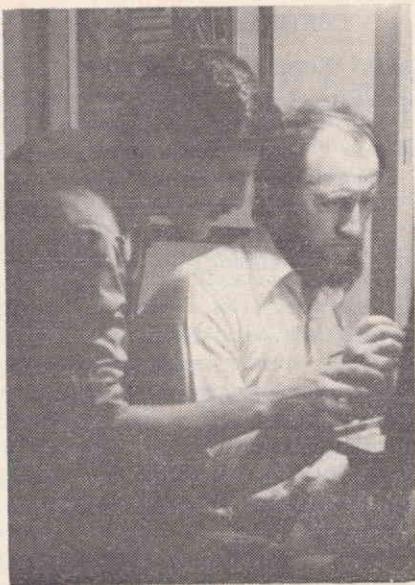
За "Щоденником" В. Винниченка питайте в українських книгарнях або в Канадському Інституті Українських Студій. "Нові дні" цієї книжки не мають і не знають її ціни. — Ред.

НАГОРОДЖЕНИЙ ФІЛЬМ

А. ЗАБРОВАРНОГО

Щорічно в Канаді, так як і в інших державах світу, відбувається кінофестиваль і щороку виловлює він нові таланти, допомагаючи задебютувати незнаним досі творцям. Цим разом фестиваль, який відбувався від 5 до 7 червня 1984 р. в Калгарі, приніс великий успіх молодому українському творцеві з Торонто — Адріяніві Заброварному. Успіх цей тим більший, що крім *першої нагороди* серед канадських режисерів-непрофесіоналів Заброварний одержав також велике відзначення "три зірки" у міжнародному фестивалі, що одночасно відбувався також у Калгарі. Фільм, який здобув собі таке велике признання серед канадського й міжнародного жюрі — це "Іконописець" (*Iconographer*). З причин фінансового обмеження, кінокартина дуже коротенька. Сконструйована однак настільки цікаво, що промовляє до глядача залишаючи незабутнє враження. Перші її кадри — це дуже модерне середмістя з його височезними, могутніми хмародерами. Відповідно добрана музика й нараторський коментар'їв творять образ — символ сучасного, цивілізаційно пружного міста Північної Америки. І раптом — діаметрально інша дійсність — входимо в українську церкву, чуємо церковний спів, бачимо іконостас, палаючі свічки... Зведення разом таких скрайньо різних світів творить неабияке враження. Хмародери — "церкви" сучасності, і поруч, у тому ж самому часі і місці — церква давня, древня... На екрані появляється напис — заголовок "Іконописець" — "an iconographer" і дальша частина фільму говорить про сучасного торонтського мистця — мальяра Павла Лопату, який останнім часом щораз частіше в'яже свої творчі задуми з іконою. Бачимо як етап за етапом на пустій спершу дощі родиться образ — ікона. Камера зосереджує наш погляд на руках творця, на його обличчі, на фрагментах ікони, на домашній галереї П. Лопати, щоб накінець повернути до українського церковного храму, де ікона творить невід'ємну частину інтер'єру і душі церкви. Кінець фільму залишає нас з силистом церкви баченої крізь павутиння галузок дерев на фоні золотистого заходу сонця.

Кінокартина "Іконописець" дуже коротенька, але навіть цих кілька хвилин фільму дає відчуття, що автор думає дозрілою фільмовою мовою. Це явище тим цікавіше, що справді — це перша у житті мистецька спроба Заброварного. Досі він мріяв та наполегливо стремів до визначенії собі мети — творити фільми. Але, на жаль, проживаючи до 1981 р. у Польщі, де народився і виріс, ніяк не міг здійснити своїх планів. У 1982 р. приїхавши з групою емігрантів до Канади, Адріян почав свою боортубу заново. Вивчив англійську мову і поступив до Гамбер Коледжу на відділ фільмування й телепродукції. Рік навчання у ви-

Адріян Заброварний — режисер "Іконописця" та
Павло Лопата — малькар, у своїй робітні.

мріяному напрямі приніс йому 100% на кінцевих заліках першого року (саме за "Іконописця"). Пристрасть, з якою А. Заброварний ставиться до кінематографії, вказує, що його перший фільм і перший успіх не будуть останніми. Тепер задумом А. Заброварного є створити фільм про бандуру. Так, як "Іконописець" популяризує українського мальяра і нашу ікону — "бандура" прославила б серед канадського а то й іншого суспільства наш найбільш національний інструмент. Здійснити такий задум безумовно благородна мета. Жаль лише, що А. Заброварний ще студент, а крім цього новоприбулий до Канади і фінансові перешкоди є тут неабиякою проблемою. Кінематографія ж бо одна з найкоштовніших муз. Надіймось все таки, що попри всякі перешкоди мистецькі задуми А. Заброварного стануть дійсними фільмами.

Марія Яцила

ВІДБУЛАСЯ КОНФЕРЕНЦІЯ ЧЛЕНІВ УВАН

10-го листопада м. р. відбулася конференція дійсних членів Української Вільної Академії Наук.

Президент Академії Юрій Шевельов звітував про працю Управи за час від минулого конференції.

Як найбільше досягнення він відзначив видавничу діяльність Академії — за звітний час видано два томи "Джерел до новітньої історії України", том I — Володимир Мілковський, "Недруко-ване й забуте", редактор Марко Антонович, 509 стор., і том 2 — "Українська Революція, документи, 1919-1921", редактор Тарас Гунчак, 478 стор., вийшла книжка Пантелеїмона Куліша — "Вибрани листи, українською мовою писані", редакція

Юрія Луцького, вступна стаття Юрія Шевельова, 326 стор., і монографія "Микола Неділко" Богдана Пеєнного, 183 стор., 60 кольорових ілюстрацій.

Тепер друкуються монографія "Гетьман Петро Дорошенко" і черговий том англомовних "Анналів" Академії, присвячений проблемам українського мовознавства.

У праці архіву Академії йшла інтенсивна підготівка матеріалів архіву до фотографування на мікрофільми. Під керівництвом постійних співробітників архіву, працювали два представники Канадського Інституту Українських Студій, ним оплачувані. Переглянуто близько 150 приватних архівів, з яких 125 прелімінарно описано.

Протягом року в Академії відбувалися доповіді і конференції, успішно пройшов літній семінар у Гантері.

Фінансовий звіт подала скарбник Олена Несіна.

Конференція обрала до Контрольної комісії Академії Романа Ільницького на місце недавно померлого Степана Процюка.

ОПОВІДАННЯ МАРКА ВОВЧКА АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

(Ukrainian Folk Stories, by Marko Vovchok, translated by N. Pedan-Popil, edited by H. B. Timothy, Saskatoon: Western Producer Prairie Books, 1983, 159 pp.)

В українську літературу Марко Вовчок увійшла як авторка оповідань, написаних гарною народною мовою. Її майстерний показ тяжкого життя закріпачених селян став зброяю проти жорстокого московського кріпацтва. Народившись у зросійщений родині Вілінських, вона своїм словом повернулась до українського народу. Головну роль в п'ятому поверненні зіграв Опанас Маркович, член Кирило-Методіївського братства, що відбував тоді заслання на Півночі. Правдоподібно він же став її першим учителем української мови, може навіть і співавтором. Після звільнення із заслання, Т. Шевченко познайомився з Марком Вовчком і присвятив їй вірш, у якому назвав молоду письменницю "кортким пророком і обличителем жестоких людей неситих". Ці відомі факти варто пригадати нашим читачам поза Україною.

Надія Пелан-Попіль, доктор слов'янознавства і професор Університету в Ріджайні, вибрала для перекладу 16 оповідань Марка Вовчка, додаючи вникливу передмову, в якій надреслено стислий огляд життя і творчості письменниці. Серед перекладених творів є широко відомі: "Горпина", "Козачка", "Чумак", "Одарка", "Інститутка". Немає більших творів — Дев'ять братів і десята сестриця Галя" та "Кармелюк". Може в другому виданні вони будуть додані.

Усі переклади виконано задовільно. Але сказати лише так — дуже мало сказати. Н. Попіль не тільки передає зміст, а й уводить читача в атмосферу.

сферу своєрідної оповіді авторки. В українській класичній літературі, здається, лише два письменники посідали виняткову своєрідність саме таєї оповіді — це Марко Вовчок на Наддніпрянщині та Василь Стефаник у Галичині. Обидва вони зображували передусім селянське життя.

Відтворення мистецьких засобів твору, особливо метафор у фольклорно-оповідному стилі, завдає великих труднощів кожному перекладачеві. Напр., як передати ось таку тямку: (Горпина) "сама робить, а око біжить до дитинки". Перекладачка з успіхом упорується за допомогою такого відповідника: She worked, but always with an eye on her child (стор. 64). Слово "біжить" в оригіналі вражає свіжістю, яскравою метафоричною в оповіді, близькій до властивого фольклору. Цього не дотримано в перекладі, однак англійська фраза, майже ідіома, with an eye on наближує тямку до оригіналу.

Інший приклад. В оповіданні "Сон" письменниця описує чумацькі воли: "сиві-олові та кругогорі, а ярма мережані". Перекладачка передає це речення так: oxen, all of a gray color and with huge horns, wore heavy, carved yokes (стор. 58). Слово "кругогорі" передано висловом, що значить "величезні роги". Це втіла, бо немає нічого про "кругі", але є й надолуження. У наслідок цього переклад усе таки відповідний, адекватний, хоч і без тієї своєрідності, що притаманна українській мові.

Очевидно, перекладати твори Марка Вовчка, народну мову її оповідань, не легко. У цієї письменниці на першому пляні не юнітруючі сюжети чи карколомні зіткнення персонажів, а краса вислову, зачерпнена з народної фразеології. Н. Попіль в основному з успіхом це відтворює, хоч і бувають неминучі втрати. Дуже часто передає вона також тональність оповіді, дарма що фольклорний елемент в англійському тексті зменшено. Та в цьому винна не перекладачка, а сама англійська мова, за допомогою якої письменники зображували селянське життя менше, ніж це робили українці. На мій погляд фольклорна атмосфера не така питома в англійськомовній літературі, як в українській.

Поява книжки оповідань Марка Вовчка в перекладі Н. Попіль — непересічна подія в житті-бутті Канадської України. Ті, що забули мову батьків і матерів, читаючи оповідання в англійській одежі, можуть пробудитися й повернутися до українського кореня, як це зробила свого часу й сама письменниця, а чужинці отримають розгорнену панорamu народного життя в Україні середини XIX ст. Таким чином, успіх перекладачки подвійний. Саскатунському видавництву треба щиро подякувати за випуск у світ оцієї цінної книжки перекладів Н. Попіль. Сподіваюся, що вона не зупиниться на Маркові Вовчкові. Є інші реалісти в класичній українській літературі, що лежать покищо облогом. Треба їх також показати англійськомовному читачеві.

Яр СЛАВУТИЧ

СВЯТКОВІ ПРИВІТАННЯ

Добрий день! Вітаю і поздоровляю як Редактора жур. "Нові Дні", а так само і членів Редколегії з Різдвом Христовим та Наступаючим: Новим 1985 роком! Бажаю Вам як найкращого здоров'я, а так само і вашим родинам на многі і многі літа! Висилаю "моні ордер" 25.00 дол. 18.00 дол. на жур. "Нові дні", а остатча на пресовий фонд. На все Вам усім добре! З пошаною ваш уже пенсіонер:

П. Сіренко

Сердечно вітаємо всіх працівників журналу "Нові Дні" з Різдвяними Святами та Новим 1985-им роком і бажаємо всього найкращого у Вашій тяжкій, але так потрібній праці.

Щастя Вам Боже!

Віктор АНДРЕ з Родиною

Пересилаю передплату на 1985 рік і \$28.00 на пресовий фонд. Бажаю Редакторові і всій редакційній колегії єсього найкращого у Новому Році і радісних свят Різдва Христового.

Галина КИТАСТА

Сердечно вітаю всіх своїх мілих друзів на трьох континентах з Різдвяними Святами та Новим Роком 1985!

Через слабість очей попросила "Нові Дні" потурбуватись писанням замість мене.

Ваша Л. МАРГОЛІНА, Вашингтон

Висилаю чек на 38 дол., з яких 18 дол. на річну передплату "Нових днів", а останні на потреби журналу.

Бажаю всім Веселих Свят та щасливого Нового року!

А. ПАШКОВСЬКА

Несподівано наспіла сумна вістка, що 31 грудня 1984 р., біля Мюнхена, в Німеччині, після довготривалої недуги, помер

ОЛЕКСАНДЕР ІВАНОВИЧ ПУЛЮЙ

колишній український січовий стрілець, інженер-електротехнік і конструктор, продюсент звукофільмів у Австрії після Другої світової війни, український художник — маляр.

Смерть перешкодила Покійному завершити оформлення документації і видання спогадів про свого батька проф. д-ра Івана Павловича Пулюя, українського й світової слави науковця, першого винахідника невидимих променів "Х".

В п'ятницю, 4-го січня 85 р., О. Пуллю поховано у Відні, Австрія.

Засмученим — вдові Алфеді, братам і двом синам, та численним родичам, приятелям і шанувальникам сл. п. О. Пуллю, серед українських громад Мюнхена і Відня і в інших країнах, висловлюємо шире співчуття.

Редакція і Адміністрація "Нових днів"

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

ПОВСТАННЯ НА "ПОТЬОМКІНІ" ТРЕБА ВИДАТИ

Я цілком підтримую ідею видати окремою брошурою спомини св. п. Олександра Михайловича Коваленка — "Повстання на панцернику "Потьомкін", в якому О. М. Коваленко відіграв одну з головних ролей! Будучи старшиною і інженером-механіком, він привів панцерник "Потьомкін" у румунський порт в Констанціу, здав його румунській державі, а матроси — залога панцерника на чолі з О. М. Коваленком попросила у Румунії азил. Більшовицькі джерела подаючи відомості про повстання на "Потьомкіні", зовсім не згадують про О. М. Коваленка і про його ролю в цьому повстанні.

Між іншим, цікаве ставлення О. М. Коваленка до російських впливів при гетьмані П. Скоропадському. Коли прогреміла революція в 1917-му році то О. М. Коваленко повернувся в Україну і при Центральній Раді зайняв посаду директора департаменту освіти в Морському міністерстві. Коли прийшов до влади в кінці квітня 1918-го року гетьман П. Скоропадський то міністром морським був призначений віцеадмірал Максімов, а О. М. Коваленко залишився на своїй посаді. Але при Максімову в міністерстві зразу почався великий вплив росіян, а російська мова почала опановувати міністерством! О. М. Коваленко не стерпів і пішов зі скаргою до міністра віцеадмірала Максімова: "Пане міністре, я не розумію, чого в українському міністерстві запанувала російська мова?" — пожалівся.

Міністер відповів Коваленкові: "Вам не подобається — то можете подати в отставку!" І О. М. Коваленко вийшов з міністерства ("подав в отставку")

При цьому пересилаю на видання брошури \$20.00

Залишаюсь з пошаною до Вас

В. Машинський, Денвер

КАЖУЧИ ПРАВДУ

"Нові дні" за жовтень 1984-го року, видрукували згадку про невдалий тиждень української опери в Торонто. Дозвольте висловити кілька думок, щодо згаданої вище події.

Мушу щиро ствердити, що я не була ніяк захоплена такими моментами, як козак напідпитку, який ховається в собачу будку... Це вже "новотвір", який принижує гідність. Адже, відомо що козак пригинається за тином. В "Івана Купала" також: російські сарафани, чужинець арист вимахує булавою, тримаючи булаву додолу, робить враження ані опери, ані оперети, а якоїсь слов'янської екзотики. Замість насолоди глядач виходить пригнічений. Варто згадати ще про концерт, оголошений як концерт української оперної музики. В дійсності

це була мішаниця творів російських та українських композиторів. Виконані були твори Мусоргського, Римського-Корсакова, Чайковського. А чайже можна знайти ще симфонічні твори Станіслава Людкевича, яких не чуємо тепер в Україні. В США, як повідомляє "Свобода" ч. 229, виконана була псевдоукраїнська "Карпатська Легенда" Гомоляки, яка має більше середньоазіатського, ніж стихійності Карпат...

Я, придніуючись до голосу наших студентів, за раціональне використання грошей, зібраних з українців. Адже ж збірки тисяч долярів на такого роду імпрези фінансово підточують українську громаду. Тоді, коли ще немає фондів на видання історії України, коли бюджет СКВУ є менший, як збірки на вистави, де виконується ролі аматорами або чужинцями третьої кілеси, треба добре подумати, що саме треба фінансувати. Державні опери мають дефіцити, а ми вживаемо тяжко запрацьовані гроші на вистави, які не приносять очікуваного. Розумніше було б видання платівок класичної музики українських композиторів, які б лишились на будуче.

Т. Р. Торонто

ЗВЕРНЕННЯ ДО ЛЮДЕЙ ДОБРОЇ ВОЛІ

Трагічна галерія страстотерпців українського правозахисту поповнилася двома новими іменами.

19 жовтня в м. Чернівці заарештували Йосифа ЗІСЕЛЬСА, який недавно відбув 3-річне ув'язнення за правозахисну діяльність... У 1980 році Ірина ЗІСЕЛЬС писала, що їй судилося тільки три роки нести важкий тягар дружини політ'язня. Вона схилилася перед своїми посестрами, що довгі роки "своєю вірою і вірністю, теплом і турботою підтримують чоловіків — найкращих людей країни, обплутаної колючим дротом". Дійсність спростовувала певність Ірини: адже для тих, хто зазнав тавра неблагонадійних, термін, передбачений вироком, — облудна умовність.

Після арешту Йосифа ЗІСЕЛЬСА минуло всього три дні — і слідом за ним пішов на нове Дантове коло його побратим з Української Гельсінської групи Микола ГОРБАЛЬ.

Миколі ГОРБАЛЬ лишалося два із 1827 невільницьких днів, присуджених за другим вироком (а перед тим було ще 5 років табору і 2 заслання). 22 жовтня його забрали на нове слідство до Миколаївської тюрми. Дружині, яка марно чекала його під табірною брамою в день звільнення Миколи Горбала, сказали, що проти нього порушено нову справу за ст. 187 КК УРСР (наклепницька діяльність).

Микола ГОРБАЛЬ усвідомлював, що йому можуть підготувати нову провокацію (так було з більшістю членів Української Гельсінської групи,

які не змінили своїх переконань: Ю. ЛІТВИН, Я. ЛЕСІВ, В. ОВСІЄНКО, Петро і Василь СІЧКО, В. СТРІЛЦІВ, В. ЧОРНОВІЛ — усі дістали нові, ще тяжчі терміни ув'язнення перед закінченням по-передніх).

Ми не змогли врятувати життя Олекси ТИХОГО, Валерія МАРЧЕНКА, Юрія ЛІТВИНА. Зберімо ж свої зусилля, щоб врятувати, доки не пізно, Йосифа ЗІСЕЛЬСА і Миколу ГОРБАЛЯ. Їхня доля залежить і від кожного з нас, а їхня воля — це частка волі нас усіх.

З протестами просимо звертатися на адреси:
1. СССР, Москва, Кремль, Председателю Президиума Верховного Совета СССР. К. ЧЕРНЕНКО.
2. СССР, Москва, Прокуратура СССР, Генеральному прокурору А. РЕКУНКОВУ.
3. УРСР, Київ, ву. Різницька, 13, Прокуророві УРСР Ф. ГЛУХУ.

Звертайтесь також до сенаторів, конгресменів, державного департаменту США, до професійних об'єднань тощо з проханням допомогти захиstitи від сваволі Йосифа ЗІСЕЛЬСА і Миколу ГОРБАЛЯ.

**Закордонне Представництво
Української Гельсінської Групи**

У неділю, 25-го лист., Літературно-мист. клуб ім. Василя Симоненка в Мельборні влаштував 75-ий літературний вечір. У програмі було 2 доповіді. Першу прочитав лектор університету в Монаші д-р Марко Павлишин на тему "Українська література в Австралії", зробивши вперше огляд головніших творів з художньої літератури, які вийшли тут протягом січаніх 32 років. Всього в Австралії протягом згаданого періоду вийшло друком 137 видань. За підрахунками доповідача, в Австралії відсотково вийшло навіть більше видань, ніж в Україні, коли рахувати, скільки припадає назов на кожні 10 тисяч населення.

Другу доповідь прочитав голова Клубу Дмитро Нитченко на тему "Життя і творчість Ореста Масикевича", талановитого поета, редактора й перекладача, який, відбувши 10 років заслання до Сибіру, повернувшись до Букарешту де й помер у 1980 році на 69 році життя. Супровідні поезії читали Анастасія та Неван Грушецькі.

Орест Масикевич автор трьох збірок поезій, а до останньої, що вийшла у В-ви "Критеріон", у Букарешті в 1983 р., включений 10 його прозових творів. На вечорі було 80 осіб слухачів.

Ваш Кор.

З УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ В АВСТРАЛІЇ

Мельбурн. 4-го Листопада 1984 р. Драматичний гурток "Червона Рута" під кер. Яр. Гевка та Антона Рибіцького поставив в Ессендоні біля Мельбурну в Сант Албансі комедію Діми "Ваші знайомі". Вистава пройшла з добрым успіхом.

У п'ятницю 16-го лист., на запрошення Т-ва грандуантів, фільмовий оператор Юрій Сокіл зробив доповідь про стан кінофільмової продукції в Радянському Союзі. Юрій Сокіл відомий низкою фільмів, випущених в Радянському Союзі, які дістали нагороди й відзначення. В Австралії він також був співучасником кількох фільмів (кінооператором), які були нагороджені, зокрема фільму "Людина квітів". Недавній фільм, що йде тепер з успіхом в Австралії, звуться "Моя перша жінка". У своїй розповіді Юрій Сокіл розкрив перед численними слухачами страшні бюрократичні обставини в мрковській системі. Всі фільми в усіх республіках тепер виходять російськомовні. Також розповів доповідач і про взаємини, як бояться один одного представники партії та уряду навіть на вершку влади, як тяжко там створити вартісний фільм.

Не дуже рожево виглядали перші кроки праці Юрія Сокола і в Австралії. Документи про колишні успіхи не бралися до уваги. Ніби для кепкування, його навіть запитали в одній з кінофільмових компаній, коли він шукав праці: "А ви можете з分明увати шклянку помаранчового сочку"? Лише після того, коли він закінчив один фільм, вони побачили його небуденний талант. Юрій Сокіл — син письменника Василя Сокола, який оселився в Америці, приїхавши з України кілька років тому.

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО АНГЛОМОВНИЙ "ДОВІДНИК"

Про брак і потребу конденсованого й практичного англомовного довідника про Україну й українців пишеться й говориться вже довгими десятиріччями.

Цим шляхом повідомляю, що при допомозі читачів "Украпресу" такий кишеневський англомовний "Довідник" на 124 стор. з інформаціями та відповідними ілюстраціями для непоінформованих чужинців, зокрема для молоді й студентів, вже вийшов з друку.

На видання цього "Довідника" протягом кількох місяців інформацій про нього в ж. "Украпрес" не надійшло ніякої допомоги від будь-якої української організації через те, мабуть, що "Довідник" готовувався не якоюсь визнанюю організацією, а радше з ініціативи однієї особи з невідомим наперед усім змістом і формою, а звідси й з невідомою вартістю заплянованої публікації.

Не прошу й тепер від Вами очоленої організації прямій фінансової допомоги, а, натомість, прошу познайомитися з цим виданням та, в разі Вашого схвалення його, використати свій авторитет серед членства та закликати всіх до масового замовлення й поширення "Довідника" серед англомовних читачів.

Ціна "Довідника": замовл. 1-10 прим. — 3.25 ам. дол. за прим., понад 10 прим. — 2.93 ам. дол. за прим., мінім. 100 прим. — 2.60 ам. дол. за прим.

Iwan Owechko, P.O. Box 811, Greeley
Colorado 80632 — U.S.A.

ЗВЕРНЕННЯ БРАТСТВА СВ. ВОЛОДИМИРА

1983 року всі ми українці, що перебуваємо тут у вільному світі, відзначили нашу траурну дату — 50-ліття голоду в Україні, штучно створеного комуністичною московською владою в 1932-33 роках. Згадуючи ту сумну подію, в українських скупчинах було прочитано ряд доповідей на цю тему та друкувалися статті в наших періодичних виданнях. Аби всі ті статті та доповіді зберегти, Українське Православне Братство св. Володимира в Торонті вирішило зібрати (по можливості) увесь той матеріал і видати окремою збіркою.

З цією метою управа Братства зветається з проханням до всіх авторів тих доповідей та статтів надіслати копії їх до нашого Братства на адресу, яку подаємо нижче.

Сподіваємось, що, розуміючи важливість справи, ніхто з авторів не відмовить у нашему проханні, за що висловлюємо нашу братську подяку.

УПРАВА БРАТСТВА

П.С. Просимо всі інші українські в-ва, до яких ми, не маючи адреси, не звернулися в цій справі, передрукувати це наше звернення.

Адреса Братства:

St. Vladimir's Ukrainian Orthodox Brotherhood
404 Bathurst St., Toronto Ont., M5T 2S6, Canada

ІСТОРІЯ ДЛЯ АНГЛОМОВНИХ РІДНИХ ТА ПРИЯТЕЛІВ

Найкращий подарок для ہаших рідних, які користуються англійською мовою, — це англомовна **Історія Українців Канади**. Ось, що писав журнал "Жіночий Світ" з нагоди появі цієї репрезентативної книги: "Англомовна "Історія Українців Канади" знайомить не тільки канадців з нашими досягненнями, але вона також знайомить українську молодь, яка здебільша не говорить по-українському, з минулім її батьків, наповняє її гордістю, а то й навертає до рідного пня, до українства". (Стефанія Бубнюк, "Жіночий Світ", березень, 1983). Причиниться також до поширення цієї книги в бібліотеках, міських, університетських, шкільних та інших. Телефонуйте, чи мають таку книгу, якщо ні, чи можуть дістати, бо Ви заінтересовані цією історією.

Ширімо правду про нас, користаючи з різних нагод. Ціна (з пересилкою) 42,00 дол.

THE UKRAINIAN CANADIANS — A HISTORY

by M. H. Marunchak

Ukrainian Academy of Arts & Sciences (UVAN)
Winnipeg, Canada 1982 pp. 970

ПОМЕР ПРОФ. ІВАН МАЙСТРЕНКО

Ділимось з читачами сумною вісткою, що в неділю, 18 листопада 1984 р. помер у Мюнхені, Німеччина, видатний український публіцист і культурний діяч бл. п. проф. Іван Майстренко. Народжений в Опішні на Полтавщині, до війни працював журналістом і педагогом. Зразу по війні він став співосновником Української Революційно-Демократичної Партії в Німеччині та редактором її органу "Наша боротьба", опісля редактором лівої течії "Вперед". Після відходу від активної партійно-політичної діяльності зайнявся публіцистично-науковою працею. Був співробітником Інституту дослідження СРСР, опісля ректором Українського Технічно-Господарського Інституту в Мюнхені і редактором його Бюлетеня. Він автор багатьох вартичних праць, зокрема найповнішої "Історії Комуністичної партії України" (Вид-во "Сучасність", 1979). В останніх роках був близьким співробітником "Нових днів". Вічна йому пам'ять!

Помер після тяжкої недуги, на 85-му році життя.

У ПАМ'ЯТЬ РОМАНА ЛІБЕРА

У другу річницю упокоєння незабутнього мужа, батька і дідуся **Романа Лібера** — посилаю вам чека на 50 дол., на передплату за "Нові дні" і на пресовий фонд. Хай пам'ять про Покійного ніколи не гасне.

Дружина **Лідія Лібер з родиного**

У ВИДАВНИЦТВІ "НОВІ ДНІ" МОЖНА КУПИТИ ТАКІ КНИЖКИ:

Шкільні підручники:

Іван Бережний, УКРАЇНСЬКА МОВА

(початкова граматика ч. 1) \$3.50

Петро Волиняк, КУБАНЬ, ЗЕМЛЯ УКРАЇНСЬКА КОЗАЧА 1.00

Софія Гаєвська, TREASURES OF THE CENTURIES (англійською мовою) 5.00

I. Багряний, СКЕЛЬКА 10.00

Dmytro Chub, THIS IS AUSTRALIA (англ. мовою) 3.50

Dmytro Chub, WEST OF MOSKOW (англ. мовою) 6.50

Дм. Чуб, В ЛІСАХ ПІД ВЯЗЬМОЮ 6.50

В твердій оправі, з пересилкою:

Гелій Снегрієв, НАБОЇ ДЛЯ РОЗ- СТРІЛУ 20.00

Петро Волиняк, ПОГОВОРИМО ВІД- ВЕРТО, вибрані твори 14.00

Григорій Костюк, ВОЛОДИМИР ВИННИ- ЧЕНКО ТА ЙОГО ДОБА, досліди, критика. 14.00

Семен Погорілій, НЕОПУБЛІКОВАНІ РОМАНИ ВОЛ. ВИННИЧЕНКА 13.00

В 15-ту річницю смерті Петра Кузьмовича Волиняка складаю 14 дол. на пресовий фонд "Нових днів".

Василь Кожедуб, Монреаль

POSTAGE PAID AT TORONTO

Second Class Mail Registration
Number 1668

if not delivered please return to:

NOVI DNI

Box 235, Etobicoke, Ont.
Canada M9C 4V3

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД
“НОВИХ ДНІВ”

КАНАДА

Б. Мигаль, Оттава
Т. Матвієнко, Торонто
К. і С. Притула, Стоні Крік
П. Шахів, Порт Алберні
П. Свириденко, Тандер Бей
П. Лібер, Торонто
Г. Кукса, Вінніпег
В. Кожедуб, Монреаль
А. Ткаченко, Літбрідж
Т. Т., Едмонтон
В. Дикий, Денфілд
М. Сотник, Торонто
о. О. Фляк, Едмонтон
М. Гошулляк, Калгарі
С. і М. Федоценко, Торонто
Н. Кузьменко, Лондон
В. Парафенко, Торонто
Ф. Вовкодав, Скарборо
С. Яворський, Оттава
П. Сіренко, Лашін
о. Д. Свириденко, Каледон
М. Безоточний, Ст. Катарінс
В. Матвієнко, Ла Сал
Д. Запішний, Ст. Катарінс
Т. Омеляненко, Вінніпег
А. Воланюк, Торонто
А. Хряків, Торонто
З. Гаврилюк, Лашін
Й. Г., Торонто
А. Івахнюк, Протон Стейшен
О. Заставний, Кудверт
Д. Корнійчук, Садбері
І. Вишкрабець, Лондон
Ю. Стефанович, Торонто
В. Мельник, Монреаль
М. Стрілецька, Монреаль
М. Гава, Торонто
К. Вовкодав, Торонто
В. Вацік, Торонто

США

A. С. Гувер, Сакраменто	\$500.00
І. Андре, Бітил Парк	22.00
А. Лиса, Гопкінс	22.00
А. Пашковська, Голісвуд	20.00
Г. Бондаренко, Філадельфія	17.00
Д. Павлишин, Клівленд	15.00
О. М. Біланжок, Волінгфорд	14.00
Г. Китаста, Сан Дієго	14.00
М. Назарець, Гардінер, Мейн	12.00
А. Шкрабець, Чікаго	12.00
Н. Сеник, Сіракюз	12.00
В. Остроушко, Міннеаполіс	10.00
Др. Я. Мигайчук, Парма	7.00
В. Мошинський, Денвер	7.00
І. Гаевський, Елмгірст	7.00
Л. Діяк, Стоутон	7.00
І. Новочацький, Фокс Рівер Гров	7.00
Др. А. Вілецький, Нью Ферфілд	4.00
Др. І. Туржало, Оранж, Конн.	2.00
Н. Гордієнко, Філадельфія	2.00
М. Костирюк, Сакраменто	2.00
О. Козак, Чікаго	2.00
Г. Сидорець, Трентон	2.00
Др. В. Гординський, Лівінгстон	2.00
М. Красовський, Маямі Біч	2.00
І. Тригубчук, Арлінгтон Гейтс	2.00
В. Могучий, Натлі	2.00
Г. Шерей, Елмгірст	2.00
А. Лімонченко, Сан Матео	2.00
Марян Коць, Нью Йорк	2.00
П. Воробієвський, Лінсфорд	2.00
Хр. Шэрстюк, Рівер Форест	2.00
Б. Александер, Монтерей	2.00

ЗАОКЕАНСЬКІ КРАЇНИ

о. І. Кіт, Шарлероа, Бельгія	\$8.00
А. Вакуленко, Донкастэр, Англія	ф. ст. 4.00
Г. Корінь, Бандука, Австралія	\$2.00

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

А. Качор, Вінніпег, Канада	— 1
Д. Роговська, Торонто, Канада	— 1
Н. Н., Онтаріо, Канада	— 1
Д. Запішний, Ст. Катарінс, Канада	— 1